

অসমীয়া মহাভাৰত ।
উদ্যোগপৰ্ব ।

৩৪মসবস্তু-দ্বাৰা ৰচিত ।

প্ৰকাশক-

এজেক্‌শ্ব কোম্পানী ।

পোঃ আঃ বিহাবাৰী, আসাম ।

নতুন ডাঙৰা

ডিব্ৰুগড়ঃ—সদাশিৱ

শ্ৰী বজ্জেনৰ জেবন্তীৰ দ্বাৰা ছাপা হ'ল ।

১৯২৮

সুନন্দ প্রভୃତି,   লক্ষ্মୀ সৰସ୍ୱତୀ,
 ହରିବ ବେଢ଼ି ଚୌପାଶେ ।

ভকতক চাই,   সন্তোষ বঢ়াই,
মুখত মধুর হাসে ॥

যত যোগী জনে,   হৰি দৰশনে,
বাহিৰ দৃষ্টিক এড়ি ।

এক চিন্তনেনে,   নিবিড় আসন,
সদায়ে জপন্তু হবি ॥২

অদ্ভুত সম্প্রতি,   ভৈল সমাপতি,
 পাণ্ডব বেকত ভৈলা ।

দূত পাশ্চিমাতি,   সুহৃদ সহিতি,
সবে এক থান ভৈল ॥

সত্যকে সহিষ্ণু,   দেব যত্নপতি,
আসিল তহিক লাগি ।

পাছে যুধিষ্ঠিরে,   দূত পঠাইলন্ত,
কোঁৱরত ৰাজ্য মাগি ॥৩

বাজ্যক নিদিল,   অপ্রিয় বুলিল,
 ভূর্যোধন মহামন্দ ।

পাছে ধৃতবাস্ত্রে,   সজ্জনক পঠাই,
রাজ্য নেদে বিনাদন্দে ॥

পাণ্ডৱ আলোচি, কৃষ্ণক পাৰ্শ্বিলা,
 হস্তিনা পুৰক লাগি ।
 অৰ্দ্ধ ৰাজ্য নেদে, পাৰ্শ্বখানি গ্ৰাম,
 দিয়ো পাৰ্শ্ব ভাইক লাগি ॥৪
 পাণ্ডৱৰ বোলে, কৃষ্ণেও গৈলন্তু,
 হস্তিনা পুৰক প্ৰতি ।
 কৃষ্ণৰ চৰণে, ৰাম সবস্তুতী,
 পদবন্ধে নিগদতি ॥
 ক্ৰুৰ কথা এৰি, আক থাকা ধৰি,
 বৃথা মোৰ আন কাম ।
 জানি স্ৰানী লোক, এৰি হিংসা লোভ
 ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥৫

পদ ।

বৈসম্পৰ্য়ন বদতি শুনিয়ে জন্মিজয় ।
 পাণ্ডৱত বিদায়ক কৰিলা সঞ্জয় ॥
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপতি পঠাইলা যিবা আশে ।
 বহিঃস্তু সঙ্গয়ে মনত নিকখাসে ॥৬

পাণ্ডৱেও যি কহিলা তাকো আকলিলা ।
 হস্তিনা পূৰ্বক লাগি আৰকা চলিলা ॥
 বসি আছে ধৃতৰাষ্ট্ৰ বহল সভাত ।
 গধূলিকা সঙ্ঘয় প্ৰবেশ ভৈলা তাত ॥৭
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপতিক দেখি বিদ্য মান ।
 প্ৰথমতে কহিলন্ত কৃষ্ণৰ প্ৰণাম ॥
 পাঞ্চো পাণ্ডৱৰ গই নমস্কাৰ কহি ।
 আপুনিও নমি পাচে সমাজত বহি ॥৮
 কহিলেক পাণ্ডৱৰ যতেক নিকাৰ ।
 বনবাস দুঃখত অচলন্ত চাল হাৰ ॥
 দেখি আছো অদভূত কৰ্ম ভয়ঙ্কৰ ।
 ভীম কাল সৰ্পক দেখন্তে লাগে ডৰ ॥৯
 শুনি আছে ভীষ্ম দ্ৰোণ কৰ্ণ দৌৰ্য্যোধন ।
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ শকুনি গান্ধাৰী দুঃশাসন ॥
 সমাজত বসি আনো সবে আছে শুনি ।
 সভাত সঙ্ঘয়ে কহে ভীমৰ কাহিনী ॥১০
 সহস্ৰ লোহাৰ ভাৰ মোক্ষ্য গদা গোট ।
 ভীমৰ বাহুব বল কিবে সহে ছোট ॥
 দুই হাতে দাঙ্গি এহি দৌৰ্য্যোধন বুলি ।
 পৃথিবীত গদায়ে কোবাৰে তুলি তুলি ॥১১

দুঃশাসন বুলি অৰণ্যৰ পশু ধৰি ।
 পকাই চিণ্ডন্ত ঘাৰ মুচৰি মুচৰি ॥
 কৰ্ণ কৰ্ণ বুলি হান্ধলিয়া কতো দূৰ ।
 মূৰ্ঠি হানি পৰ্বত সৰুক কৰে চূৰ ॥১২
 হেন মতে ক্ৰোধ বশে বন বাস গৈল ।
 অজ্ঞাত বৎসৰ এবে সমাপতি ভৈল ॥
 লগ লৈলা পুৰাতন পাত্ৰ নস্ত্ৰী বনে ।
 বিৰাট নগৰে সবে আচন্ত কুশলে ॥১২
 দ্ৰোপদ বিৰাট ৰাজাগণ তৈকে গৈল ।
 মাধৱে আসিয়ৱা পাণ্ডৱৰ লাগ লৈল ।
 কৃষ্ণৰ ভাগিন প্ৰিয় পুত্ৰ অৰ্জুন ।
 বিবাহ কৰাইল অতিমন্যু কুমাৰ ॥১৪
 পাঞ্চ ভাই ভিন্নে ভিন্নে সাদৰ বিস্তৰ
 কুশল পুছিলা সবে বন্ধু বান্ধৱ ॥
 তোমাক বুলিবে লৈলা ধৃতৰাষ্ট্ৰ ৰাই ।
 প্ৰতিজ্ঞা সান্ধলি আসি ভৈলা পাঞ্চো ভাই ॥১৫
 দুঃখ পাইলো হেন জামি শুনা মোৰ বাক ॥
 বিভাগিয়া অৰ্দ্ধ ৰাজ্য দিয়োক আমাক ॥
 ৰাজ্য নেদিবেক জানো দোৰ্য্যোধন মন্দে ।
 তেবে তাক কোনে এৰিবেক বিনা দন্দে ॥১৬

এহি বুবি আমাক পাকিয়া পঠাই দিল ॥
 আলোচিয়া যেন মতে হবে ইটো ভাল ॥
 বিহুবে বোলন্ত হেন হোৱয় বিহিত ।
 পাণ্ডৱক আদ ৰাজ্য দিয়োক তহিত ॥ ৭
 আমাৰ বচন শুনিয়োক নৰেশ্বৰ ।
 পাণ্ডৱক লাগি আবে সজায়োক ঘৰ ॥
 আগবাঢ়ি তুমি পাণ্ডৱক আনা আগে ।
 গোবিন্দক প্ৰায় বাক্য বুলিবাক লাগে ॥ ১৮
 যদি বোলা দোৰ্য্যোধন নমানে ইহাক ।
 তেবে শুনা হিতৰ মন্ত্ৰণা কথাক ॥
 একক এৰিলে জানা সবে বন্ধাপাই ।
 সিজনক এৰিলেও কিছু দোষ নাই ॥ ১৯
 সবে কুল বহোক আমাৰ বোল ধৰ ।
 দোৰ্য্যোধন পাপিষ্ঠক দূৰে পৰিহৰ ॥
 সিটো বোল নুশুনে সকলে ৰাজা বলে ।
 একৰ নিদানে সবে কুল যাইবে তলে ॥ ২০
 যি কালত কোপে ধনঞ্জয় আসে ধাই ।
 কি কৰিবা শকুনি পাশাৰ মূল ঘাই ॥
 বৰ্ণ দুঃশাসন আদি মন্ত্ৰী যত আছে ।
 ভীষ্মৰ প্ৰহাৰে মোক নুমৰিবা পাচে ॥ ২১

হেন শুনি ক্ৰোধে দোৰ্য্যোধন বোলে বাক ।
 সমাজক লাগি কোনে মাতিলেক আক ॥
 কোনে মোক এৰিবে কাহাত কৰো আশ ।
 কৰ্ণক সম্মুখি ৰাজা তুলিলন্ত হাস ॥২২
 দেহি বেলা দেখ পাণ্ডৱৰ বল গোট ।
 এক বেলি দেখিলা পাণ্ডৱে মোৰ চোট ॥
 আৰ বাৰ আসে যদি যি কৰিবো পাছে ।
 পাণ্ডৱৰ কথাক আমাৰ মনে আছে ॥২৩
 কৰ্ণে বোলে দেৱ্যোধন নকৰিবা ডৰ ।
 দেখিছো বীৰতো মই অৰ্জ্জুন ভীমৰ ॥
 দেৱৰ দুৰ্জ্জয় মোৰ একো একো শৰ ।
 অৰ্জ্জুনক লাগি মোৰ এত মান ডৰ ॥২৪
 ডাঙ্গৰ শৰীৰ আতি খুলন্তৰ কাই ।
 এহিমনে পৰাক্ৰম ভীমৰ বৰাই ॥
 সমৰ নিয়ম ৰণ ধৰ্ম্ম একো গুণে ।
 নুহিকে সমান মোৰ ভীমেও অৰ্জ্জুনে ॥২৫
 অনন্তৰে কৰ্ণক মাতিলা গুৰু দ্ৰোণে ।
 অৰ্জ্জুনক সমৰত জিনিবেক কোনে ॥
 সমাজৰ মাজত সকলে বল পাই ।
 মৰন্তেও নেৰিবাহা আপোন বৰাই ॥২৬

ভীষ্ম বৰ্ণ সমস্তে কোঁৱৰ বিদ্যমানৈ ।
 গক নানি মৎস্যৰ আসিলা কি কাৰণে ॥
 অৰ্জুনৰ শৰে পক্ষাকুল বগ ভূমি ।
 সি কালত কোণাত আছিল কৰ্ণ তুমি ॥২৭
 এনে কৰ্ণ কতবা আছিল পৰি পৰি ।
 লাঙ্গটাই কাটি নিলে কঙ্কালৰ দৰি ॥
 ভীষ্মে ঐঠি বোলে দোৰ্য্যোধন সাজ সাজ ।
 বলবন্ত সহিতে দন্দৰ কোন কাজ ॥২৮
 আপোনাৰ ভাল যদি চিন্তিও আপুনি ।
 অৰ্দ্ধ ৰাজ্য পাণ্ডৱক দেস এতিফনি ॥
 অৰ্দ্ধৰাজ্য নেদস তাহাক নেদো হাক ।
 তাৰ আদখান যাচি দিয়ো পাণ্ডৱক ॥২৯
 তাতে তুমি হৈবন্ত পাণ্ডৱ মহাশাস্ত ।
 গুৰু গোঁৱত বৰ ভকতি একান্ত ॥
 বৈষ্ণৱায়ন বদতি শুনিয়ে নৰেখৰ ।
 এতহস্তে অস্তাগত ভৈলা দিবাকৰ ॥৩০
 ৰাত্ৰি আসি মিলিল নিচিনি পৰাপৰ ।
 সমাজ বিসৰ্জ্জ পাছে গৈলা অভ্যস্তৰ ॥
 ভীষ্ম আদি কোঁৱৰ বিদূৰ মহাবলৈ ।
 স্নকি স্নকি থানে চলি গৈতুকুহলা লৈ ॥৩১

পাণ্ডৱৰ বাৰ্তা শুনি মনত বিস্ময় ।
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ ৰাজা তাক মনত গুণয় ॥
 নুৰুচে ভোজন কাকো নৈদৈ সমিধান ।
 যেন মহা যোগীৰ লাগিল যোগ ধ্যান ॥৩২
 শয়ন কৰন্তে নিদ্ৰা নিমিলয়ে ৰাতি ।
 অনন্তৰে বিদূৰক আনিলন্ত মাতি ॥
 বিদূৰ আসিলা ধৃতৰাষ্ট্ৰ শুনি তাক ।
 সৰুৰূপে অনেক বুলিলা প্ৰিয় বাক ॥৩৩
 দেখা দেখা আবে যেন বিদূৰ বাপু মোক ।
 কি কাৰণে মনত নুগুছে দুঃখ শোক ॥
 বাম উৰু বাম কৰ কম্প বাম কটি ।
 কি কাৰণে বাপু মোৰ নাসয় ঘুমটি ॥৩৪
 বিছন্তেয়ো সকল শৰীৰ মোৰ পোৰে ।
 মৰণ বেলাত যেন শনিপাত জুৰে ॥
 নুৰুচে ভোজন পক্ষামৃত যত ভোগে ॥
 অভ্যাস্তৰে পিড়ে যেন গৰ্ভশূল ৰোগে ॥৩৫
 বিদূৰে বোলন্ত দদা স্মৰাইল! ভালে ।
 ডককৰ নিদ্ৰা নিমিলয় একো কালে ॥
 নিদ্ৰা নাসে চোৰৰ পৰৰ আনে ধন ।
 নিদ্ৰা নাসে ব্যাধিমন্ত ৰোগী ঘিটো জন ॥৩৬

নিদ্রা নামে প্ৰবলক কৰে অপকাৰ ।
 নিদ্রা নামে যাৰ শত অসংখ্যাত ধাৰ ॥
 পাণ্ডৱক অপকাৰ কৰি আছা আগে ।
 তোমাৰ্হেৰে দদা নিদ্রা নাসিবাক লাগে ॥৩৭
 কুট পাশ খেলি পাপ আচৰিলা ঘোৰ ।
 পাণ্ডৱৰ সম্বন্ধি তোৰাসে খাট চোৰ ॥
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ বিদুৰ সম্বাদ ভৈল যত ।
 সংক্ষেপ পয়াৰে তাক নিবন্ধিবো কত ॥৩৮
 এহিমতে কথাত আছন্ত দুইজন ।
 দুতয় প্ৰহৰ ৰাত্ৰি ভৈল নিবৰ্তন ॥
 তাথাপিতো নৃপতিৰ নিদ্রা নিমিলয় ।
 বিদুৰে কহন্তে যত যুগুত বাক্যচয় ॥৩৯
 বিদুৰে বোলন্তে তযু পুত্ৰ মন্দবৰ ।
 সৰ্বকালে দোৰ্য্যোধন কপটৰ ঘৰ ॥
 কৰ্ণ দুঃশাসন যে শকুনি সমে চাৰি ।
 এসম্বাৰ নিমিত্তে লাগিবে মহা মাৰি ॥৪০
 কোঁৰব অৰণ্য মাজে তুমি বৃক্ষ গোট ।
 পাণ্ডৱ অগনি কৃষ্ণ বায়ুৰ আক্ষেপত ॥
 সকলে অৰণ্য খান নিবে পুৰি জুই ।
 তুমি মাত্ৰ ৰহিবাহা চেকা পোৰা হুই ॥৪১

কোঁৱৰক পাণ্ডৱ সাধৰ্থ নিজবল ।
 অগনিত বায়ু আৰো হৰি অনুকুল ॥
 একশত তনয় মাৰিবে তযু আগে ॥
 শোক অগনিত চেক্ষা পোৰা হুইবে লাগে ॥৪২
 শোক মোহ আমাত নাহিকে বিদ্যমান ।
 সনাতন গুৰুত লভিল দিব্য জ্ঞান ॥
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ বদতি বিদুৰ কৃপাময় ।
 মোক উপদেশ দিয়া সেহি জ্ঞান চাই ॥৪৩
 মমত গুচোক মোৰ বন্ধু বান্ধৱত ।
 তেবেবা সংসাৰ তৰো শোক সমুদ্ৰত ॥
 বিদুৰে বোলন্ত মই শুদ্ৰা গৰ্ভে জাত ।
 নুহিকে উচিত জ্ঞান কহিবে তোমাত ॥৪৪
 যদি ইচ্ছা আছে তযু গুৰুক চিন্তা মনে ।
 ইঠাৰকে লাগি তেন্তে আসিবে এক্ষণে ॥
 এহি বুলি বিদুৰে মনত কৰি সাৰ ।
 সনাতন গুৰুক স্মৰিলা বাৰ বাৰ ॥৪৫
 ব্ৰহ্মাৰ তনয় ভৃগু বশিষ্ঠত বৰ ।
 প্ৰমাণতে দেখি যেন পঞ্চম বংশৰ ॥
 বিদুৰৰ বোলে চলি গৈল তেতিয়ক্ৰণে ।
 দ্বাদশ আদিত্য যেন প্ৰকাশে গগণে ॥৪৬

অন্ধকাৰ ৰাত্ৰি দশো দিশে গৈল জলি ।

দেখিয়া বিদূৰে উঠিলন্ত কৃতাজলি ॥

এতহন্তে গৃহত পশিলা সনাতন ।

বহুৰে মাথাত কৰি দিলেক আসন ॥৪৭

পাদ্য অৰ্ঘ দিয়া ধৃতৰাষ্ট্ৰত জনাইলা ।

শুনি ধৃতৰাষ্ট্ৰ আসনত উঠি আইলা ॥

চক্ষু নাই নৈদেখে বিদূৰে নিলে ধৰি ।

নমিলন্ত ধৃতৰাষ্ট্ৰ প্ৰদক্ষিণ কৰি ॥৪৮

ধৃতৰাষ্ট্ৰ বিদূৰে পুছিল যত মান ।

ব্ৰহ্মাৰ তনয় কহিলন্ত তত্ত্ব জ্ঞান ॥

এহিমতে পুছন্তে সংশয় দূৰ গৈল ।

অনন্তৰে প্ৰভাত সময় আসি ভৈল ॥৪৯

হৃপতিৰ আগে বিদূৰৰ বাক্য গণ ।

প্ৰভাততে ব্ৰহ্মা পুত্ৰ ভৈলা অন্তৰ্দ্ধ্যান ॥

ধৃতৰাষ্ট্ৰে নিত্য কৰ্ম অবসান কৰি ।

পাত্ৰ সমে সমাজত বসিলা আৰৰি ॥৫০

ভোষ দ্ৰোণ সমে কোঁৱৰৰ শত ভাই ।

বাহ্লিক শৌবল গান্ধাৰীও সেহি ঠাই ॥

বেঢ়ি বেঢ়ি আছে যত পাত্ৰ মন্ত্ৰী গণ ।

সঞ্জয়ক মাতি আনিলন্ত সেহি থান ॥৫১

ধৃতৰাষ্ট্ৰে সঞ্জয়ক মাতিলন্ত পাছে ।
 পাণ্ডৱৰ লগত মাধৱ তৈতে আছে ॥
 পাণ্ডৱৰ আগে কৃষ্ণে কি বুলিলে মোক ।
 ধনঞ্জয়ে কি বুলিলে তাক কহিয়োক ॥৫২
 আমি জানো কৃষ্ণৰ কুটুম্ব দুয়োঘৰ ।
 বঢ়া টুটা নাহি কিছু সমন্ধে কৃষ্ণৰ ॥
 কিবা পাণ্ডৱৰ পক্ষে অধিক স্নেহ কৰে ।
 কিবা দুয়ো ঘৰত সমান দামোদৰে ॥৫৩
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ে জন্মিজয় ।
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপতিৰ বচনে সঞ্জয় ॥
 এক মন্দিৰতে কৃষ্ণে অৰ্জুনে শয়ন ।
 িৰ্জ্জানত বৈলে দ্ৰোপদীও সেহিথান ॥৫৪
 সত্যভামা সমে মাধৱকো দেখি তথা ।
 সঞ্জয়ৰ মনত পৰিল সিটো কথা ॥
 মাধৱৰ ৰূপ সিটো বচন স্তম্ভৰি ।
 মুৰ্চা গৈল সঞ্জয় যে পৃথিৱীত পৰি ॥৫৫
 মুৰ্চাগত সঞ্জয় মুকুত ভৈল বুলি ।
 দুইহাতে বিহবে ধৰিলা তাক তুলি ॥
 শুনি ধৃতৰাষ্ট্ৰ ৰাজা মনত বিকল ।
 পাৱত ঢালিলা আনি স্থণীতল জল ॥৫৬

বস্ত্র ধৰি বিহিল সঞ্জয় স্তম্ভ ভৈল ।
 পুনৰপি ধৃতৰাষ্ট্ৰ পুছিবাক লৈল ॥
 পুত্ৰতো অধিক স্নেহ তোত শত গুণে ।
 কি দেখিলি সঞ্জয় বিকল কি কাৰণে ॥৫৭
 সঞ্জয় বদতি শুনিযোক নৃপবৰ ।
 অৰ্জুনের গৃহত দেখিলো দামোদৰ ॥
 তাহাক স্তম্ভি মোৰ বোমাঞ্চ শৰীৰ ।
 বিচিত্ৰ স্তম্ভৰ ধনঞ্জয়ৰ মন্দিৰ ।৫৮
 হীৰা মৰকত যত মানিক বাথৰে ।
 ফটিকৰ স্তম্ভ শাৰি শাৰি জিকি পাৰে ॥
 মানিক প্রদীপ চয় প্রকাশয় আতি ।
 তাহাৰ প্রকাশে নাজানিয়া দিন ৰাতি ।৫৯
 থানে থানে পাৰিজাত মালতীৰ কুল ।
 দামে দামে থৈয়া আছে গুতিমালি ফুল ॥
 ধীৰে ধীৰে স্তম্ভ শীতল বায়ু বহে ।
 কুন্দাঙ্কৰ জালায়ে অগক ধূম বহে ॥৬০
 ধূমক দেখিয়া ময়ূৰেও মেঘ বুলি ।
 গৃহত পৰিয়া নাচে পুচ্ছ তুলি তুলি ॥
 নকুল সহদেব অভিমন্যু আদি যত ।
 সাত্যকিও যাইবাক নপাৰে তহিত ॥৬১

তথাতে আছয় বনমালী ধনঞ্জয় ।
 তৈতে লাগি একদিনা চলি গৈলো মই ॥
 ডৰে একো দিশক নচাও চক্ষু মেলি ।
 মাথে বস্ত্ৰ দিয়া ধীৰে ধীৰে গৈলো চলি ॥৬২
 অভ্যন্তৰে পশিলো শঙ্কিত কৰি বাট ।
 তথাতে দেখিলো মই চাৰি খানি খাট ॥
 দুক্ল ফেন সম তুলি তাহাৰ উপৰে ।
 এখানি খাটত স্ততিচক্ৰ দামোদৰে ॥৬৩
 আজানুলম্বিত বনমালা শোভে গলে ।
 মকৰ কুণ্ডল ৰবি শশি সম জলে ॥
 সজল জলদ স্তশোভন শ্যাম তনু ।
 ভ্ৰূযুগ জলে যেন মদনৰ ধেনু ॥৬৪
 বিশাল বৰ্তুল দেখিলোহো চাৰি হাত ।
 চাৰি অস্ত্ৰ ধৰিবাৰ চিহ্ন আছে তাত ॥
 ঘুমতিৰ চলে নেমেলন্ত দুয়ো আখি ।
 গায়ে পীত বসন বিজুলি সম দেখি ॥৬৫
 তথাতে দেখিলো সত্যভামা দেবী আই ।
 কৃষ্ণৰ লগত যে আছন্ত নিদ্ৰা যাই ॥
 অৰ্জুনৰ পাৰদেবী দ্ৰোণদীৰ কোলে ।
 সাদৰিয়া সুন্দৰী আচন্ত কাম ভোলে ॥৬৬

আৰুৰ খাটত তাৰ চৰণৰ পাছে ।
 অৰ্জ্জুনক দেখিলো তথাত শ্ৰুতি আছে ॥
 ইতিনি ভূবনে যাৰ সম নাই কপে ।
 দ্ৰোপদীও শ্ৰুতিচক্ৰ তাহান সমীপে ॥৬৭
 সিংহৰ লগত যেন শ্ৰুতিছে সিংহিনী ।
 অৰ্জ্জুনৰ লগে সেহিমতে যাজ্ঞসেনী ॥
 দেখিলো কৃষ্ণৰ মই দুখানি চৰণ ।
 নিঃকিঞ্চন জনৰ বাক্শনি মোক্ষধন ॥৬৮
 ধ্বজ বজ্ৰ অক্ষুশ কমল তাতে জলে ।
 এখানি দেখিলো অৰ্জ্জুনৰ বক্ষস্থলে ॥
 বাতুল বৰণ অৰ্জ্জুনৰ শ্যাম তনু ।
 মেঘত প্ৰকাশে যেন বাসবৰ ধনু ॥৬৯
 বাম চৰণ বাম হস্ত সমে তাতে ।
 ধাপিলন্ত কৃষ্ণে সত্যভামাৰ কোলাতে ॥
 বিষময় হুয়া কিবা সপোনে সচেতে ।
 তেমন্বাৰ শয়ন দেখিলো সেহিমতে ॥৭০
 লোমাঞ্চ শৰীৰ যোৰ কাম্পে হাতভৰি ।
 মাটিত বসিলো মই কৃতাজ্জলি কৰি ॥
 দণ্ডবতে পৰি পৰি প্ৰণামো তথাতে ।
 উঠি উঠি কৃতাজ্জলি কৰো দুই হাতে ॥৭১

মাতিবাক নোৱাৰিলো বচন নোলাই ।
 চিত্ৰৰ পুতলি যেন আছিলোহো চাই ॥
 হৰিষে লোতক দুয়ো নয়নে বহয় ।
 প্ৰথমতে আমাক দেখিলে ধনঞ্জয় ॥৭২
 মোক দেখি কৃষ্ণক অৰ্জুনে সঙ্কেতিল ।
 চৰণত ধৰি মাধৱত জান দিল ॥
 জাগিলন্ত কৃষ্ণও মেলিয়া দুই আখি ।
 চৰণ থৈবাৰ খাট খানি আগে দেখি ॥৭৩
 চৰণে ঠেলিয়া মোক দিলন্ত বঢ়াই ।
 মাথাপাতি লৈলো মই খাট খানি পাই ॥
 প্ৰদক্ষিণ কৰি চৰণৰ ধূলি লৈলোঁ ।
 খাট খানি থৈয়া মই মাটিত বসিলো ॥৭৪
 অনন্তৰে কৃষ্ণে মোৰ মুখ চাই চাই ।
 মধুৰ বচনে মোৰ আনন্দ বঢ়াই ।
 অগ্ন অগ্ন হাসি পুছিলন্ত লাসে লাসে ।
 কি কাৰণে সজ্জয় আসিলা মোৰ পাশে ॥৭৫
 মইবোলো বিদায় কৰিছো বনমালি ।
 হস্তিনাপুৰক লাগি চলি যাইবো কানি ॥
 মাধৱে বোলন্ত অব্যাহতে চলি যাইয়ো ।
 কিন্তু তুমি বাৰ্তা শীঘ্ৰে জেঠাত জনাইয়ো ॥৭৬

ভ্রাতৃ তনয় নিজ পুৰে এৰে সৰি ।
 তাক দুঃখ দিলে যম যাতনাত মৰি ॥
 ধৰ্ম্মময় বৃক্ষ যুধিষ্ঠিৰ মহাভাগ ।
 ফল ফুল ভৈল তাতে নকুল সহদেব ॥৭৭
 ভীম ধনঞ্জয় তাতে ভৈল দুই ডাল ।
 মই দৃঢ় শিখা মূৰ ভেদিছো পাতাল ॥
 ফল পুষ্প শোভনন বৃক্ষ দেখি যাক ।
 সহস্র বতাসে মিলি কি কৰিবে তাক ॥৭৮
 অধম আচাৰে বৃক্ষময় দোৰ্য্যোধন ।
 দুই ডাল ভৈল তাৰ কৰ্ণদুঃশাসন ॥
 ফল পুষ্প ভৈল তাত উনশত ভাই ।
 পচা শিখা ভৈল তাত শকুনি মোমাই ॥৭৯
 প্রচন্দ বতাস হুইব পাণ্ডৱ সকল ।
 পাণ্ডৱ বায়ুৰ সখা মই নিজ বল ॥
 অগ্নি বতাসতে সিটো বৃক্ষ ভাগি পৰি ।
 বৃক্ষকপি সমস্ত কোঁৱৰ যাইবে মৰি ॥৮০
 আকে জানি আদ ৰাড্য দিবস্তোক আগে ।
 সবংশে জীওক দন্দ বিবাদ নলাগে ॥
 সঞ্জয় বদতি হেন কথা শুনি মই ।
 পুনৰপি মাধৱক বুলিলো নিশ্চই ॥৮১

কোঁৱৰ পাণ্ডৱ যে কুট্টৰ দুয়ো ঘৰ ।
 তাত কেন বিষম দেখাহা দামোদৰ ॥
 গোবিন্দে বোলন্তু মই সবে কথা বুজো ।
 কিন্তু ধনঞ্জয়ৰ ধাৰক নতু হুজো ॥৮২
 সৰুপ বচন কহে। শুনিও সঞ্জয় ।
 একদিকি প্ৰাণ সমে সখি ধনঞ্জয় ॥
 আৰ দিকে আছে মোৰ যত পত্নীগণ ।
 যদু বোৰগণো যে জানিবি সংক্ৰমণ ॥৮৩
 পিতৃসমে সেই উগ্ৰসেন মহীপালে ।
 আপোনাৰ দেহাক আৰিলো সেই কালে ॥
 বন্ধুগণ সহিতে এৰিবে পাৰো দেহ ।
 ততোধিক অৰ্জ্জুনক দশ গুণে স্নেহ ॥৮৪
 শৰীৰ পৰিলে পুনৰপি দেহা পাই ।
 প্ৰাণ সম অৰ্জ্জুনক এৰণ নজাই ॥
 প্ৰফুল্ল নয়ন পূৰ্ণানন্দ ঘনশ্ৰাম ।
 আপোনাৰ নয়নে দেখিলো অৰুণাম ॥৮৫
 যোগী সবে যাহাক নপাৰে ধ্যান কৰি ।
 হেনয় কৃষ্ণা মই পৰণিলো ভৰি ॥
 হেন শুনি ভীষ্ম দ্ৰোণে উঠি আসনৰ ।
 হৰিষে লোতক শ্ৰবে দুয়ো নয়নৰ ॥৮৬

বাক্য গদ গদ মুখে হুমবন্ত বাম ।
 পৃথিবীত মাধৱক কৰিলা প্ৰণাম ॥
 সাধু সাধু ভকত বৎসল বনমালি ।
 দণ্ডবতে বিদূৰ পৰিলা এহিবুলি ॥৮৭
 পাণ্ডৱৰ পক্ষ যত কুক বোৰগণে ।
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ মাধৱক নমিলন্ত মনে ॥
 কৰ্ণ দৌৰ্য্যোধন দুঃশাসন সমে বসি ।
 মাধৱৰ কথা শুনি তুলিলন্ত হাসি ॥৮৮
 অশ্ৰো অশ্ৰো বুলিলেক মুখ চাই চাই ।
 যাদৱৰ সমান নিলাজ কেহো নাই ॥
 কাৰ সখি নাহিকে এনুৰা কাৰ আছে ।
 ভাৰ্ষ্য ভাতৃ সমে চাৰিজন আগে পাছে ॥৮৯
 বৰই লম্পত মাধৱৰ লাজ নাই ।
 অৰ্জ্জুনা পাগল ভৈল তাৰ সঙ্গ পাই ॥
 কৰ্ণ উঠি বোলয় নাৰীসে মুখ্য ঘট ।
 মাধৱৰ নাহি জানা কিঞ্চিতো কপট ॥৯০
 দুঃশাসনে বোলয় এনুৰা কৈত আছে ।
 নাৰীতো নিলাজ পৰ আপোন নবাচে ॥
 দুখি ভিক্ষি ইহাত নাহিকে আত্ম পৰ ।
 দ্বাৰকা যুৰিলে অহঙ্কাৰত কুব্ধৰ ॥

নিলাজ সঞ্জয় বৰ তাৰ কথা কহে ।
 তাকে শুনি প্ৰণামন্তে ভীষ্ম পিতামহে ॥
 অৰ্জ্জুনৰ দিকি ভৈল তাকে শুনি পীতা ।
 ৰাজ্য দিবে বোলন্ত কৰিয়া মনে চিন্তা ॥২
 তাক শুনি ডকয়ান্ত বিদূৰ খুৰাই ।
 কুক নৃপতিৰ কেহো আটা নতুপাই ॥
 ভীষ্মে উঠি বোলে দুঃশাসন গুন শুন ।
 কতনো কহিবো কুক নৃপতিৰ গুণ ॥৩
 দুঃশাসন শকুনি প্ৰবল কৰ্ণ তুনি ।
 কোন যুদ্ধে পাণ্ডৱৰ কাঢ়ি লৈলা ভূমি ॥
 এক স্থান হয় পাণ্ডৱ মন্ত্ৰী যত লোক ।
 কৃষ্ণক নিন্দস তেহো কি কৰিলে তোক ॥৪
 পৰ্বতক কিলালে হাতত দুঃখ পাই ।
 নাভাগয় শিলা তাৰ ভ্ৰতঙ্গ ও নাই ॥
 অভিমানে এৰি পাপী মনে মনে গুণ ।
 ত্ৰিভুবনে পাণ্ডৱক সম আছে কোন ॥৫
 অৰ্জ্জুনৰ শৰে সবাক্ষৰে যাইবি মৰি ।
 তোহোৰ লগত আমি ভৈলো শয়ন্তৰি ॥
 সঞ্জয় বদতি শুনা কৰ্ণ দোৰ্যোধন ।
 পাণ্ডৱৰ লগত অনেক ৰাজা গণ ॥৬

প্রথমতে শিখণী মাখাত দীৰ্ঘকেশ ।
 নীল বস্ত্র পরিধান শবীৰ হ্রবেশ ॥
 কৃষ্ণ বর্ণ ঘোড়া কাউৰৰ ধ্বজ যাব ।
 ভীষ্মক বধিবে সেই কবে অঙ্গীকাৰ ॥৯৭
 তানে ভাই ধৃষ্টদ্যুম্ন পুত্র দ্রোপদৰ ।
 ত্রিশূল সমান তীক্ষ্ণ টোনে ভৰি শৰ ॥
 হৰ বৰ পাইল ধৃষ্টদ্যুম্ন নাম যাব ।
 গুৰু দ্রোণ বধক কৰন্তু অঙ্গীকাৰ ॥৯৮
 সমৰ উপেক্ষি কোঁৱৰৰ দোষ সহি ।
 মহাক্রোধে ফোকাৰন্তু ভীম কাল অহি ॥
 দৌৰ্যোধন আদি কোঁৱৰৰ শত ভাই ।
 অঙ্গীকাৰ পুৰি ভীমে মাৰিবে কোবাই ॥৯৯
 দেৱতাৰ দুৰ্জয় পৰম বৰ্ণীআৰ ।
 পূজিলন্ত শঙ্কৰে বীৰত্ব দেখি যাব ॥
 হেন ধনঞ্জয় কোঁৱৰক কোপ মনে ।
 সৰ্পে যেন ফোকাৰ তেজয় ঘনে ঘনে ॥১০০
 ধৃতৰাষ্ট্র বদতি শুনিয়ো দৌৰ্যোধন ।
 দুৰ্জয়ৰ সঙ্গত দুৰ্ভালি তোৰ মন ॥
 কৰ্ণ দুঃশাসন বে শকুনি মূল পাত্ৰ ।
 তোক নষ্ট কৰিলেক তিনি জন মাত্ৰ ॥১০১

তিনিৰ বচন সুশুনিবি দুৰাচাৰ ।
 পাণ্ডৱক অৰ্দ্ধৰাজ্য দিয়ো আপোনাৰ ॥
 দ্ৰোণে শিখাইলন্ত অস্ত্ৰ শিখিলা সকল ।
 তৈসানিয়ো পৰাক্ৰম পাণ্ডৱ প্ৰবল ॥১০২
 আৰো দেৱতাৰ অস্ত্ৰ শিখিলা সম্প্ৰতি ।
 পাণ্ডৱক জিনিবেক কাহাৰ শক্তি ॥
 অৰ্জ্জুনৰ প্ৰহাৰে লভিয়া একে জোপে ।
 অনা যুদ্ধে ভঙ্গ দেন্ত ভীষ্ম দ্ৰোণ কূপে ॥১০৩
 দৌৰোধন বদতি নকৰো কাতো গহ ।
 নালাগে যুজিবে দ্ৰোণ ভীষ্ম পীতামহ ॥
 একে মাত্ৰ সাধো কৰ্ণ থাকোক কুশলে ।
 শকুনি মোমাই দৃঃশাসন মহাবলে ॥১০৪
 আপোনাৰ শত ভাই কৰিবো সমৰ ।
 পাণ্ডৱক লাগিমোৰ নাহিকয় ডৰ ॥
 গৰ্ৱকৰি বোলো ঘোৰ সমৰক চেন্দো ।
 অঙুঠ প্ৰমান ৰাজ্য পাণ্ডৱক নেন্দো ॥১০৫
 ভীষ্মে উঠি বোলে এতমান গহকাৰ ।
 দেৱতাৰ অংশ পাঞ্চ পাণ্ডৱ কুমাৰ ॥
 আচোক মনুষ্য সম নোহে দেৱগণে ।
 পাণ্ডৱক ৰণত জিনিবে পাৰে কোনে ॥১০৬

দৌৰ্যোধনে বোলায় চটুয়া বৰ ভূমি ।
 পাণ্ডৱৰ আমাৰ জনম একে ভূমি ॥
 সবে একে মনুষ্য গৰ্ভত জন্ম ক্ষাত ।
 সি কুন্তী আমি গান্ধাৰীৰ গৰ্ভে জাত ॥১০৭
 কোঁৱৰ পাণ্ডৱ কুল সবে একে বংশ ।
 তাত কেনে প্রশস্ত পাণ্ডৱ দেৱ অংশ ॥
 বৃদ্ধৰ কুমতি যেন নাটু চাটু কথা ।
 সেই সেই দেৱতা তোমৰা পাতা জাতা ॥১০৮
 কোঁৱৰৰ খোৱা সবে পাণ্ডৱৰ বশ্য ।
 চতুৰাশ্ত নাহিকেৰ আগিতো মনুষ্য ॥
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ বদতি আবে শুনিও সজ্জয় ।
 পাণ্ডৱৰ প্ৰবল কোননো বীৰ চয় ॥১০৯
 কোঁৱৰক যুজিবাক উদ্যম বিস্তৰ ।
 কোনে কোনে উৎসাহ বঢ়াই পাণ্ডৱৰ ॥
 সজ্জয় বদতি যে বিৰাট নৃপবৰ ।
 সাত্যকিও উৎসাহ বঢ়াই পাণ্ডৱৰ ॥১১০
 দ্ৰোপদ প্ৰমুগ্ধে অসংক্ষত ৰাজাগণ ।
 কোঁৱৰক যুজিবাক সবাবে যতন ॥
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ বোলে দুইঘৰে দন্দ কৰি ।
 কোন ঘৰে জিনিবেক যাইবে কোনে মৰি ॥১১১

ঘোৰ সমৰত কোন জন হইবে জয় ।
 সৰূপ কৰিয়া মোত কহিয়ো সঞ্জয় ॥
 এতহস্তে লগতে অসংখ্য শিষ্য গণ ।
 সমাজক আসিলন্ত মুনি বৈশম্পায়ণ ॥১১২
 ব্যাস আসিবাৰ শূনি ধৃতৰাষ্ট্ৰ বাই ।
 স্বৰ্ণৰ সিংহাসন দিলন্ত বঢ়াই ॥
 পাদ্য অৰ্ঘ্য দিলা সঞ্জয়ক অনুমতি ।
 অনন্তৰে ধৃতৰাষ্ট্ৰ ব্যাসত বদতি ॥১১৩
 শূনা শূনা পিতৃ যে সৰূপ বাৰ্তা মোৰ ।
 কোঁৱৰে পাণ্ডৱে যুদ্ধ মিলিবে দোৰ্ঘোৰ ॥
 কোনে যুদ্ধ জিনিবে হাৰিবে কোনে বণ ।
 শূনি ব্যাসে সঞ্জয়ক বুলিলা বচন ॥১১৪
 ধৃতৰাষ্ট্ৰে যি সুধিলা শুনিলোহো আমি ।
 আমাৰ আদেশে আক কহিয়োক তুমি ॥
 সঞ্জয় বদতি ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপবৰ ।
 শুনিয়োক কহোঁ কোনে জিনিবে সমৰ ॥১১৫
 ক্ৰমা দয়া লজ্জাত যাহাৰ তুষ্ট ঋতি ।
 ধৰ্ম্ম বিনে অধৰ্ম্মত যাৰ নাই বতি ॥
 ধৰ্ম্মত থাকন্ত হৰি নছাবন্ত সঙ্গ ।
 এতেকতে পাণ্ডৱ নাই বণে ভঙ্গ ॥১১৬

বিচাৰত তেহেঁ। নৰ নাৰায়ণ সাৰ ।
 কৃষ্ণ ধনঞ্জয় ৰূপে ভৈলা অৱতাৰ ॥
 পৃথিবীৰ ভাৰ সংহৰিবে মন কৰি ।
 বধিবন্ত দুৰ্ঘ দৈত্য দেৱতাৰ অৰি ॥১১৭
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ বোলে কৃষ্ণ ধনঞ্জয় মানো ।
 তই যে জানস মই কিসক নজানো ॥
 সঞ্জয়ে বোলন্ত মোৰ নাহিকে শক্তি ।
 সৰ্বদায়ে পুত্ৰ গৃহবাসে আশক্তি ॥১১৮
 সিকাৰণে মাধৱক নজানাহা তুমি ।
 ভক্তি প্ৰবলে গোবিন্দক জানো আমি ॥
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ বদতি শুনয়ো দোৰ্য্যোধন ।
 সঞ্জয়ে কহিলে শুনো কৃষ্ণ নাৰায়ণ ॥১১৯
 কৃষ্ণত শৰণ লৈয়ো কায় বাক্য মনে ।
 তেবে আমাঠেৰ দিকি হৈন নাৰায়ণে ॥
 কৃষ্ণক আনিলে পাণ্ডৱক ঐতে পাই ।
 ধেনুক বান্ধিলে যেন বংস তৈকে যাই ॥১২০
 হেন শূনি দোৰ্য্যোধনে দিলন্ত উত্তৰ ।
 সৰ্বকালে কৃষ্ণ কুট কপটৰ ঘৰ ॥
 বাহিৰেও কলীয়া ভিতৰে তাৰ কাল ।
 কপটিত শৰণ লৈলেও নাই ভাল ॥১২১

একো কালে কপটিত নকৰি বিশ্বাস ।
 আনক বাকলি দিয়া আপুনি ভুঞ্জে মাশ ॥
 চোৰক ভাগ্যৰ লুভিয়োক হাপ্তি হাল ।
 বৈৰ সমে ইফদান বহে চিৰকাল ॥১২২
 অৰ্জ্জুন সহিতে আছে ইফ দামোদৰ ।
 আছোক শৰণ নাম নুশুনো কৃষ্ণৰ ॥
 বৈশম্পায়ন বদতি শুনিয়ে নৰেশ্বৰ ।
 আত অনন্তৰে কথা শুনা পাণ্ডৱৰ ॥১২৩
 যুদ্ধত উদ্যোগ পাণ্ডৱৰ বীৰ গণ ।
 অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ ধৰি ফুৰে আনন্দিত মন ॥
 ধৃষ্টদ্যুম্ন শিখণ্ডি বিৰাট যুযুধান ।
 নৃপতিৰ সমাজত ভৈল এক থান ॥১২৪
 পাছে ভোমেসেন নকুল সহদেৱ দুই ।
 সমাজত বসিলন্ত একস্থান হুই ॥
 যুধিষ্ঠিৰ নৃপতি বসিলা সেহিথানে ।
 মাধৱে পাৰিয়া দিলা দিব্য সিংহাসনে ॥১২৫
 যুধিষ্ঠিৰে মাধৱক দিয়াইলা আসন ।
 সেহিবেলা অৰ্জ্জুন তহিত উপসন ॥
 সমাজে প্ৰবেশ দেখি তিনি মহাবল ।
 গাৱচালি উঠিলেক সমাজ সকল ॥১২৬

সস্ত্রাসা কবিল। মাতি যাক যেন মত ।
 যুধিষ্ঠিৰে প্ৰথমে বসিলা আসনত ॥
 ৰাজাগণ পাছে বসিলেক স্বকিধান ।
 একাসনে বসিলা অৰ্জ্জুন নাৰায়ণ ॥ ২৭
 পাণ্ডৱক উপাসি গোৰবে বীৰবল ।
 বাসৱক বেঢ়ি যেন ত্ৰিদশ সকল ॥
 শুনি আছে সকল সমাজ নিবন্তৰে ।
 যুধিষ্ঠিৰে কৃষ্ণক মাতিলা ধীৰে ধীৰে ॥ ১২৮
 ইতো দুঃখ নিকাৰ সহিবো কত কত ।
 দেখা দেখা কৃষ্ণ পাণ্ডৱৰ দুঃখ যত ॥
 মহাকুট পাশে দোৰ্য্যোধন ছৰাচাৰ ।
 চলে বলে ৰাজ্য কাঢ়ি লৈলেক আমাৰ ॥ ২৯
 অদ্যাপিয়ে থিব নুহি উদবেগ মতি ।
 দৰিদ্ৰৰ আশা যেন শাকে অশ্বে ৰতি ॥
 ধনবন্ত প্ৰাণীৰ সিজয় সবে ধৰ্ম্ম ;
 দিলে থলে তাহাক সবেও কৰে মৰ্ম্ম ॥ ১৩০
 সহস্ৰ অসংখ্য ধন থাকয় যাহাৰ ।
 দুগুণেও স্তম্ভন সকলে গুণতাব ॥
 এতেকে মাধৱ দুঃখ জানিবা আমাক ।
 ধনবন্ত দোৰ্য্যোধন জানিবা তাহাক ॥ ১৩১

সঙ্গে কহিলে যত স্বৰূপ তাহাক ।
 জানিবা কোঁৱৰে ৰাজ্য নেদয় আশাক ॥
 নিকাৰ স্মৰন্তে দ্ৰোপদীৰ দেখি মুখ ।
 আত পৰে পাণ্ডৱৰ আঁহ কোন দুখ ॥১৩২
 ক্ষেত্ৰি জাতি ধিক হেন পৰম নিষ্ঠুৰ ।
 জ্ঞাতি হিংসা বৈৰী যেং কুকুৰে কুকুৰ ॥
 মহাহিংসা জ্ঞাতি বধ পাতেকক ভয় ।
 শয়নতো ৰাত্ৰি মোৰ নিদ্ৰা নিমিলয় ॥১৩৩
 পিতামহ জেঠা সোম্বৰক কৰি হত ।
 কিবা স্মৃথ পৃথিৱী লভিবো সমৰত ।
 মাথৰে বোলন্ত দদা হেনসে বিহিত ।
 শত্ৰু কলি ডলি ৰাজ্য লৈবাক উচিত ॥.৩৪
 মহা দুখে বাত চাই পৰিহৰি শোক ।
 আশাকৰি তোমাক আছয় বন্ধুলোক ॥
 এবে যদি বণ কৰা ক্ষত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম্ম ।
 শুনি তযু বন্ধুগণে কৰিবন্ত মৰ্ম্ম ॥১৩৫
 শুনা দদা হিত পৰ মন্ত্ৰণা যুক্তত ।
 কোঁৱৰৰ পাশে মোক পঠায়েক দুত ॥
 তোমাৰ কাৰণে দূত হইয়া চলিযাওঁ ।
 ৰাজ্য দেই নেদে কোঁৱৰত পুছি চাওঁ ॥১৩৬

যদি রাজ্য নেদে সমরক ক'ৰি সাৰ ।
 কোঁৱৰক মাৰি রাজ্য লৈয়ো আপোনাৰ ।
 হেন শুনি যুধিষ্ঠিৰে বুলিলন্ত বাক ।
 কোঁন সতে ছুত কৰি পাৰ্শ্ববোঁ তোমাক ॥১৩৭
 মহাভূক্ত পাপী দোৰ্য্যোধনৰ সমাজ ।
 স্ত্রীমদে অন্ধ কাকো নাহিক তাৰ লাজ ॥
 সৰ্বকালে হিত তুমি জানিবা আমাৰ ।
 পাপী দোৰ্য্যোধনে নকৰিবে সতকাৰ ॥১৩৮
 কটুকথা অনেক বুলিবে মন্দ বাক ।
 সমাজত সিংহাসন নিদিবে তোমাক ॥
 মাধৱে বোলন্ত যাইবোঁ কোঁৱৰ সমাজ ।
 সাধিবাক আমিহে পাৰিবো তযু কাজ ॥১৩৯
 তযু অৰ্দ্ধরাজ্য খুজি চাইবো আগৰি ।
 যদি রাজ্য নেদে জানো তাক নিষ্ঠ কৰি ॥
 শুনা শুনা দদা নিষ্ঠ কৰি বোলো সাৰ ।
 বিনা যুদ্ধে রাজ্য স্তথ নহৈবে তোমাৰ ॥১৪০
 তথাপিহে যাইবো লোক অপবাদ ডৰে ।
 সখদ্রুত আমাৰ কুটুম্ব দুই ঘৰে ॥
 লোকে হেন বুলিবে ক্ৰোধেদে বৰ মন্দ ।
 সহয়ন্তি কৰি ক্ৰোধে নভাজিলে মন্দ ॥১৪১

সিকাৰণে বংশৰ মাজত কটাকটি ।
 অন্যত্ৰৰ দোষ নাই মাধৱৰ ঘাটি ॥
 হিত উপদেশ হেন যুগত উত্তৰ ।
 যুধিষ্ঠিৰ কৃষ্ণক মাতিলে ধীৰে ধীৰ ॥১৪২
 তযু মকবন্দ পদ্ম চৰণ ত্ৰাণে ।
 সদায়ে নিৰ্ম্মল চিত্ত মহাজন গণে ॥
 তযু লীলা গুণ কৰ্ম্ম স্মৰি স্মৰি ।
 তাসম্বাৰ কৃপাতেসে ভব ভয় তৰি ॥
 তুমি পুনু নাৰায়ণ তেসাম্বৰ প্ৰতি ।
 তোমাৰ হেনসে স্নেহ পাণ্ডৱক প্ৰতি ॥
 তযু গুণ কৰ্ম্ম সেৱকক যোগ্য নুই ।
 কোঁৱৰৰ পাশক চলিবা ছুত ছুই ॥১৪৪
 ছুত ছুইয়া যাইবা যদি তথাপি নবাধো ।
 এখানি গোছৰ তযু চৰণত সাধো ॥
 কোঁৱৰৰ হিংসা বাদ অপমান পাই ।
 তক নামে চাণ্ডালক সহন নজাই ॥১৪৫
 সিকাৰণে সমৰক অভিলাষ কৰো ।
 তথাপিতো জ্ঞাতিবধ পাতকত ডৰো ॥
 সি কাৰণে দোৰ্ষোদন নৃপতিৰ পাশে ।
 যুদ্ধতৰ বচন বুলিবা লাসে লাসে ॥১৪৬

ভেদমত খুবুলি বুলিবা শ্ৰিয় সাম ।

বাহ্য নেদে যদ্যপি মাগিবা পাঞ্চ গ্রাম ॥

তথাপিতো আমাৰ দন্দত কাৰ্য্য নাই ।

তাৰে সেৱা কৰিয়া থাকিবো পাঞ্চ ভাই ॥১৪৭

ভীমে উঠি বোলন্ত শূনিও জনাৰ্দন ।

মহাঘোৰ সমৰত নাই মোৰ মন ॥

একে থানে জন্ম সবে কুক পাণ্ডৱৰ ।

গুণি চোৱা বৃক্ষ আমি কি দূৰ ওচৰ ॥১৪৮

অমৰ্য্যাদ যদি দোৰ্য্যোধন দূৰাচাৰ ।

তথাপি সম্বন্ধে হোৱে ভাই আপোনাৰ ॥

ভাইৰ দোষ নসহি সহিবো দোষ কাৰ ।

যদ্যপি বিৰোধি ততো বংশ আপোনাৰ ॥১৪৯

ভাই ভাই বিৰোধ দুগুণ কাৰ্য্য সহে ।

সি সি মহাজন যিটো দুগুণক সহে ॥

গৃহ্মকালে সন্তোষ চন্দন বিন্দু পালি ।

তেনয় সন্তোষ শূনি গোব্ৰৱৰ গালি ॥১৫০

ভিক্ষামাগি থাইবো ঘৰে ঘৰে চিৰকাল ।

তথাপিতো কৃষ্ণ বিবাদত নাহি ভাল ॥

বৈসম্পায়ন বদতি শূনিয়ো জন্মিভয় ।

কৃষ্ণে যদি শূনিল ভীমৰ বাক্য চয় ॥১৫১

শিলা যেন পানি ভৈল অগনি লীতল ।
 হীন ভৈলা যেন ব্রাহ্মণৰ হেজ বন ॥
 সৰ্বকালে কঠিন কটুৰ ভয়ঙ্কৰ ।
 সকলক বাক্য নাই ভীমৰ মুখৰ ॥১৫২
 ভীমৰ সদয় বাক্য দুঃখ বৰ মন ।
 অনন্তবে কৃষ্ণে তাক বুলিলা বচন ॥
 শুনা শুনা ভীম যদি মহন্তৰ গোপ্য ।
 আজি কেন কোঁৱৰক এৰিলাহা কোপ ॥১৫৩
 কোঁৱৰৰ অপমান স্মৰি স্মৰি ।
 অৰণ্যৰ মাজত দাক্ষণ গদা ধৰি ॥
 ক্ৰোধত পাগল যেন বাতুল আকাৰ ।
 মাথা পুতি গদাত আলম্বি কতো বাৰ ॥১৫৪
 কতো গদা ভুলিয়া হাম্ফুলি কতো দূৰ ।
 কোঁৱৰ বুলিয়া অৰণ্যক কৰা চূৰ ॥
 ভাই ভাই আলাপ নাহিক বস হাসি ।
 মহা দুঃখে শোকে আতি কুবেলী প্ৰবাসী ॥১৫৫
 কতো কতো নিদ্ৰা কৰা দুঃখে অপমানে ।
 সপোনতো কোঁৱৰক পাই সেহি থানে ॥
 আৰ্ত্তবান্ধ কৰি উঠি ভুলি লোৱা শূল ।
 লোকে দেখি ৰোলে ভীমে ভৈলন্ত বাতুল ॥১৫৬

সৰ্বকালে জানো তুমি পুৰুষ বিষম ।
 আজি কেনে ভৈলা দদা নপুংসক সম ॥
 বুকোদৰ বদতি শুনিয়ো দামোদৰ ।
 নতুগুচে পৰাক্ৰম দুৰ্জয় ভীমৰ ॥১৫৭
 শৰীৰতো বল আছে আছে গদাঘোৰ ।
 লোক অপবাদত তথাপি ভয় মোৰ ॥
 লোকে হেন বুলিবে কপটি বুকোদৰ ।
 সবাকাৰ দোষ লেখে মিলে ভায়েকৰ ॥১৫৮
 ভীম দ্ৰোণ সমস্তে সুহৃদ আপোনাৰ ।
 তেহেহো বুলিবে ভীম কিনো দুৰাচাৰ ॥
 ধনজয়ে বোলন্তু আমাৰো হেন মতি ।
 অলপৰ নিদানে দন্দুৰা কথতি ॥১৫৯
 একে থানে জন্ম সবে কুক পাণ্ডু কুল ।
 দুয়োঘৰ তোমাৰ কুটুম্ব সমভুল ॥
 দুয়োঘৰে কুণলে থাকিবো চিৰকাল ।
 তুমি যাৰ কুটুম্ব তেবেতো তাৰ ভাল ॥১৬০
 নকুল বদতি দদা শুনা দামোদৰ ।
 যেন মতে তোমাৰ মনৰ কচিকৰ ॥
 সিবেলাত যেন হোয়ে অবস্থা বিহিত ।
 শুনে তেনে কৰিবা তোমাৰ মনোমীত ॥.৬১

সহদেব বদতি শুনিয়ো দামোদৰ ।
 নকৰিবা সময়ন্তি কুক পাণ্ডৱৰ ॥
 সৰ্পে মুষে ইফঁতা নবহে চিৰ কাল ।
 আওৰ কি কোঁৰবে পাণ্ডৱক দেখেভাল ॥ ৬২
 চুল ধৰি দ্ৰোপদীক ঘৰাই আছে আগে ।
 পাণ্ডৱৰ মনত কোঁৰৱ আৰো লাগে ॥
 কোঁৰবেও আমাত নেৰিবে মনে ৰাগ ।
 কৈত শুনি আছা এক চোঙ্গে দুই বাঘ ॥ ১৬৩
 বতাসৰ তুলা শসাৰ যেন ঘোল ।
 ধুধিঠিৰ ভীম অৰ্জুনৰো সেহি বোল ॥
 তেমনে নুযুজে যদি বোলো সাৰে সাৰ ।
 অকলেয়ো কোঁৰৱৰ চিন্তি বোহো মাৰ ॥ ১৬৪
 তুমি মাত্ৰ সহায় হইবাহা চক্ৰপাণি ।
 বিগুটি কৰিবো কোঁৰৱক শৰে হানি ॥
 সহদেৱৰ বাক্যও বিচাৰত সাৰ ।
 শুনি ৰাজাগণে প্ৰসংশিলা বাৰে বাৰ ॥ ১৬৫
 সাত্যকি বদতি দদা মোৰো এহি চিত ।
 কোঁৰৱক মাৰিবে আমাৰ মনোনীত ॥
 কহে ৰাম সবস্বতী আন কাম এৰি ।
 নিবস্তবে নৰে ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥ ১৬৬

লেচাৰি ।

দ্রোপদ নন্দিনী মনে গুণি, স্বামীসকলৰ বাক্য শুনি,
 বাজ হংস গতি চলি যাস্তু ধীৰে ধীৰ ।

যথাত আচস্ত দেৱ হৰি, নৃপতি সকলে মধ্য কৰি,
 তথাকে চলিলা বহে নয়নৰ নীৰ ॥১৬৭

নেতৰ বসন পৰিধান, মাথাত মালতী কৰে আঁণ,
 বহল জঘন তমু আতি মধ্য ক্ষণ ।

নিতম্ব যোঁৱন স্তন ভৰে, শোকে নয়নৰ নীৰ ঝৰে,
 পূৰ্ণ চন্দ্ৰ যেন কলক্লে ভৈল মলিন ॥১৬৮

মাধৱৰ গৈয়া সমীপত, দ্রোপদ নন্দিনী উপগত,
 মাথে বস্ত্ৰ দিয়া বচন বুলিলা শোকে ।

দেখা দেখা মোক দামোদৰ, অনাধিনী নাহি মোত পৰ
 দেখিলে বিপত্তি কুক সমাজৰ লোকে ॥১৬৯

চুলে ধৰি দুঃশাসন বাঘে, ধৃতবাত্তে শশুৰৰ আগে,
 ঘসাইলেক মোক অনাধিনী পৰবাস্ত ।

পাঞ্চপতিমোৰ সেহি থানে, বিলাই বিপত্তি ভৈল মানে
 আগতে আছিল গান্ধাৰিনী জেষ্ঠ শাশু ॥১৭০

পাঞ্চপতি সযে পাণ্ডা জিনি, দাসী কৰিলেক দোৰ্বোধন
 লাজ কৰিলেক ভীষ্ম শশুৰৰ আগে ।

সি বেলাত নোৰ নাহি আন, তোমাৰ চৰণ কৰি ধ্যান,

নাৰায়ণ নাম স্মৰিলো অনু বাগে ॥১৭১

তেবেসে শশুৰে দিলা বৰ, পাঞ্চ পাণ্ডৱৰ ধনু শৰ,

উদাস কৰিলো পাঞ্চ পতি সমে মাগি ।

কোঁৱৰে আলোচি কৰি সাস, পাঞ্চ পাণ্ডৱক বন বাস,

ডকাই খেদিলে ঘোৰ অৰণ্যক লাগি ॥১৭২

সিটো কোঁৱৰৰ অপমানে, বিলাই বিপত্তি ভৈল মানে,

ভীমৰ বচনে আৰ কান্দিলে বঢ়াই ।

ধৰ্ম্ম নৃপতিৰ অভিপ্ৰাই, তুমি ঘাইবা কোঁৱৰৰ ঠাই,

সাম্যতা বচনে প্ৰিয় বুলিবা বুজাই ॥১৭৩

ইবেলি কোঁৱৰেঁ আন এৰি, মোক মাৰিবেক জুইত পুৰি

তেবে পৰাক্ৰমী ভীমৰ সিজো বড়াই ।

তুমি বিনে ইটো দুখ দ্ৰাণ, কৰস্তা নাহিকে মোৰ আন

ভীম অৰ্জুনৰ বীৰত্ব ভৈলেক ঠাই ॥১৭৪

ধিকাৰ ভীমৰ বাহু বল, ধিক অৰ্জুনৰ ধনু শৰ,

কৃত্ৰিয় জাতিৰ হেন কি কাতৰ তনু ।

অসমৰ্থ ভৈলে দোষ নাই, নপুংসক বৈল পাঞ্চোভাই,

লোৰাঁ দামোদৰ এসম্বাৰ পাঞ্চ ধনু ॥১৭৫

দ্রোপদ ৰাজ্যৰ বিগ্ৰমানে, যজ্ঞ বেদি আতি শুদ্ধ মনে

জনম লভিলো দ্রোপদে তুলিলে মোক ।

ধূটুৱান আদি শত ভাই, পিতা দ্ৰোপদেও বৰ চাই,
 আজমিঢ় কুলে বিবাহ দিলন্ত মোক ॥১৭৬
 যাৰ হুকোমল বাক্য মধু, পাণ্ডু নৃপতিৰ কুল বধু,
 প্ৰিয় ভাৰ্য্যা ভৈলো পাঞ্চ ভাই পাণ্ডৱৰ ।
 তুমি যাৰ সখা গদা পাণি, আমি অসমৰ্থ কোন খানি,
 গুণিচোৱা দুঃখ কোন গুণে হীন পৰে ॥১৭৭

ছবি ।

এহি বুলি যাজ্ঞসেনী, কৃষ্ণৰ চৰণ খানি,
 তিয়াইলন্ত নয়নৰ লোহো ।
 দুঃখিত বংশল জ্ঞানি, কায় বাক্য মোৰ মনে,
 সমৰ্পিলো পাঞ্চ গুটি পোহো ॥
 ভাগিন বুলিয়া কৃষ্ণে, অভিমন্যু তনয়ক,
 যেন মতে তাতে তযু লুলি ।
 আমাৰো পুত্ৰক প্ৰভু, তেনয় দেখিবা তুমি,
 আজি হস্তে দিলো তুলি তালি ॥১৭৮
 ভীম নৃপতিৰ মোৰ, স হৃদে দেৱৰ হোৱা,
 অৰ্জুনৰ সম্বন্ধত সখি ।

সম্বন্ধত স্তম্ভদ্রাব,   ভাই হোৱা আপোনাৰ,
সিকাৰণে প্ৰাণ সম দেখি ॥

অনুবন্ধ উপভোগ,   দাসীকো নুহিকে! যোগ্য,
তযু আগে নুগুছে কপটে ।

সহদেৱ নকুলৰ,   সম্বন্ধে জেঠোত হোৱা,
সকলে সম্বন্ধে মোত ঘটে ॥১৭৯

সহদেৱ নকুলৰ,   স্বৰূপ বচন শুনো,
কৌৰৱক যুজিবাক মন ।

ভীম নৃপতিৰ আৰো,   অৰ্জুনৰ বাক্য শুনি,
অতিশয় ডৰে মোৰ মন ॥

তেসম্ব নুযুজে যদি,   কৌৰৱক ডৰে ভয়ে,
তভো মই দাসীৰ নিদানে ।

অভিমন্যু সমে মোৰ,   পাঞ্চ তনয়ক লই,
কৌৰৱক সংহাৰিবো বণে ॥১৮০

বুঢ়া পিতৃ দ্ৰোপদেও,   মোৰ অৰ্থে যুজিবন্তু,
ধৃষ্টদ্যুম্ন আদি ভাই শত ।

এসম্বাক সজ্জেলই,   আপুনিও খেদি গই,
কৌৰৱক বধিবো বণত ॥

দুঃশাসন বধু লোক,   কৰিবে অনেক শোক,
কান্দিবন্তু গান্ধাৰিণী শাস্ত ।

ভূমি পাইবা খেদি গই,   কাটিবা খড়গ লই,

দুঃশাসনৰ দুই খান বাহু ॥১৮১

ধৰ্ম্মৰ বচন লই,   কোঁৱৰৰ পাশে গই,

সময়ন্তি কৰি দন্দ বাটা ।

তেবে বোলা অনুবাগে,   পাছে যেই কৰা লাগে

খড়গ হানি আগে মোক কাটা ॥

এহি বুলি হাত তুলি,   বেণী বন্ধা চুলি মেলি,

দুঃশাসনে ধৰি আছে যাত ।

দেহি দিনা হস্তে ধৰি,   বান্ধিচন্তু ভিন্ন কৰি,

মেলি দিলা কৃষ্ণৰ হাতত ॥১৮২

দেখা দেখা জনাৰ্দন,   কেশ ডালি বিটোপন,

এহি বুলি দিলা হাতে হাতে ।

সমাজৰ মাজে যাই,   ভায়েকৰ বোল পাই,

দুঃশাসনে ধৰি আছে আতে ॥

শোকতে বিকল ভৈলা,   আজোবস্তে চিণ্ডি গৈলা,

আজিও দুখাই একফাল ।

সেহি দিন হস্তে আক,   ভীমেও দিলন্ত হাক,

লগত নবাকো একোকাল ॥১৮৩

যেতিঞে দামোদৰ,   সমাজত কোঁৱৰৰ,

সময়ন্তি কৰা দন্দ ঘোৰ ।

সেবকিনী মানিযোক, যদি দয়া আছে মোক,
সুমৰিবা কেশ ডালি মোৰ ॥

মাধৱেও হাত তুলি, দ্ৰোপদীৰ কেশ ডালি,
মেলি মেলি চাইলা ভাল কৰি ।

বহু দীৰ্ঘ মনোবশ, ময়ূৰৰ পুচ্ছ নথ,
পটন্তৰে নাই যাক সৰি ॥ :৮৪

ৰাজসুই অভিষেক, ৰাজ ভাৰ্য্যা সহস্ৰেক,
যাৰ খোপা পূজিলা হৰিষে ॥

মাধবে মেলিলা যদি, দ্ৰোপদীৰ কেশ ডালি,
সেহি আণ দশো দিশে বহে ।

কেশৰ স্মৰতি আণে, সমস্তে আৰোদ ভৈল,
চাহি আঁছে নৃপতি সকলে ।

কৃষ্ণৰ চৰণ থানি, কান্দি কান্দি যজ্ঞসেনে,
তিয়াইলন্ত নয়নৰ জলে ॥ :৮৫

বিপ্ৰমধ্যে সাৰোদ্ধাৰ, কবি চুড়ামণি যাৰ,
নাম ভৈল কুল প্ৰকাশক ।

অদ্যাপি যশস্যা বৈল, উপাসন্তে কাল গৈল,
ভক্তি ভাবে ক্ৰীহৰি হৰক ॥

তানে জ্যোৰ্ত্ত পুত্ৰ শান্ত, গোবিদক উপাসন্ত,
ভাগৱত শাস্ত্ৰে যাৰ বতি ।

বেদ পুৰাণক মানে,   নকহস্ত যাত বিনে,
তান পাৰে কৰন্ত ভকতি ॥১৮৬

গুণবন্ত বংশ ধৰ,   তেহে কবি চন্দ্রধৰ,
সমস্কৃত সোদৰ আমাৰ ।

যাৰ কুল অভিলাষে,   শিক্ষা উপেদেস শুনে,
ইটো পদ কৰিলা প্রচাৰ ॥

ভাই যেন ভায়েকক   পিহু যেন তনয়ক,
গুৰু যেন শিষ্যত বদতি ।

জনমে জনমে মোৰ,   আন একো ইচ্ছা নাই,
তান দুই পদে হোক বতি ॥১৮৭

আমি পুনু হীন মতি,   বোলে বামসবস্তুতী,
তুমি পুনু মহন্ত সকল ।

হেন জানি নিন্দা এৰি,   শুনা সবে নৰ নাৰী,
ধৰা কৃষ্ণ চৰণ কমল ॥

ভাৰতৰ পদ চয়,   বিৰচিলো যেন নয়,
মনোবথ কৰয় সাকল ।

জানি থিৰ মনে ধৰি,   বাম বোলা উচ্চ কৰি,
ক্ষয় হোক পাতক সকল ॥১৮৮

পদ ।

বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ে! নৰেশ্বৰ ।
 দ্ৰোপদক প্ৰবোধ কৰিলা দামোদৰ ॥
 মাধবে বোঁন্তু শুন! দ্ৰোপদ দুহিতা ।
 কোঁৱৰক লাগি তুমি নকৰিবা চিন্তা ॥১৮৯
 সত্যে সত্যে কহো যেন সঙ্গোপ্য কৰি সাৰ ।
 অল্ল কালে কোঁৱৰ হুইবেক মহামাৰ ॥
 শুনিয়ে! দ্ৰোপদী মই কহিলো বুজাই ।
 যেই সেই নাজানে আমাৰ অভিপ্ৰাই ॥১৯০
 মই জানো পাপী দোৰ্য্যোধন মহা মন্দ ।
 কদাচিতো তাৰ আমি নাভাঙ্গিবো দন্দ ॥
 ভেদ মতি যেন হব্ কুক অবিজ্ঞাম ।
 বাস্তবত যাইবাৰ আমাৰ এহি কাম ॥১৯১
 মই যদি গৈলো পাণ্ডবৰ দূত হই ।
 কোঁৱৰৰ ঘৰত পশিল সোণ গুই ॥
 দোৰ্য্যোধন আদি কোঁৱৰৰ ভাৰ্য্যাঘত ।
 তুমি শোকে ক্ৰন্দন কৰাহা যেন মত ॥১৯২
 ততোধিক ক্ৰন্দন কৰিব শোকে দুঃখে ।
 দ্ৰোপদ নন্দিনী তুমি পৰিহৰা শোকে ॥

বেদবাক্য বিভব প্রমাণ যেম'সাৰ ।
 কদাচিতো মিছা নাই বচন আমাৰ ॥১৯৩
 সাগৰ শুকাই যাই সৰ্গ প্ৰেক ভাগি ॥
 লীত পাই যদি আদিত্যৰ কক্ষি লংগি ॥
 জল থল পাতাল যদ্যপি একাকাৰ ।
 তথাপিতো মিছা নুই বচন আমাৰ ॥১৯৪
 মাধবৰ প্ৰবোধে দ্ৰোপদী শান্ত ভৈলা ।
 ধীৰে ধীৰে দেবী অভ্যান্তৰে চলি গৈলা ॥
 দৈশম্পায়ন বদতি শুনিয়ে নৰেশ্বৰ ।
 এহিমতে কথাত আচলু দামোদৰ ॥১৯৫
 প্ৰবোধন্তে কহন্তে অক্কে'ক বাত্ৰি গৈল ।
 মাধবে যাইবলু হেন কথা নিষ্ঠুৰৈল ॥
 এতহন্তে সমাজ বিসৰ্জি যুধিষ্ঠিৰ ।
 শয়ন কৰিল গই আপোন মন্দিৰ ॥১৯৬
 স্নকি স্নকি ঠানে চলি গৈলেক সকলে ।
 মাধবেয়ো শয়ন কৰিলা কুতুহলে ॥
 যথা কাল যোগে সিটো বাত্ৰি হৈল শত ।
 অকণ উদয় ববি কিঞ্চিত বেকত ॥১৯৭
 সেই বেল! শত মাগধ বন্দি গই ।
 মাধবক প্ৰবোধিলা তাল যন্ত লই ॥

অসমীয়া মহাভাৰত ।

সেই বেলা উঠিলন্তু প্ৰভু হৃষিকেশ ।
শৌচ হুইয়া পাছে স্নান মন্দিৰে প্ৰবেশ ॥১৯৮
যুধিষ্ঠিৰে নিয়োজিলা কন্যায়ে সকল ।
সুবৰ্ণৰ কলসে কলসে ঢালে জল ॥
স্নান কৰি কৃষ্ণ বেদ বিহিত তথাত্তে ।
আদিত্যক উপাসা কৰিলা বিধিমতে ॥১৯৯
দেৱতাক নমিল আদিত্য অগ্নি সোম ।
অনন্তৰে কৃষ্ণে পাছে কৰিলন্তু হোম ॥
পাছে অভাগতক কৰাইলা স্নান পান ।
হোম অবসানে ব্ৰাহ্মণক দিলা দান ॥২০০
দান লভি হাতত ধৰিয়া ফুল ফল ।
আশীৰ্বাদ কৰিলন্তু ব্ৰাহ্মণ সকল ।
গাৱে গাৱে ব্ৰাহ্মণৰ নমিলা চৰণ ।
পাছে আশীৰ্বাদ লৈলা দৈবকী নন্দন ॥২০১
এহিমতে নিত্যকন্ম অবদান কৰি ।
পাছে সিংহাসনত বসিলা দেৱ হৰি ॥
বেড়ি বেড়ি আছে পাণ্ডৱৰ যত বীৰ ।
সাত্যকিক কৃষ্ণে স্নাতিলন্তু ধীৰে ধীৰ ॥২ ২
শুনা শুনা সাত্যকি আমাৰ বোল জান ।
দাককক আদেশ সাজোক বথ খান ॥

গদা খড়্গ সাবঙ্গ অক্ষয় টোন বান ।
 বথত নিবন্ধি মোৰ খোক থানে থান ॥২০৩
 সুবুজি কুৰুৰ চিত্ত সমাজ কপটি ।
 জানো দন্দ ভাঙ্গন্তে লাগয় কটা কটি ॥
 মাধবৰ বাক্য শিৰোগত কৰি সাৰ ।
 দাককৰ আগত সাত্যকি পয়োসাৰ ॥২০৪
 মাধবৰ আদেশ সাত্যকি মুখ শূনি ।
 বথ থান নিশ্চিলেক অনেক যতনি ॥
 সকল হুগ্ৰীৱ মেঘ পুষ্প বলাহক ।
 বথত যুৰিলা আনি চাৰিও ঘোটক ॥২০৫
 সুবৰ্ণ দৰ্পণ দিল ঘোটকৰ আগে ।
 গকড় কেতুক আনি তুলিলেক পাগে ॥
 নানা বত্ৰে জিকি পাৰে দেখি চিকি মিকি ।
 কৃষ্ণৰ আগত বথ যোগাইল দাককি ॥২০৬
 উচ্চ বথ থান চাৰি ঘোৰা হুষ্ঠ পুষ্ট ।
 বথ দেখি মাধবে ভৈলন্ত মহা তুষ্ট ॥
 এতহন্তে অন্তেশ পুৰৰ কন্যাগণ ।
 কতো দুৰ্ব্বাক্ষতে পথে দিলা আলিঙ্গন ॥২০৭
 কুন্তে জল ভৰি ফল পল্লবে শোভন ।
 দোন ভৰি ভৰি থৈলা দুৰ্ব্বাক্ষত মান

নুই গ্ৰীষ্ম নুই শীত শৰতৰ অস্তে ।
 কাৰ্ত্তিকৰ শেষত আঘন নতু হস্তে ॥২০৮
 ধুত্ৰে অগ্নি জালিলেক মঙ্গল বিশেষ ।
 দেৱ দিয়া বথত চৰিলা হুঘি কেশ ॥
 সাত্যকিকে বথত তুলিলা জনাৰ্দন ।
 দেৱ দিয়া দাককেও চৰিলা তেখন ॥২০৯
 ভীম ধনঞ্জয় মাদ্ৰীস্থত ভিন্নি ভিন্নি ।
 যুধিষ্ঠিৰে যাত্ৰা আসি দিলন্ত আপুনি ॥
 হানবৰ যাত্ৰা শুনি আনন্দিত মন ।
 ইন্দ্রসমে আসিলা ত্ৰিদশ দেব গণ ॥২১০
 নাৰদ তুশ্বক আদি আনো অপৰ্ষন্ত ।
 অপেশ্বৰা নাচন্ত গন্ধৰ্ব্ব গীত গান্ত ॥
 আঠাইশ সহস্ৰ ঋষি আসিল সকল ।
 বাম হাতে কুণ আগহাতে গজাঙ্গল ॥২১১
 দেখি কৃষ্ণ বথে সমে প্ৰদক্ষিণ ভাৰে ।
 দেৱতাক ঋষিক নমিলা গাৰে গাৰে ॥
 দেৱগণে পুষ্প বৰষিলা বথটাকি ।
 ঋষিগণে ফল বৰষিলা আমলকি ॥২১২
 যুনি গণে মন্ত্ৰ পঢ়ি পবিত্ৰ কোমল ।
 বথৰ কুশত অগ্ৰে সিঞ্চিলন্ত জল ।

সিবেলাত তৈল দশোদিশ স্ত্রপ্রসন্ন ।
 ধীবে ধীবে বহে মন্দ স্ত্রগন্ধি পবন ॥২১৩
 মাধব যাত্রা দেখি পশু পক্ষী গণ ।
 দক্ষিণ বামক লাগি কবিলা গমন ॥
 অশোভন বিবাহ অমঙ্গল সর্বকাল ।
 হেন পশু পক্ষীগণ গৈল বাম ফাল ॥২১৪
 শুক পশু পক্ষী গণ দক্ষিণক গৈল ।
 সজ্জন জনব মনে আনন্দিত তৈল ॥
 যেতিফণে পয়ান কবিলা জগন্নাথ ।
 হস্তিনা পূবত তৈলা ঘোব উতপাত ॥২১৫
 অনাবায়ে বৃক্ষ ভাগে কধিব ববিষে ।
 ঘোব অন্ধকার ময় তৈল দশো দিশে ॥
 হস্তী ঘোবা কান্দে অনামেঘে বজ্র পবে ।
 দেখি কুক সমাজ আকুল তৈল ডবে ॥২১৬
 মাধবে আনন্দে চলিলন্তু বাজপথে ।
 যুধিষ্ঠিরো চড়িলন্তু মাধব বথে ॥
 নিজবথে চড়ি চলি গৈলা বাজাগণ ।
 পাঞ্চ ভাই গৈলা আগবড়াই বাক মন ॥২১৭
 দাককে ডাকন্তু বথে চলে গম গতি ।
 অনন্তবে যুধিষ্ঠিরে কৃষ্ণত বদতি ॥

পীতামহ ভীষ্ম দ্ৰোণে খুবাই বিহুবে ।
 মোৰ অৰ্থে মাধৱ সবাৰে মন পোৰে ॥২১৮
 শয়নে ভোজনে মোক কৰে আশীৰ্বাদ ।
 যাৰ অৰ্থে নিস্তৰিলো দোৰ্য্যোৰ আপদ ॥
 মোৰ অৰ্থে দেহা এবিলম্ব ধৃতবাহু ।
 নিদাকণ বুকত বান্ধিলো মহাকষ্ঠ ॥২১৯
 পিতৃ মৰিলন্ত আমি পাক গুটি ভাই ।
 কোঁৱৰে নিকাৰ কৰে অনাথিনি প্ৰাই ॥
 পথা ঢাকি শিশুক ছটকে যেন মত ।
 তাৰ গুণ সৃজিবো বধিবো সমৰত ॥২২০
 দোৰ্য্যোধনে পূজা কৰে পুৰি মন-কায়া ।
 তথাপিতো তিনিৰ আমাক বৰ দায়া ॥
 কোঁৱৰৰ পাশে অসংক্ৰান্ত সম বলে ।
 ভাসন্তাক প্ৰণামিবা আমাৰ যে বোলে ॥২২১
 জোঁগৃহ দাহৰ বাবে কহিবা তাহাত ।
 বিদূৰক আলিঙ্গিবা শুদ্ধা গৰ্ভে জাত ॥
 ঘনে ঘনে আমাৰ নয়নে নীৰ বহে ।
 কুন্তীক স্মৰন্তে মোৰ প্ৰাণেও নসহে ২২২
 পাণ্ডৱ মাতা যে মাধৱ তযু পেসী ।
 অনাথিনী কৰি আমি হৈগলো বিদেশী ॥

দণ্ডে তান যুগ যাই আমাক স্মবস্তে ।
 নজানো মৰিল কিবা আচলু জীয়াস্তে ॥২৩
 বনবাসে আসো দুখ অপমান পাই ।
 সিবেলাত লগতে অছিল কুন্তী আই ॥
 পাছে পাছে আসন্ত পাবন্ত দীৰ্ঘ গেৰি ।
 তেবে আমি তথাতে লুকাইলো আইক এৰি ॥২২৪
 উলতি গৈলেক শুনো নগৰক লাগি ।
 বিদুবে পোষন্ত শুনো শাক ভন্ন মাগি ॥
 নিতে নিতে কোঁববেও দেই অপমান ।
 মোৰ অৰ্থে যাইবা কুন্তী জননীৰ থান ॥২২৫
 পাঞ্চে ভাইব বচনে কুন্তীক নমস্কাৰ ।
 ভিন্নে ভিন্নে মাধৱ কৰিবা পাঞ্চবাব ॥
 তযু সঙ্গৈ চলি যাউক মন্ত ষাঠি হাঁথি ।
 বলবন্ত যোদ্ধা যাউক দশ মহাবিধি ॥২২৬
 বাটে পন্থে দুৰ্জ্জনক পৰাধক ভয় ।
 বলবন্ত চলোক হাজাৰ সেনা চয় ॥
 শকটত তুলি তুলি বহুৰ সন্তাব ।
 পসাৰি লগত সাজি চলোক অপাব ॥২২৭
 ভোজনৰ সন্তাব লগত যাউক লই ।
 কোঁবৰৰ আদেশ যেন নথাকিবা বই ॥

দাস দাসী অনেক চলোক লগ ধৰি ।
 যি কাৰ্য্যক লাগে যেন শীঘ্ৰে দেই কৰি ॥২২৮
 ধনঞ্জয় বদতি শুনিয়ো প্ৰাণ সখি ।
 কোঁৱৰক বুলিবা আমাৰ কাৰ্য্য লক্ষি ॥
 চাটু কৰি সুবুলিবা কহো সাৰে সাৰ ।
 অৰ্কৰাজ্য নেদিলে চিন্তিবা মহামাৰ ॥২২৯
 ওৰ কুন্তমৰ বৰ্ণ কখি লিপিত ।
 মোৰ শৰে কাটিবো পাৰিবে পৃথিৱীত ॥
 বৈশম্পায়ন বদতি শুনিয়ো নৰেশ্বৰ ।
 অৰ্জুনৰ বাক্য ক্ৰোধ উঠিল ভীষ্মৰ ॥২৩০
 দেহা যাৰ ময়মন্ত গজৰ প্ৰবৰ ।
 ডাঙ্গৰ শৰীৰ যেন গিৰি স্কুলন্তৰ ॥
 বায়ুৰ তনয় ভীষ্ম সেন মহা যোদ্ধা ।
 অৰ্জুনৰ বাক্যে কোঁৱৰক বৰ ক্ৰোধ ॥২৩১
 ক্ৰোধবেগে সম্ভৱত বচন নোলাই ।
 আৰ্ত্তনাদ কৰিলন্ত মাধৱক চাই ॥
 ভীষ্মৰ আটাস বৰ প্ৰহাৰতো টান ।
 দুই হাতে মাধৱে থাকিলে দুই কাণ ॥২৩২
 সিবেলাত তখাত যতেক বীৰগণ ।
 পৃথিৱীত পৰি পৰি ভৈল অচেতন ॥

দাককেও পৰিলেক হামু খুৰি খাই ।
 সাত্যকি পৰিলা তান শ্ৰুতি জ্ঞান নাই ॥২৩৩
 বথ গতি মন্দ ভৈলা নাই কিছু যোড় ।
 জুন্তি খাই পৰিল বথৰ চাৰিঘোৰ ॥
 কোঁৱৰক ক্ৰোধে ভীম আৱকত বৰ্ণ ।
 কতো বেলি শ্ৰুতি লভিলন্তা ৰাজগণ ॥২৩৪
 বচনে কৃষ্ণক ভীমে পূজিলা বহুত ।
 তুমি শ্ৰেষ্ঠ সাৰ কোঁৱৰৰ যমদূত ॥
 যুধিষ্ঠিৰ লগত পঠাই ৷ যতগান ।
 মাধৱৰ লাগ লৈলা তুবীত গমন ॥২৩৫
 আগ বাঢ়ি কৃষ্ণক বিজিত গ্ৰাম পাই ।
 তাৰ পৰা উলটি আসিল পাকাভাই ॥
 লগতে আসিলা ফিৰি নৃপতি সকল ।
 শঙ্খ শিঙ্গা ৰাৱন্ত মেদিনী টলবল ॥২৩৬
 সি বেলাত স্নগম শোভন ভৈল পথ ।
 চলিলন্তু মাধৱ দাককে ডাকে বথ ॥
 চৌপহু গমনে শ্ৰান্ত নাহিকে ভাগব ।
 মধ্য হু বেলাত নিবৰ্ত্তিল দিৱাকৰ ॥২৩৭
 যথাতথা চলন্তু মাধৱ জনাৰ্দন ।
 তথা তথা গ্ৰামেৰে নিবাসি কল্যাণ ॥

ভাই বেটা স্বামীক তাতে লৈয়া সাজে ।
 উপায়ান বস্ত্ৰ লৈয়া মুখ ঢাকি লাহে ॥২৩৮
 ব্ৰাহ্মণৰ বেদ পাঠ তোলন্ত ব্ৰাহ্মণী ।
 উপায়ন বস্ত্ৰক যোগাইল ভিন্নে ভিন্ন ॥
 এহি মতে পথত চলন্ত ঋষিকেশ ।
 এৰাইলন্ত বহু মৎস্য নৃপতিৰ দেশ ॥২৩৯
 এৰাইলন্ত নদীনদ গ্ৰাম বহুতৰ ।
 পাছে পশিলন্ত হৰি ৰাজ্য কোঁৱৰৰ ॥
 দুয়ো শাৰি কুসুম মধ্যত ৰাজ আনি ।
 ফলে ফুলে শোভন কৰিছে হালি জালি ॥২৪০
 নাগেশ্বৰ বকুল কদম্ব শাল তাল ।
 তাৰ মাজে গৃহ গণ আছে ভাল ভাল ॥
 পানী শালা অম্বশালা বহিবাৰ ঘৰ ।
 বিদেশী জনক দেওক আজ্ঞা কোঁৱৰৰ ২৪১
 তাক ছাৰি কতো দূৰ যান্ত্ৰ ঋষিকেশ ।
 বৃক্‌স্থল নামে গ্ৰাম ভৈলন্ত প্ৰবেশ ॥
 পাণ্ডৱৰ প্ৰিয় গ্ৰাম স্ত্ৰশোভন থলি ।
 ছলে দোৰ্য্যোধনে কাঢ়ি লৈল পাণা খেলি ॥২৪২
 তাৰ যত নব নাৰী সকলে মহন্ত ।
 পাণ্ডৱৰ কুশলক সকলে বাঞ্চন্ত ॥

বৃকস্বল নামে গ্রাম নাই পটন্তৰ ।
 সিদিনাত তথাত বহিলা দামোদৰ ॥২৪৩
 মাধৱক দেখিয়া যতক নব নাৰী ।
 সপুত্ৰ বান্ধৱে বেটিলেক শাৰি শাৰি ॥
 দণ্ডৱতে কৃষ্ণক নমিল সামগাজে ।
 কৰঘোড় কৰি বোলে শুনা যতুৰাজে ॥২৪৪
 পাণ্ডৱৰ হৃহদ তোমাত পৰে নাই ।
 আজি বহিয়োক নেত্ৰভৰি থাকো চাই ॥
 জগত নায়ক তুমি ব্ৰহ্মাদিবো দেৱ ।
 জানি শুনি তোমাক পাণ্ডৱে কৰে দেৱ ॥২৪৫
 তুমি পাণ্ডৱক স্নেহ কৰা অবিশ্ৰান্ত ।
 তথাপি পাণ্ডৱ কিয় এত দুঃখ পাস্ত ॥
 আৰো এক কথা কহো শুনা যতুপতি ।
 পাণ্ডৱত লাগি মোৰ যতক বিপত্তি ॥২৪৬
 নিশা ভাগে চৰ ফুৰে দুৰ্ঘট কোৰৱৰ ।
 পাণ্ডৱক প্ৰশংসা কৰয় কোন নব ॥
 গ্রাম নগৰত থাকি অলক্ষিত হই ।
 অকস্মাত কোন জনে পাণ্ডৱ বোলই ॥২৪৭
 তবে তাক দিবে নিয়া নাহিকে নিস্তাৰ ।
 পোতাশালে নন্দি কৰি ভুজ্জবে নিকাৰ ॥

পাণ্ডৱৰ বিপত্তিক নজানি সহন ।

তোমাৰ চৰণে প্ৰভু পশিলো শৰণ ॥২৪৮

এহি বুলি নগৰিয়া যত নিবন্তৰ ।

মাধবক বহিবাক দিলা বাসা ঘৰ ॥

মহন্ত ভকত যত উশাসিয়া বৈলা ।

কতো লোকে কোঁৱৰত জনাইবাক গৈলা ॥২৪৯

নিশঙ্ক নিৰ্ভয় অশিক্ষিত দূত দুই ।

দূতবাষ্ট্ৰ ৰাজ্যক জনাইলা আগ হুই ॥

দূত লোকে বোলে শুনিয়োক নৰেখৰ ।

বৃকশ্বলে আজি বহিচন্তু দামোদৰ ॥২৫০

পাণ্ডৱে পাকিলে তেসম্বাৰ দূত হুই ।

তযু থানে আসিছে সাত্যকি সমে দুই ॥

কালি কৃষ্ণ আসিবে কহিলো সাৰে সাৰ ।

যেন লাগে আলোচ কৰিয়ো আপোনাৰ ॥২৫১

দূতবাষ্ট্ৰে শুনিলন্ত আসিলন্ত হৰি ।

অধোমুখে বহিল নৃপতি মৌন কৰি ॥

আসিবন্ত কৃষ্ণ পাণ্ডৱৰ দূত হুই ।

অৰ্দ্ধৰাজ্য খুজিলে নেদিলে ভাল মুই ॥২৫২

পুত্ৰৰ কাৰণে ৰাজ্য নশাবি দিবাক ।

কৰ্ণ দুঃশাসন শকুনियो দেই হাক ॥

ବାଜ୍ୟ ଦିବେ ପ୍ରତି ଆବୋ ଯୋବ ଇଚ୍ଛା ନାହି ।
 କୋନେ ପାଣ୍ଡବକ ବାଜ୍ୟ ଦିୟେ ଚକ୍ଷୁ ଥାହି ॥୨୫୩
 ବୈଶମ୍ପାୟନ ବଦନ୍ତି ଶୁନିଯୋ ନବେନ୍ଦ୍ରବ ।
 ଆତ ଅନନ୍ତବେ ସ୍ମୃତବାସ୍ତବ ନୃପବର ॥
 ବିହରକ ଶ୍ରୋଣକ ଭୀଷ୍ମକ ନିଲେ ଯାନ୍ତି ।
 ଭୂବିଶ୍ରବଃ ସମେ ଆନୋ ଯତେକ ନୃପତି ॥୨୫୪
 ଦୌର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଦୁଃଶାଶନ ସମେ ଶତ ଥାହି ।
 କର୍ଣ ଶକୁନିଯୋ ଅସ୍ତ୍ରଥାମା ସେହି ଠାହି ॥
 ନିଶା ଭାଗେ ସଭାଧାନ ଶୈବେଶ୍ଵର ଡାଙ୍ଗବ ।
 ମଧ୍ୟତ ବହିଳା ସ୍ମୃତବାସ୍ତବ ନୃପବର ॥୨୫୫
 ଆନୋ ବାଜା ଗଣେ ସଭା ବହିଲେକ ଚାନି ।
 ସବକେ ସଂସ୍ଥାସି ସ୍ମୃତବାସ୍ତବେ ବୋଟେ ବାଣୀ ॥
 ବୃହସ୍ପତି ବହିରା ଆଚକ୍ତ ସହବାହି ।
 କାଳି ପ୍ରଭାତେ ଆସିବନ୍ତୁ ଯୋବ ଠାହି ॥୨୫୬
 ପାଣ୍ଡବ ଅର୍ଜୁନ ବାଜ୍ୟ ଖୁଜିବାକ ମନେ ।
 ଦ୍ରୁତ ଛୁଇଁଆ ଆପୁନି ଆସନ୍ତୁ ନାବାହନେ ॥
 ଦିବୋ ବା ନିଦିବୋ କୋନ ଧାନି ହବେ ଭାଳ ।
 ଆଲୋଚିଆ ତୁମ୍ଭି ସବେ କହିଯୋ ସକାଳ ॥୨୫୭
 ଯୋବ ମନେ ବାଜ୍ୟ ଦିବେ ନାହିକେ କିଞ୍ଚିତ ।
 ଆବୋ କି ପାଣ୍ଡବେ କୌରବକ ଦେଖେ ହିତ ॥

সৰ্বকালে বৃকোদৰ দাকণ কপটি ।
 পাশা খেলি কোঁৱৰে কৰিলে লটি ঘটি ॥২৫৮
 ৰাজ্য পাইলে কোঁৱৰ গগক দেখে ভাল ।
 গুণি ছোৱা গুৰু দ্ৰোণ কোন খানি ভাল ॥
 শিশুকাল হস্তে জানো ভীম । মহত ।
 পাণ্ডু পুত্ৰ পাঞ্চ তাৰ মোৰ একশত ॥২৫৯
 এক দিনা শিশুগণ সবে লাগ লই ।
 ফল খাইবে প্ৰতি গৈলা ভীমত নকই ॥
 অমৃত সমান ফল পবিত্ৰ কোমল ।
 তাতে গৈয়া চৰিলেক চৰাল সকল ॥২৬০
 বৃকোদন ফুৰে চাই চৰাল নেদেখি ।
 পাছে পাছে খেদি গৈলা খোজক নিৰেখি ॥
 লাগ পাইয়া বৃক্ষৰ মূলত ভৈলা থিয় ।
 দেখি শিশু সকলৰ উৰি গৈলা জীৱ ॥২৬১
 নোখোজন্তে কতো বোলে ফল খাইবো মাগি ।
 ছৰিবে খোজন্তু সবে বৃক্ষ যাই ভাগি ॥
 মোক এৰি আসিলি মনত কোপ কৰি ।
 জকাৰিবে লাগিলা বৃক্ষৰ মূলে ধৰি ॥২৬২
 ডাল ভাগে ফল পৰে যত শিশুগণ ।
 পৃথিৱীত পৰি সবে হুৱে অচেতন ॥

কতো শিশুগণ আতি মৰণক ভয়ে ।
 গাছত সাবটি ধৰি কাতৰে বোলয়ে ॥২৬৩
 ক্ষমা কৰা বৃকোদৰ আমাক বাখিয়ো ।
 সবে ফল দিবো তোক প্ৰাণ নমাৰিয়ো ॥
 আজি হস্তে লাগ লৈবো নপাবিবো গালি ।
 সৰ্ব্বদায়ে থাকিবো তোমাৰ আশা পালি ॥২৬৪
 হেন ভীম স্মৰন্তে মোহোৰ ধাতু যাই ।
 সবে মান সাৰিবে যদ্যপি ৰাজ্য পাই ॥
 এত হস্তে সভাখান আকুলিত ভৈল ।
 কুব কুব শব্দে বোলেক উঠি গৈল ॥২৬৫
 সাধুৰ আনন্দ দুৰ্জ্জনৰ মন কষ্ট ।
 বোলে কি কাৰেণে আসে মাধৱ অনিষ্ট ॥
 অন্তো অন্তো বোলে যেন যাব অভিপ্ৰাই ।
 ভীয়ে উঠি মাতন্তু ৰাজাৰ মুখ চাই ॥২৬৬
 শুনা শুনা বাপু ধৃতৰাষ্ট্ৰ মনকৰি ।
 প্ৰভাততে কালি শুনো আসিবন্ত হৰি ॥
 যাক দৰশনে হবে সবে কৰ্ম্ম নাশ ।
 ব্ৰহ্মা গোবী শঙ্কৰে কবন্ত অভিলಾষ ॥২৬৭
 কালি হেন কৃষ্ণক দেখিবো নেত্ৰ ভৰি ।
 কি যোৰ আনন্দ স্মৰন্তে হৰি হৰি ॥

গোত্ৰ উদ্ধাৰক পাণ্ডৱত পৰে নাই ।
 যাক ভক্তি ভাৱে হৰি কৃষ্ণৰ প্ৰাই ॥২৬৮
 যাক ধ্যানে যোগীৰো নিৰ্ম্মল হোৱে মন ।
 সপুত্ৰ বান্ধৱে তাৰ পূজিয়ো চৰণ ॥
 গোবিন্দ আসিলে হেন কৰিবাক লাগে ।
 আপোনাৰ ৰাজ্য থানি এবি দিয়ো আগে ॥২৬৯
 পাছে পাণ্ডৱক আনি কৰি সতকাৰ ।
 অৰ্দ্ধ ৰাজ্য বিভাগিয়া দিয়ো আপোনাৰ ॥
 দ্ৰোণৰো সন্মত এহি মোৰ নিষ্ঠ বাণী ।
 কুশলে থাকিবা যদি কথা এহি থানি ॥২৭০
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ো জন্মি জয় ।
 সবাকৈ সন্মুখি পাছে বিদূৰে বোলয় ॥
 শুনিয়োক মহাৰাজা এহি থানি কৰা ।
 কৃষ্ণক যে কিঞ্চিত কপট পৰি হৰা ॥২৭১
 সবাবো ঈশ্বৰ হৰি ব্ৰহ্মাৰো নমস্য ।
 তথাপিতো ভকত জনত মাত্ৰ বশ্য ॥
 আকৈ জানি যত আছে ধন বস্তু বিত ।
 কৃষ্ণৰ চৰণে দিয়া পূজিবো উচিত ॥২৭২
 যত দিয়া মানে তাৰ নমোগিবা কল !
 তেৰে মনোবশ সিদ্ধি হৈবেক সকল ॥

ধৃতবাস্ত্বে বদতি মনব কচিকব ।
 কৃষ্ণক পূজিবে ইচ্ছা আমার মনব ॥২৭৩
 যত আছে ধন বহু সবে অসংখ্যাত ।
 কৃষ্ণক পূজিবো কালি বিচিত্র সভাত ॥
 কালি মোব মহিমা দেখোক চক্রপাণি ।
 এত দিনে পাণ্ডবে নেদিছে যত খানি ॥২৭৪
 কালি মই প্রথম পূজাত দিবো তাক ।
 পাণ্ডবক তেজি যেন ভজন্তু আমাক ॥
 হাজাৰেক ঘোৰা দিবো তিনি শত বধ ।
 পঞ্চাশত দস্তালক দিবো ময়মন্ত ॥২৭৫
 পৰম সুন্দৰ এক শত দিবো দাস ।
 দাসীগণ সঙ্গে দৰশনে অভিলাষ ॥
 অযুতেক কন্যা দিবো বাছি বাছি আনি ।
 দৰশনে মোহ যেন যাস্তু চক্রপাণি ॥২৭৬
 নাবীৰ ভাবত মোহ যাইব বনমালী ।
 পাণ্ডবক পাসৰিব তাসম্বাক পালি ॥
 শুনিয়োক বাপু দৌৰ্য্যোধন মহাবল ।
 সসৈন্তে সহিতে তই এতিঙ্কণে চল ॥২৭৭
 যেই পথ দিয়া আসিবন্তু দামোদব ।
 তথা তথা গৃহ গণ সজায়ো বিদ্যুত ॥

চৌপহা পছলিগণ কৰা জাতিকাৰ ।
 মাৰীংগে তাতে বসি থাকোক অপাৰ ॥২৭৮
 অসংখ্যাত বস্তুগণ সুসস্তাৰ পাই ।
 গোবিন্দ আসন্ত যেন মঙ্গল কৰাই ॥
 গৃহগণ নিৰ্ম্মাণ কৰায়ো যত মান ।
 দধি দুগ্ধ যড্ৰস থোক থানে থানে ॥২৭৯
 কৰ্পূৰ তাম্বুল থৈবা বসিবাৰ ঠাই ।
 মাধব আসিলে যেন থাকন্ত জিৰাই ॥
 শুনা সভাসদ পাত্ৰ মন্ত্ৰি যত লোক ।
 ঝাণ্টে নগৰক সালংকৃত কৰায়োক ॥২৮০
 হস্তিনাপূৰক চাই সবাভো বিশেষ ।
 ছুঃশাসন গৃহত বহিবে ঋষীকেশ ॥
 শুনি ধৃতৰাষ্ট্ৰক প্ৰশংসি সামৰাজে ।
 ব্যাসৰ সন্তান একে বিদ্বত বাজে ॥২৮১
 বিদ্বত বদতি দদা পৰম সুবোধ ।
 এথানি গোছৰ কৰো নকৰিবা ক্ৰোধ ॥
 হুইতো তুমি কৃষ্ণক পূজিবা নানা ভাৱে ।
 শুনি শুনি আমাৰ আনন্দ বৰ পাবে ॥২৮২
 ধন বহু জিৰা জানো পৰম নিৰ্ম্মল ।
 এথানি দেৱত দদা সকলে নিৰ্ম্মল ॥

যেন গঙ্গাজল আনি পীয়ে কোন নবে ।
 তেখনে পাতেক হবে নিষেণ জন্মবে ॥২৮৩
 সেই গঙ্গাজল যবে সুবা সমে খাই ।
 আছোক পাতেক হবে তাবো জাতি যাই ॥
 সেইমতে দদা তুমি বোলা যত মানে ।
 সকলে বিকল দেখো তামাসিক দানে ॥২৮৪
 মুখত অমৃত হৃদয়ত বিষ ঘট ।
 পাণ্ডবক লাগি তোব এনুয়া কপট ॥
 তুমানে হেন আশা পাণ্ডবক এৰি ।
 অৰ্থলোভে মোব পাশ হইব দেব হৰি ॥২৮৫
 অন্ধকৰ অন্ধ বুদ্ধি হেন লবে মনে ।
 সিংহ এৰি শৃগালক ভঞ্জে কোন জনে ॥
 পাণ্ডবে কৰিছে বশ্য হৃদয়ত পাই ।
 প্রেম-জৰি বান্ধিয়াছে মেড়াই মেড়াই ॥২৮৬
 পাণ্ডবক বঞ্চিত রাজ্য নেদিবাব মন ।
 ইন্দ্ৰিতে জানিবে আক দৈবকী নন্দন ॥
 হস্তী ঘোৰা ধন বহু যত দিয়া মানে ।
 সবে লুহি অৰ্জুনৰ বাক্যৰ সমানে ॥২৮৭
 হেন পাণ্ডবক যিটো বঞ্চিতাক মনে ।
 দিবা মানে লইবন্ত দৈবকী নন্দনে ॥

বসিবাৰ ঠাই খানি ভূঙ্গাৰৰ জল । -

কৰ্পূৰ তাম্বুল বাক্য পবিত্ৰ কোমল ॥২৮৮

এহিমাৰ্ণে ছুইবে দদা তোমাৰ্ণেৰ হানি ।

আত বিনে অধিক নলৈবে চক্ৰপানি ॥

দোৰ্ঘোৰ্ণে বোলে ভাল বুলিলা খুৰাই ।

প্ৰশংসা তোমাৰ বাক্য কিছূদোষ নাই ॥২৮৯

ধন বত্ৰ দিয়া লাগে প্ৰাণ আপোনাৰ ।

কপটিক বশ্য কৰিবেক কোন নৰ ॥

শুনা পিতৃ কহো মই পূজাৰ নিদান ।

তিনি বিধ প্ৰাণীৰ পূজাৰ যেন ঠান ॥২৯০

উত্তমক পূজিলেই মহাধৰ্ম্ম হয় ।

সামান্যক পূজিলেয়ো ইচ্ছতা বাঢ়য় ॥

অধমক পূজিলে দুগুণে পাৰে লাই ।

চতাল ছাৰিয়া পাচে মজিয়াক যাই ॥২৯১

অধম আছাৰ কৃষ্ণ যত্ৰ কুলাঙ্গাৰ ।

ইহাক পূজিবে ইচ্ছা ভৈলেক তোমাৰ ॥

স্ত্ৰী লোভী কৃষ্ণৰ আনত ইচ্ছা নাই ।

কি কৰিব ধন বত্ৰ কোনে তাৰ খাই ॥২৯২

ভীষ উঠি বোলে শুনা বাজা দোৰ্ঘোৰ্ণন ।

তমু সম যত্ৰেক দুৰ্জয়ন বাজাগণ ॥

তাসম্বাব পূজাত কৃষ্ণৰ শ্রদ্ধা নাই ।
 এখানি বচন মোৰ কৰিবা আতাই ॥২৯৩
 সভা মাজে কৃষ্ণ আসি যি বোলন্তু তোক ।
 সেই খানি কৰ যদি কিনি লস মোক ॥
 দোৰ্ষোধনে বোলয় কৰিবো মই তাক ।
 আশ্রয়ো এখানি বোলো নিদিবাহা হাক ॥২৯৪
 কালি হেন হোৱে যদি কৃষ্ণ আসে ঐক ।
 সাজু হুইয়া থাকিবাহা মহাবধি লোক ॥
 কৃষ্ণ যেন নজানে পৰম যত্ন কৰি ।
 সমাজতে গোবিন্দক বন্দি কৰো ধৰি ॥২৯৫
 পোতাশালে থৈবো নিয়া জিহ্মিৰি লগাই ।
 তিনি দিনত যেন এক সাজি খাই ॥
 তেবেসে পাণ্ডবে এৰিবেক ৰাজ্য আশা ।
 পুনৰপি আপুনি হৈবন্ত বন বাসা ॥২৯৬
 মহা শোকে বিকল পাণ্ডৱ পাক ভাই ।
 কৃষ্ণক মেলাইবে প্ৰতি কৰিবো উপাই ॥
 নেমেলিবো বন্দিয়ে পৰম ক্ৰোধ মোৰ ।
 অধিক কৰিবো মই যাতনা দোৰ্ষোৰ ॥২৯৭
 দাড়ি নথ বাঢ়োক বিকৃত ৰূপ হুই ।
 দেখি নাৰী গণে যেন ডৰে নচাবুই ॥

ভোজনকো নেদিবো শুকাউক সৰ্বকাই ।
 দেখিয়া মহন্তে যেন অপমান পাই ॥২৯৮
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনियो নৰেশ্বৰ ।
 হেন শূনি ক্ৰোধ জলি গৈলেক ভীষ্মৰ ॥
 সভা মাজে উঠি কোপে কম্পমান কাই ।
 সনাইত খদগ খান লৈলন্ত ঘনাই ॥২৯৯
 দোৰ্য্যোধন মুখ চাই মহাকাপে আতি ।
 মুহূৰ্ত্তেক মানে বীৰ আছিল নমাতি ॥
 মনত গুণন্ত খড়গ হানি কাটো শিৰ ।
 দেখন্তোক কোঁৱৰি পাগুৰি যত বীৰ ॥৩০০
 এহি মনে গুণি গৈলা ভৰি পাক সাত ।
 পাছে আক খানি গুণি বহিলা তথাত ॥
 দুৰ্জ্জনৰ দ্ৰোহী হৰি আনন্ত সাক্ষাত ।
 বিহন্তোক দুৰ্জ্জনৰ দ্ৰোহ যত যত ॥৩০১
 পাগুৰৰ বৈবী ইটো তাতেসে প্ৰবল ।
 হঠাৎকাৰ ক্ৰোধত আমাৰ কোন কল ॥
 এহিবুলি খদগ খান আছাৰি পেলাই ।
 বুলিলন্ত ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপতিক চাই ॥৩০২
 শুনियो অন্ধক তোৰ পুত্ৰ ভৈল কাল ।
 শুনিলিকি তাহাৰ বচন কেন ভাল ॥

এহি কুট বুদ্ধিত চলিবি যম থান ।
 মাধব দ্রোহীৰ নাহি কহিতো কল্যাণ ॥৩০৩
 অগনিৰ আগে যেন পিপীলিকা বাস ।
 কৃষ্ণক ধৰন্তে সেহিমতে হৈবি নাশ ॥
 দৌৰ্গোধনে যতক বুলিলা মানে তাক ।
 কিকাৰণে পাপী শুনন্তেয়ো নেদ হাক ॥৩০৪
 পাণ্ডবে প্রবর্তে তোত পুত্র যেন ঠান ।
 তই কেন বঞ্চিত কৈলি পৰম অজ্ঞান ॥
 এহিবুলি মৌন ভৈলা শান্তনু নন্দন ।
 কোপে দৌৰ্গোধনক চাহন্ত ঘনে ঘন ॥৩০৫
 সি বেলাত ভীষ্মক দেখিয়া কোপ মন ।
 নিশব্দে থাকিলেক সমাজ বজন ॥
 পৃথিবীতে সভাতে নবসি মহাবলা ।
 বোবকৰি আপোন ভবনে গৈলা চলি ॥৩০৬
 সি বাত্ৰিত বীৰে নিদ্রা পৰিহার কৰি ।
 কৃষ্ণ বাম গোবিন্দ জপিলা হৰি হৰি ॥
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ে জন্মি জয় ।
 যেখনে সভাচাৰি গৈলা গঙ্গাৰ তনয় ॥৩০৭
 তেতিয়ক্কে উৎপাত মিলিলা ভয়ঙ্কৰ ।
 মৰণ সূচক কহে কোঁৱৰৰ কুলৰ ॥

আকাশত গ্ৰহ যুদ্ধ হ'ল স্থূল শূনি ।
 ঘনে ঘনে তিনিবাৰ কাম্পিল ধৰণী ॥৩০৮
 দেখি মহা শোক কৰে শিষ্ঠ সাধুগণ ।
 দ্ৰোণে উঠি চলি গৈলা আপোন ভবন ॥
 তেমনেই গৈয়া য়েবে আনন্দিত মন ।
 পুনৰপি আলোচ কৰন্তু দোৰ্য্যোধন ॥৩০৯
 ধৃতবাত্ৰী নৃপতি কৰন্তু বৰ শোক ।
 দুই পুত্ৰ দেখিয়া সমস্তে তেজে মোক ॥
 দোৰ্য্যোধনক বোলে বাপু মোৰ বোল কৰ ।
 কৃষ্ণক ধৰিবে মতি কিঞ্চিতে নকৰ ॥৩১০
 আৰো বুজাইলেক ৰাজা যুগুত বচন ।
 উথৰা ভূমিক কি কৰিবে বৰিষণ ॥
 কোঁৱৰৰ কথা মানে এহিমানে ধও ।
 কি কৰিল প্ৰভাতে কৃষ্ণৰ কথা কও ॥৩১১
 প্ৰভাততে নিত্যকৰ্ম্ম অবসান কৰি ।
 সাত্যকি সহিতে বথে চড়িলন্ত হৰি ॥
 ৰাজপথে দাক্ষকে ডাকন্তু বৰ্থখান ।
 বৃকম্বল বাসি আসি ধৰিলা যোগান ॥৩১২
 মাধবৰ আগে পাছে বেঢ়ি নৰ নাৰী ।
 আগবাঢ়ি গৈলা যেন সকলে নগৰি ॥

দুই দণ্ডৰ পথ নিয়া আগবঢ়াই থৈলা ।
 হৰি ধ্যানি কৰি পাচে সেই থানে বৈলা ॥৩১৩
 আত অনন্তৰে কথা শুনা অনুপাম ।
 ব্ৰহ্মাৰ মানস পুত্ৰ সপ্ত ঋষি নাম ॥
 গোবিন্দ চলিলা দেখি মহাবেগে খেদি ।
 আসিলন্ত দৰ্গ ভূবনৰ পথ ভেদি ॥৩১৪
 গোবিন্দৰ বথ বেগ দেখি গুণি মনে ।
 আগ ভেটি বহিলেক সপ্ত ঋষি গণে ॥
 কৃষ্ণেয়া দেখিলা দুই পাশে বিপ্ৰগণ ।
 বথ হস্তে নামি গই নমিলা চৰণ ॥৩১৫
 মাধবে বোলন্ত গুৰু মোৰ বৰ ভাগ ।
 ব্ৰহ্মাপুত্ৰ ঋষি মনুষ্যে পাইলো লাগ ॥
 সপ্তঋষি বদতি মাগিবো এক দান ।
 তিনিয়া ভূবনে যাব সম নাহি আন ॥৩১৬
 নুখুজিবো অন্তত্ৰ লোকত যাক পাই ।
 কাল বেগে নষ্ট গোটো তাতো শ্ৰদ্ধা নাই ॥
 যাক পাইলে ব্ৰহ্মাৰো পদত নাই বতি ।
 আমাক দিয়েক প্ৰভু সে প্ৰেম ভকতি ॥৩১৭
 চৰণৰ ধূলি দিয়ে ব্ৰহ্মাৰ বান্ধিত ।
 আঁক এক গোচৰ শুনিয়ে মনোনীত ॥

কোঁৱৰৰ পাছে তুমি চলা যি কাৰণে ।
 নাজানিবে মূঢ়মতি কৰ্ণ দোৰ্য্যোধনে ৩১৮
 তাকো আমি বিদিত কৰিবে প্ৰতি যাই ।
 তযুসঙ্গে যদি আপোনাৰ আজ্ঞাপাই ॥
 যি সভাক যাইবা তুমি ধৰ্ম্ম প্ৰবৰ্ত্তক ।
 সি সভাৰ মধ্যে গই দেখিবো ভীষ্মক ॥৩.৯
 বিদূৰক দেখি যেন দেখিবো দ্ৰোণক ।
 বাহ্লিক সৌবল আৰু কৃপ আচাৰ্য্যক ॥
 ধৰ্ম্মশীল সাধু আৰু কুক বীৰগণ ।
 তুমি সমে আলোচ কৰিবা বিতোপন ॥৩২০
 তাকে আমি দেখিবো নয়নে ভৰি কালি ।
 তুমি যদি অনুজ্ঞা দিয়াহা বনমাণী ॥
 অত্ৰাবতী ব্ৰহ্মাৰ সভাক সীমা কৰি ।
 দেবতাৰ সমাজ দেখিছো ফুৰি ফুৰি ॥ ৩২১
 নতু দেখি আমি মনুষ্যৰ সভা কেন ।
 সি কাৰণে আজ্ঞা মাগো তোমাৰ চৰণ ॥
 মাধবে বোলন্ত চলিয়োক অব্যাহতে ।
 সমজ্যাক লাগি কালি আসিবা প্ৰভাতে ॥৩২২
 মাধবৰ বাক্য শুনি পৰম হৰিষি ।
 আপোন থানক চলি গৈলা সপ্তৰ্ষি ॥

পুনৰপি কৃষ্ণে নিজ বথে পয়োসাৰ ।
 কোঁৱৰৰ ৰাজ্যচয় এৰাইলা অশাৰ ॥৩৩
 এৰাইলন্ত নদী নদ বহুতৰ দেশ ।
 হস্তিনা পুৰত গৈই মাধব প্ৰবেশ ॥
 দেখি সচকিত ভৈল ধৃতৰাষ্ট্ৰ ৰাজা ।
 আগ বঢ়াইবাক গৈল বহুতৰ প্ৰজা ॥৩২৪
 শুনিয়োক সভাসদ ভকতিসে সাৰ ।
 ভকতিতে বশ্য মাত্ৰ দৈবকী কুমাৰ ॥
 জ্ঞানতো কৰ্ম্মত কৰি ভকতিসে সাৰ ।
 ভকতিতে যেন বশ্য দৈবকী কুমাৰ ॥৩২৫
 পাণ্ডবতে তাকে আবে লৈয়োক প্ৰমাণ ।
 দেখা কেন দূত ভৈলা দেৱ জনাৰ্দ্দন ॥
 যি জনে ভকতি কৰে বশ্য তাৰ হৰি ।
 আপুনি অধীন হুইয়া থাকন্ত সাদৰি ॥৩২৬
 অভকত ভকতৰ বুঝি অভিপ্ৰায় ।
 সেৱকৰ কৰ্ম্মক কৰন্ত যতুৰায় ॥
 হেন জানি কৃষ্ণৰ ভকতি সাৰ কৰি ।
 ৰায় সবস্বতী কহে বোলা হৰি হৰি ॥৩২৭

দুৰ্গা ।

জয় নমো! বাম,   নিত্য নিৰঞ্জন
পুৰাণ পুৰুষ হৰি ।

ভাৰতৰ পদ,   প্ৰচাৰ কৰিবো,
তযু পদ অনুসৰি ॥

হস্তিনা পুৰত,   প্ৰবেশ ভৈলন্ত,
যেবে দেব জনাৰ্দ্দন ।

উষ মিস কৰি,   সকলে নগৰি,
চলি গৈলা তেতিয়া ॥ ২৮

প্ৰথমতে দ্ৰোণ,   বিদূৰ চলিলা,
গৃহে নথাকিল কেৱ ।

মনে অনুৰাগ,   বোলে বৰভাগ,
দেখিয়ো যাদৱ দেৱ ॥

বাল বৃদ্ধ যুবা,   সকলে চলিলা,
ভীষ্ম সমে তিনি আগ ।

বাহ্লিক প্ৰমুখে,   যতোক নৃপতি,
পাচত ধৰিলা লাগ ॥ ৩২৯

কৃষ্ণক দেখিবে, উভতি চলিল,
সকল নগৰ চানি ।

জয় কৃষ্ণ জয়, জোকাৰ মাৰয়,
স্বৰ্গকো লজ্জিল ধ্বনি ॥

দুখী ভিক্ষী যত, তেমনো চলিল,
দেখিবো সাবঙ্গ পানী ।

অন্ধক নৃপতি, নগৰে বহিলা,
দোৰ্ঘ্যোধন মহামানী ॥৩৩০

—

ছবি ।

অনন্তৰে ব্ৰাহ্মণৰ, ভাৰ্য্যাগণ চলি গৈল।

কুল বধু হেসম্ভাৰ সঙ্গে ।

মহা শাস্তি গুৰু যায়া, দ্ৰোণ সমে এক কায়া,
কুপিয়ো চলিলা বৰ সঙ্গে ॥

মাধৱ আসিলা শুনি, কুন্তীও লবৰ দিলা,
তনু যেন লভিলা প্ৰাণক ।

চাহি বাক বাজ ভৈলা, দ্বাৰতে পৰিয়া বৈলা,
মহাকোপে দেখিলা যমক ॥৩৩১

গৃহৰ মঞ্চত চৰি, নাৰীগণে বেড়ি বেড়ি,
শাৰি শাৰি বহিলেক চাই ।

প্ৰজাৰ গিৰত ভূমি, দল দোপ লাগিলেক,
গাবু ঠেলি পৈসন নজাই ॥

মাধৱৰ বথগতি, শিথিল ভৈলেক আতি,
প্ৰজাৰ গিৰত নাহি সন্ধি ।

ধীৰে ধীৰে বথ যাই, নগৰীয়া লোকে পাই,
মনত আলিঙ্গি গলে বান্ধি ॥৩:২

কন্যাগণে গৃহে চৰি, পুষ্প মালা সিঁকাবন্তু,
সিঞ্জে দূৰ্বাক্ষত বিতোপন ।

মনে হেন অভিলাষ, যাইবা হৰি মোৰ পাশ,
পীন ঘন নবীন যৌবন ॥

আমাৰ যৌবন চাই, প্ৰশংসিব যতুৰাই,
কাম দৃষ্টি চাহিবা আমাক ।

কুলধৰ্ম্ম পৰিহৰি, হইবো তান কিঙ্কৰী,
লক্ষ্মীয়ো সেবন্তু নিতে যাক ॥৩:৩

মাধৱৰ দৃষ্টি পাই, উলসিত নৰ্বৰকাই,
ভকতৰ লোমাঞ্চিত তনু ।

অভক্তক কোপ মনে, চান্দু হৰি ঘনে ঘনে,
দুৰ্জ্জনৰ মনে মহা মন্যু ॥

অনন্তৰে কৃষ্ণে পাছে, নগৰিত পসিলন্ত,

তিনি ছুৱাবৰ অভ্যাস্তৰ ।

শুনি ধৃতৰাষ্ট্ৰ ৰাই, দোৰ্ষোধ্যন সমে যাই,

সভা মাজে পূজিলা বিস্তৰ ॥৩৩৪

দোৰ্ষোধ্যনে উঠি গই, দিব্য সিংহাসন লই,

মাধৱক দিলন্ত বঢ়াই ।

পাছে কুক বৃদ্ধ গণে, বসিলন্ত থানে থানে,

মাধৱক গোৰবে বসাই ॥

প্ৰথমতে কৃষ্ণে উঠি, ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপতিক,

জানু পাৰি নমিলা চৰণে ।

জানি ধৃতৰাষ্ট্ৰ ৰাই, হাত মেলি লাগ পাঠ,

আশীৰ্বাদ কৰিলা তেখনে ॥৩৩৫

ভীষ্মক নমিলা পাছে, দেখি ভীষ্ম আথে বেথে

আন্ধোৱালি ধৰিলন্ত তুলি ।

দ্রোণ বাহ্লিক দুই, তথাহস্তে চম্বু হুই,

নমিলন্ত কৰযোৰ কৰি ॥

আনো যত বন্ধুগণ, সবাবো তুমিলা মন,

নানা ভাবে সাদৰি বিস্তৰ ।

কতো মুখ চাই হাসি, বচনে প্ৰশংসি আসি,

আসনে বসিলা গদাধৰ ॥৩৩৬

কৰ্ণে মাধৱক গই, চৰণৰ ধূলি লই,
মহেশ ধৰিছে যাক জটে ।
মুখত অমৃত বাণী, হৃদয়ত খুব থানি,
দোৰ্য্যোধনে নমিলা কপটে ॥
চৰণৰ ধূলি লই, কতো দূৰ মানে গই,
পাছ যুগে পেলাইলা জকাৰি ।
দুঃশাসন আদি যত, তাসম্বাৰ ভাই আছে,
সমস্তে নমিলা জামুপাৰি ॥৩৩৭
নমো নমো নাৰায়ণ, ভৱ ভয় বিনাশন,
অকণ চৰণে ৰাখিয়োক ।
বোলে ৰাম সবস্তুতী, ৰাম বুলি সাধা গতি,
যত আছা সমাজিক লোক ॥৩৮

পদ ।

বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ো নবেশ্বৰ ।
ধৃতৰাষ্ট্ৰে মাধৱক পূজিলা বিস্তৰ ॥
হস্তী ঘোৰা বথচয় দিলেক অপাৰ ।
দাস দাসী উছৰ্গীলা হাজাৰে হাজাৰ ॥৩৩৯

নিজ দাসী বাছি বাছি ৰূপে গুণে ধন্য ।
 উছৰ্গি কৃষ্ণক দিলা হাজাৰেক কন্যা ॥
 গৃহ মধ্যে সাৰ আতি যাৰ সম নাই।
 দুঃশাসন গৃহত বহিলা যত্নবাহী ৷৩৪০
 দৌৰ্য্যোধনে মাতই কৃষ্ণৰ হাতে ধৰি ।
 দুৰ্গম পথত প্ৰভু আছাহ! ভাগৰি ॥
 আজি জ্ঞাতি গণৰ সবাবো হেন মন ।
 ভূমি সমে বগ্নে অন্ন কৰিবো ভোজন ৷৩৪১
 উঠিয়ো সাত্যকি উঠা দাকক লগত ।
 নুঠা যদি কৃষ্ণ তেবে আমাৰ শপত ॥
 অনন্তৰে কৃষ্ণে পাছে দিলন্ত উত্তৰ ।
 তযু গৃহে অন্ন ভুঞ্জিবাক লাগে ডৰ ৷৩৪২
 যি কাৰ্য্যে আসিছে যদি সিজো সিটো কাজ ।
 তেবে অন্ন ভুঞ্জিলে কিঞ্চিতো নাই লাজ ॥
 যদ্যপি কুটুম্ব সম্বন্ধত নোহে ভিন্ন ।
 তথাপিতো দূত আমি পৰব অধীন ৩৪৩
 তযু গৃহে ভোজন কৰিলে মহাবীৰ ।
 শূনি ক্ৰোধ কৰিবন্ত ৰাজা যুধিষ্ঠিৰ ॥
 আক জানি নগৰ বাহিৰে দিয়া ঠাই ।
 তযু গৃহে অন্ন ভুঞ্জিবাক ইচ্ছা নাই ৷৩৪৪

କନ୍ୟାଗଣ ଦିଲେ ଯତ ବିବିଧ ସମ୍ଭାର ।
 ଦୂତବ ଖୁନିଛା କୈତ ହେନ ବ୍ୟବହାର ॥
 ଦୂତବ ବିହିତ ଯତ ଶାସ୍ତ୍ର ଧର୍ମ ନୟ ।
 ନଗବର ବାହିବତ ଥାକୋ ମହି ଯାହି ॥୩୫୧
 କପଟିତ କପଟ କବିଳା ଦେବ ହରି ।
 ଓଠି ଗୈଳା ପାଞ୍ଚେ ବିଦୁବର ହାତେ ଧରି ॥
 ବୈଶମ୍ପାୟନ ବଦତି ଖୁନିୟୋ ନବେଶବ ।
 ବିଦୁବର ଗୃହତ ବହିଳା ଦାମୋଦର ॥୩୫୨
 ଯତ ଦୁଃଖ କୌବବେ ଦିଲେକ ବିପବିତ ।
 ଶ୍ରମବି ନିଶ୍ଵାସ ତେଜେ ବିଦୁବେ ସହିତ ॥
 ମହା ଦୁଃখে ଥେଦମନେ ଭକତକ ଶ୍ରବି ।
 କୁନ୍ତୀର ଗୃହତ ଗୈୟା ପ୍ରବେଶିଲା ହରି ॥୩୫୩
 ଦେଖନ୍ତୁ ଶୋକତ କୁନ୍ତୀ ବିକଳ ଅଭାର ।
 ଜାନ୍ତୁ ଶିବେ ନୟିଲନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣେ ଦୁହି ପାର ॥
 କୁନ୍ତୀବୋ ପରମ ପ୍ରେମ ଯାଧବକ ପାହି ।
 ଗଳେ ବାନ୍ଧି କାନ୍ଦନ୍ତୁ ଲୋତକ ବହି ଯାହି ॥୩୫୪
 ବାର୍ତ୍ତା ପୁଞ୍ଚିଲନ୍ତୁ ପାଞ୍ଚେ ଯାଧବର ଆଗେ ।
 ମହାସ୍ନେହେ ଗୋସାନୀ ପୁତ୍ରକ ଅନୁବାଗେ ॥
 ଅନ୍ତୋ ଅନ୍ତେ ସ୍ନେହେ ସେନ ନବେ ଏକ କାୟା ।
 କାକୋ କେବେ ନେବେ ସେନ ଦର୍ପଣର ଛାୟା ॥୩୫୫

জনপদে থাকি ৰাজ্য ভক্তিতে যুৱাই ।
 নিৰ্জান অৰণ্যে গৈয়া বনবাসি প্ৰাই ॥
 সৰ্বকালে বেঢ়ি বেঢ়ি ঘোটক সকলে ।
 হস্তাগণে চিহ্নৰয় পৰম প্ৰবলে ॥৩৫০
 নতে ভাটে বেঢ়ি বেঢ়ি কৰে নানা স্তুতি ।
 এতেক প্ৰকাৰে যাৰ নিদ্ৰা নিমিলন্তি ॥
 এবৈ মহা ঘোৰ নাদ শৃগালৰ বাবে ।
 সিংহ ব্যাঘ্ৰ বেঢ়ি বেঢ়ি তোমাক জগাবে ॥৩৫১
 জাম্বু নদী সদৃশ মাহাৰ দেহা জলে ।
 হেন যুধিষ্ঠিৰ বাপু আচন্ত কুশলে ॥
 নহস যযাতি পৃথু সগৰ দিলিপ ।
 মাংসাতা ভৰত আদি অসংক্ৰান্ত নৃপ ॥৩৫২
 এসম্বাৰ ভাৰক একলে আছা ধৰি ।
 প্ৰাণ পৰিভ্ৰমে যিটো অত্যায নকৰি ॥
 নাই শত্ৰু মিহ সৰ্ব গুণাকৰ শন্ত ।
 হেন যুধিষ্ঠিৰ বাপু কুশলে আচন্ত ॥৩৫৩
 মধ্যম তনয় মোৰ পৰম প্ৰবল ॥
 ময় মন্ত হস্তী দশ হাজাৰৰ বস ॥
 কিচকক মাৰিলন্ত গন্ধৰ্বৰ চলে ।
 সিয়ো পাপী দ্ৰোণদীক জোকাইল নিশ্বলে ॥৩৫৪

সৰ্বকালে ক্ৰোধী ঘিটো বিপৰীত ৰোষ ।
 কোনে স্থখে জীবন্ত ভীমৰ কৰি দ্ৰোহ ॥
 ক্ৰোধে যম সম হতাসণ যেন বলে ।
 হেন বৃকোদৰ বাপু আচলু কুশলে ॥৩৫৫
 সহস্ৰাৰ্জুনৰ সম তনয় অজুৰ্ন ।
 দুয়ো একে বৰ্থী সম আতি নিদাকণ ॥
 হাজাৰ বাহুয়ে প্ৰহাৰই যত মান ।
 ধনঞ্জয় দুই বাহু তাহাৰ প্ৰমান ॥৩৫৬
 কোঁৱক কোপ মনে পাণ্ডব সকল ।
 অদ্যাপিয়ে আশা কৰে যাৰ বাহুবল ॥
 তুমি যাৰ বান্ধব আমাৰ প্ৰাণ সখি ।
 আপুনি অধীন ভৈলা যাৰ ভক্তি দেখি ॥৩৫৭
 বলবন্ত যুবৰাজ ৰিপু সংহাৰক ।
 গক লই আসন্তে শুনিলো কোঁৱক ॥
 একেস্থৰে কোঁৱক সবক ৰণে জিনি ।
 বস্ত্ৰমানে কাটি লৈলা নকাটিলা ঘিণি ॥৩৫৮
 যাৰ যশ প্ৰচণ্ড আদিত্য সম জলে ।
 হেন ধনঞ্জয় বাপু আচলু কুশলে ॥
 গুণাকৰ পৰম জবজ্ঞ সমজলে ।
 যাৰ সম ৰূপ নাই ধৰণী মণ্ডলে ॥৩৫৯

ৰাজ চিহ্ন যতেক অচয় সমস্তয়
 যাৰ বাক্য নৃপতি সকলে আদৰয় ॥
 তোমাত ভকতি যিটো ক্ষেপে কো নেবন্ত ।
 হেন সহদেব বাছা কুশলে আচন্ত ॥৩৬০
 স্তবলিত শিশু স্তবলিত আতি কায়া ।
 চাৰিতো অধিক মোৰ নকুলত দায়া ॥
 এক দণ্ডে যুগ যাই নেদেখি যাহাক ।
 চৌধয় বৎসৰে নতু পঁও দেখিবাক ॥৩৬১
 নিতে ৰোষ কৰন্ত চৰিয়া মোৰ কোলে ।
 কুশলে আচন্ত বাপু হেনয় নকুলে ॥
 আদৰৰ বহাৰি পৰম স্তচৰিতা ।
 পাকতো অধিক মোৰ দ্রোপদীক চিন্তা ॥৩৬২
 বনবাসে গৈল পতি গণক সাদৰি ।
 আপোনাৰ পাক তনয়ক পৰি হৰি ॥
 উপদ্ৰৱ কৰিল কীচক মহাবলে ।
 হেনয় দ্রোপদী আই আচন্ত কুশলে ॥৩৬৩
 হেন প্ৰিয়া দোপদীক দুঃশাসনে পাই ।
 যিবলত সমাজক নিলেক ঘৰাই ॥
 বিবস্ত্ৰ কৰন্তে ৰাজাগণ চাই আছে ।
 ইহাত অধিক মোৰ কোন দুঃখ আছে ॥৩৬৪

চন্দ্ৰসূৰ্য্যে নেদেখিলে যাহাৰ চৰণ ।
 কুক সমাজত দুৰ্ঘট কৰে বিকৰ্ণ ॥
 সিবেলাত দেখি আছে পৰম অন্যায় ।
 কেৰে কিছু নুবুলিলে আছিলেক চাই ॥৩৬৫
 পৰম স্তম্ভদ গণে মৌন হুয়া বৈল ।
 বিহুৰে ধৰ্ম্মত থাকি বুলিবাক লৈল ॥
 বিহুৰৰ বাক্য চয় মনত নুগুণি ।
 চুলত ধৰিয়া দ্ৰোপদীক ঘৰাই আনি ॥৩৬৬
 উকত বৈসাইয়া বুলি যত লঘু বাণী ।
 তাসম্বাৰ কন্ধ ছেদ দেখিবো কৈসানি ॥
 অজ্ঞাত শত্ৰুক যিটো সভা মাজে তুলি ।
 দাস বুলি যিটো জনে শিকাইলা বাকলি ॥৩৬৭
 বস্ত্ৰ মানে কাঢ়ি লৈয়া ঢঙ্কাই খেদাইলা ।
 বিকৃত আকাৰ কৰি বৰ বস্ত্ৰ পাইলা ॥
 সিটো দুৰ্ঘট সবৰ অদ্যাপি দেখো মুখ ।
 আত পৰে প্ৰভু মোৰ আছে কোন দুখ ৩ ৮
 আৰো এক বাৰ্ত্তা কহো শুনা নাৰাষণ ।
 যুধিষ্ঠিৰ ৰাজ্যত প্ৰথমে দিবা জান ॥
 পুৰুষৰ পো যদি হবৈ পাকো ভাই ।
 কোঁৱৰক মাৰি ৰাজ্য লৈবাক যুৱাই ॥৩৬৯

যি কাৰণে ক্ষেত্ৰিয় কুলত জন্ম ধৰি ।
 গুৰু গৃহে অস্ত্ৰচয় শিখিলা সাদৰি ॥
 পুত্ৰতো অধিক গুৰু শিখাইলন্ত নিত ।
 হেন তাৰ কাল আসি ভৈলা উপস্থিত ॥৩১০
 দাস্তে তৃণ ধৰি কৰো তোমাক গোছৰ ।
 মোক দেখাই দুৰ্গতি খণ্ডায়ো পাণ্ডৱ ॥
 পিতৃ হীন পাঞ্চ গুটি চেণ্ডিয়া তনয় ।
 তোমাৰ চৰণে এতিফণে দিলো ময় ॥৩১১
 মাধৱে ধোলন্ত পেসী শুনিয়ে বচন ।
 মহাবীৰ বলবন্ত তবু পুত্ৰগণ ॥
 বনবাস বঞ্চিলা অজ্ঞাত পৰিহৰি ।
 কুশলে আচন্ত সবে বিৰাত নগৰী ॥৩১২
 তাসম্বাৰ চিন্তা তুমি নকৰিবা মনে ।
 অল্পকালে কোঁৱৰক সংহাৰিবে বণে ॥
 আপুনি সমৰ্থ আৰো মই অনুকূল ।
 অকণ্টকা কৰিবন্ত ধৰণী মণ্ডল ॥৩১৩
 পাণ্ডৱে বুলিছে মোক তোমাক গোঁৱবে ।
 নমস্কাৰ কৰিবে বুলিছে গাৱে গাৱে ॥
 এহি বুলি কৃষ্ণে আসনৰ উঠি বাই ।
 পাঞ্চ বাৰ নমিলা কুন্তীৰ হুই পাই ॥৩১৪

বৈশম্পায়ন বদতি শুনিয়ে নৰেশ্বৰ ।
 আত অনন্তৰে কথা শুনা কোঁৱৰৰ ॥
 যি বেলাত কোঁৱৰৰ গৃহ পৰিহৰি ।
 বিদূৰৰ গৃহে গই ৰহিলন্ত হৰি ॥৩৭৫
 সেহিবেলা উঠি দোৰ্য্যোধন মহাৰাজ ।
 খঞ্জে গৈয়া ভিতৰত পাতিল সমাজ ॥
 কৰ্ণ দুঃশাসন চিত্ৰসেন বিবিশতি ।
 শকুনি সহিতে আৰো অসংক্ষ নৃপতি ॥৩৭৬
 আছিলেক মানে চলি গৈলা সামৰাজে ।
 ভীষ্ম দ্ৰোণ বিদূৰ যে তিনি জন বাজে ॥
 মাধৱক কোপে দোৰ্য্যোধন নৃপবৰে ।
 বিষ লগা সৰ্প যেন নাকে বিষ পৰে ॥৩৭৭
 দুয়ো ওঠ কম্পে কোপে নয়ন ফুৰাই ।
 বুলিবাক লাগিল কৰ্ণৰ মুখ চাই ॥
 দেখা দেখা কৰ্ণ তুমি কৃষ্ণৰ মহন্ত ।
 সভামাজে মোক লাজ কৰিলেক যত ॥৩৭৮
 সভামাজে হাতে ধৰি গৈলো মাতিবাক ।
 সুবুলিল মোক আক আখাবেক বাক ॥
 আৰো বোলে অন্ন নুভুঞ্জিবো তধু ঘৰে ।
 দেখা দেখা অৱহেলা মোক যদি কৰে ॥৩৭৯

এনে যদি লক্ষ কৃষ্ণে নথাই মোৰ অন্ন ।
 তেবে দোৰ্ঘ্যোধনক বাছয় কোনজন ॥
 সৰ্বকালে জানো ইটো কপটৰ ঘাই ।
 পাণ্ডবেও ৰাজ্য খোজে তাক সখা পাই ॥৩৮০
 কৃষ্ণক ধৰিবো কালি সমাজৰ মাজে ।
 আবে মোৰ আদেশ শুনियो সামৰাজে ॥
 মহাৰথীগণ সাজি যাই সাজু হুই ।
 বেড়ি বেড়ি কৃষ্ণক থাকিবা বাজু লই ॥৩৮১
 আমাৰ শঙ্কেত আনে জানিবে নলাগে ।
 সমদলে কটকে কৃষ্ণক ধৰা আগে ॥
 সাত্যকিক ধৰা পাছে দাকককো ধৰ ।
 তিনিয়ো জনক একেলগে বন্দি কৰ ॥৩৮২
 আনো আসিয়াছে সবাহাকে ধৰি বান্ধি ।
 বস্ত্ৰ মানে কাঢ়ি লৈয়ো যাউক পাত পিঙ্কি ॥
 ৰাজাৰ বচন শিৰোগত কৰি সাৰ ।
 ভাল বুলি সবেয়ো কৰিলা অঙ্গীকাৰ ॥৩৮৩
 এহিবুলি উঠি গৈলা ৰাজা দোৰ্ঘ্যোধন ।
 গিৰিসিত কৰিয়া ভাগিল সভাধান ॥
 এতহস্তে ৰাত্ৰি বহি নব ঘটি গৈলা ।
 সেইবেলা ভীষ্ম দ্ৰোণ এক খান ভৈলা ॥৩৮৪

কোঁৱৰক আড় হুই অলঙ্কিত ভাৱে ।
 ছয়োজন চলি গৈলা মাধৱৰ ঠাৱে ॥
 ফল পুষ্প দিলা মানে বিবিধ সম্ভাৱ ।
 স্তব্ধ বজ্জত যত আছিল অপাৰ ॥৩৮৫
 কৃষ্ণৰ চৰণে দিলা তুষ্ট মনে আতি ।
 তাসম্বাৰ পূজা কৃষ্ণে লৈলা হাত পাতি ॥
 কৃষ্ণৰ চৰণে দিয়া কৰিলা ভকতি ।
 তাসম্বাক সম্ভাষ কৰাইলা যদুপতি ॥৩৮৬
 যদুস্তৰ গোঁৱৰ বুলিলা নানা ভাৱে ।
 দুইকো পঠাইলন্ত কৃষ্ণ আপোনাৰ ঠাৱে ॥
 তেসম্বো গৈলেক যেবে দেখি মহামতি ।
 সেহিবেলা বিদুৰে কৃষ্ণত নিগদতি ॥৩৮৭
 বিদুৰে বোলন্ত পাণ্ডৱক স্নেহ ভাৱে ।
 আসিয়াছা দোৰ্ঘ্যোদন নৃপতিৰ ঠাৱে ॥
 সময়ন্তি কৰিবাক অভিলাষ মনে ।
 তযু বাক্য কিছু নকৰিব দোৰ্ঘ্যোদন ॥৩৮৮
 পৃথিৱীৰ ৰাজগণ সবাকো অনাইল ।
 অৰ্ধাদিয়া ভীষ্ম দ্ৰোণ দুইহাকো বৰাইল ॥
 শুক গোঁৱৰৰ বাক্য শুননয় দৰ্পে ।
 মন্ত্ৰক শুননে যেন উশৃংখল সৰ্পে ॥৩৮৯

তাৰ আগে বচন বুলিবা নাৰায়ণ ।
 চাণালক বেদ যেন শুনায়ৈ ব্রাহ্মণ ॥
 দেখিলেও পাপ, শুনিলেও দোষ পাই ।
 আক জানি উলটি যায়োক যদুৰাই ॥৩৯০
 বিদূৰৰ বচনক সাধুবাদ কৰি ।
 অনন্তৰে বচন বুলিলা দেবহৰি ॥
 তোমাৰ বচন বেদ বাক্য হেন জানো ।
 দৌৰ্য্যোধনে ৰাজ্য নিদিবেক মনে মানো ॥৩৯১
 তথাপিতো আসিলো পুণ্যক অভিলাষে ।
 কুক পাণ্ডৱৰ যুদ্ধ মিলিব আৱশে ॥
 তাৰ লগে অসংখ্য নৃপতি কটা যাই ।
 ৰাখিবাক পাৰিলে সবাবো পুণ্য পাই ॥৩৯২
 যদি মোৰ বচন নকৰে দুৰ্ভগণে ।
 অন্তো অন্যে মৰি যাইবে যমেৰ ভবনে ॥
 তথাপিতো আসিলো সেহি মহাবল ।
 কলি যুগে উদ্যোগ মাত্ৰকে পাই কল ॥৩৯৩
 এত হস্তে চাৰি বীৰে কৰিলা শয়ন ।
 বিদূৰ সাত্যকি যে দাক্ষ নাৰায়ণ ॥
 দ্ৰুপদ প্ৰাই ৰজনী তথাতে বিতোপন ।
 সেই বেলা ভৈল আসি ৰজনী প্ৰসন্ন ॥৩৯৪

নটে ভাটে যগাইলেক নিদ্রা পৰিহৰি ।
 শৌচ হুয়া স্নান গৃহে প্ৰবেশিলা হৰি ॥
 স্নান কৰি গায় ত্ৰী জপিলা সনাতন ।
 সেই বেলা কৰ্ণ সমে আসি দোৰ্যোধনে ৩১৫
 মাধৱক মাতি আতি হৰিষিত মনে ।
 হৃদয়ে কপট তাক নজানয় আনে ॥
 উঠা উঠা প্ৰভু চলিয়োক নাৰায়ণ ।
 সভা মাজে বাট চাই আছে ৰাজাগণ ॥৩১৬
 পাছে কৃষ্ণে ব্ৰাহ্মণ গণক দিলা দান ।
 বিদূৰ সহিতে পাছে শুনিলা পুৰাণ ॥
 কৰ্ণ দোৰ্যোধন দুয়ো আছিলেক ৰই ।
 সেই বেলা দাকক আসিলা ৰথ লই ॥৩১৭
 ব্ৰাহ্মণ সবৰ পাছে নমিলা চৰণ ।
 ৰথ দেখি মাধৱৰ আনন্দিত মন ॥
 ভূষণৰো ভূষণ সজ্জন নিজ অঙ্গে ।
 নানাবিধ অলঙ্কাৰ পিন্ধিলন্তু ৰঙ্গে ॥৩১৮
 অলঙ্কাৰ পিন্ধি বাজ ভৈলা তেতিয়া ॥
 দেখি সমস্তৰে ৰূপ হৰিলা তেখেনে ॥
 কৃষ্ণৰ আগত নোশোভয় কেবে আন ।
 আদিত্যৰ আগত প্ৰদীপ যেন ঠান ॥৩১৯

ডেব দিয়া বখত চৰিলা দামোদৰ ।
 পাচত সাত্যকি কৃতবৰ্ম্মা বীৰবৰ ॥
 আনো যদুবীৰ গণ হস্তী ঘোড়ে চৰি ।
 দুয়োপাশে কৃষ্ণক চলিলা বক্ষা কৰি ॥৪০০
 মাধৱৰ কপ দেখি নসহয় মনে ।
 ঘণে ঘণে ফিৰি চাহে ৰাজা দোৰ্যোধনে ॥
 কৰ্ণক সম্মুখি বোলে শুনা শুনা কৰ্ণ ।
 ভালেতো ইহাক দেখি ভজে নাৰীগণ ॥৪০১
 পৰোক্ষত কহো জানা বচন স্বকপ ।
 কোন বিধি ইহাৰ অজিলে হেন কপ ॥
 হেন ৰূপ আমাৰ নভৈল কি কাৰণে ।
 এহি বুলি অসন্তোষ কৰে দোৰ্যোধনে ॥৪০২
 এত হস্তে নগৰত প্ৰবেশিলা হৰি ।
 অত্ৰাবতী সম কুক নৃপতিৰ পুৰী ॥
 নগৰৰ তিনি খান দ্বাৰ পৰিহৰি ।
 সভাৰ দ্বাৰত গই প্ৰবেশিলা হৰি ॥৪০৩
 দেখি গাৱ চালিলা সমস্তে ৰাজাগণ ।
 সেহিবেলা আসিলেক সপ্ত ঋষিগণ ॥
 দেখি ভীষ্মে উঠিয়া কৃষ্ণৰ অনুমতি ।
 পান্য অৰ্য দিলা দোৰ্যোধন সমম্বিতি ॥৪০৪

নমস্কাৰ কৰি বসিবাৰ দিলা ঠাই ।
 ৰাজাগণে দেখি অন্তো অন্তে আছে চাই ॥
 নানা বস্ত্ৰে জিকি পাবৈ দেখি সভাখান ।
 ঠাই ঠাই বচিত স্তবৰ্ণ সিংহাসন ॥৪০৫
 তাতে বসি অনেক নৃপতি কৰে কান্তি ।
 অত্ৰাৱতী পূৰৈ যেন দেৱতাৰ পান্তি ॥
 যেতিয়কৈ সভাত প্ৰবেশ চক্ৰ পাণি ।
 নৃপতি সৰ্বৰ যেন তেজ ভৈলা হানি ॥৪০৬
 অলঙ্কাৰে নেশোভয় বিবৰ্ণ সকলে ।
 আদিত্যৰ আগে যেন প্ৰদীপ নজলে ॥
 থিয় ছয়া ৰাজাগণে কৃষ্ণক আকলি ।
 চক্ৰ লাগি আছে যেন চিত্ৰৰ পুতলি ॥৪০৭
 শুভ শুভ জয় জয় কৰে সাধু জনে ।
 প্ৰথমতে আসনে বসিলা নাৰায়ণে ॥
 অযোধ্যাত ৰাম যেন স্বৰ্গে পুৰন্দৰ ।
 সত্যলোকে ব্ৰহ্মা যেন কৈলাসত হা ॥৪০৮
 বৈকুণ্ঠত হৰি যেন লক্ষ্মী একে ঠাই ॥
 সেই মতে আসনে বসিলা যদুৰাই ॥
 পাছে নিজ আসনে বসিলা ৰাজাগণ ।
 নিচুকি থাকিলা কিছু সুবুলি বচন ॥৪০৯

কোকিলৰ সবে যেন পুৰে স্তম্ভিত ।
 জগত নিৰ্ভয় শুনি পৰম ললিত ॥৪১০
 শুনা শুনা জেঠা ধৃতবাস্তৱ নৃপবৰ ।
 তুমি সৰ্ব ভূমধ্যত নৃপতি সবৰ ॥
 আজমিচ কুলে যাক গগনাত গণি ।
 যাৰ শুদ্ধ গুণ গণে ঢাকিলে ধৰণী ॥৪১১
 দেখন্তেয়ো দুখলাগে শুনন্তেয়ো শোকে ।
 একখানি দোষতেহে নিন্দা কৰে লোকে ॥
 দোৰ্য্যোধনৰ বোলে পাণ্ডৱ বনবাস ।
 জীৱন মৰণ আৰ এৰিলাহা আশ ॥৪১২
 তাহাৰ ৰাজ্যক পুত্ৰেয়েৰে কৰে ভোগ ।
 বৃদ্ধ বয়সত হোৱে কথা ইকি যোগ ॥
 বন পৰি হৰি অজ্ঞাতৰ দুঃখ পাই ।
 তযু আজ্ঞা অদ্যাপি আচন্ত বাট চাই ॥৪১৩
 তুমি দেখো যুদ্ধক উদ্যোগ বিপৰীত ।
 ৰাজাগণ আনি আছা ইকি যথোচিত ॥
 হুইতে জেঠা সমৰক অভিলাষ মনে ।
 উদ্যোগ কৰিছা তুমি অনেক যতনে ॥৪১৪
 পাণ্ডৱক মাৰিলে সমস্তে ৰাজ্য পাই ।
 কিন্তু দৈব গতি জেঠা বুদ্ধন নযাই ॥

যদি হেন হোৱে যুদ্ধে পাণ্ডৱক মাৰি ।
 সকল পৃথিবী পাইবা অকণ্টকা কৰি ॥৪১৫
 তথাপি তো জেঠা পাছে স্তমৰিবা মোক ।
 কিছূ বস্তু নপাইবা ভাতিজৰ শোক ॥
 যদি হেন হোৱে জেঠা পাণ্ডৱ বিশাল ।
 দুৰ্জ্জনৰ অগনি সাক্ষাতে যমকাল ॥৪১৬
 প্ৰচণ্ড অগনি যেন দেৱতাৰ শৰে ।
 নিগুটি কৰিয়া যদি কোঁৱৰ সংহৰে ॥
 তেবে তোনাথৰ ভৰানাব তল যাই ।
 পাছে কি কৰিবা জেঠা কহিয়ো উপাই ॥৪১৭
 পৃথিবীৰ ৰাজাগণ আনি আছা যত ।
 নবেয়ো মৰিবে অন্তো অন্তে সমবত ॥
 আক জানি দণ্ড যদি নাভাস্থাহা আগে ।
 বিন্ধবধ পাতেক তোমাতে তেবে লাগে ॥৪১৮
 এহি বুলি আসনৰ উঠিলন্ত হৰি ।
 যুধিষ্ঠিৰ ৰাজাৰ কাকত শিৰে ধৰি ॥
 পাগৰ ওপৰ কৰি কিৰীটিৰ আগে ।
 সামান্যৰ যেনে নৃপতিৰ অনুৰাগে ॥৪১৯
 সেই মতে কৃষ্ণ অবনত কৰি মাথে ।
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ ৰাজাৰ দিলন্ত হাতে হাতে ॥

ধৃতবাষ্ট্রে কাকত মতাইলা বিদ্যমানে ।
 যি বুলিলা যুধিষ্ঠিৰে ভীমে ও অৰ্জুনে ॥৪২০
 যুধিষ্ঠিৰে প্ৰিয় বুলিলন্ত নানা ভাবে ।
 অৰ্জুনে বুলিলা যুদ্ধ সমৰ গোবৰে ॥
 ভীমে বুলিলন্ত ঘোৰ ঘাতুক দুৰ্ব্বাৰ ।
 শূনি কষ্ট মিলি গৈল সমস্তে সভাৰ ॥৪২১
 সিবেলাত বাক্যচয় শূনিলা কৃষ্ণৰ ।
 হেন জন নাহি কাৰো দিলেক উত্তৰ ॥
 মাধৱৰ বাক্যত সবাৰে তুষ্ট মন ।
 কেবল নসহে তাক ৰাজা দুৰ্য্যোধন ॥৪২২
 ঘনে ঘনে উঠে বৈসে চাহে চতুৰ্দ্দিশি ।
 হেন দেখি মাতিলন্ত পশুৰাম ঋষি ॥
 পশুৰাম বদতি শুনিয়ে ৰাজাগণ ।
 কাৰো বাক্য নুশুনৈ দান্তীক দুৰ্য্যোধন ॥৪২৩
 আপোনাৰ দস্তত আপুনি যাই কয় ।
 শুন! আক দস্তৰ কাহিনী কহো ময় ॥
 শূনা দুৰ্য্যোধন মোৰ বচন সম্প্ৰতি ।
 দস্ত নামে পূৰ্ব্বত আছিল নৰপতি ॥৪২৪
 তই যেন নমান গুৰু গোবৰ্দ্ধক মনে ।
 সিয়ো পাপী আছিলেক এনয় দুৰ্জ্জনে ॥

তোক যেন ভৃঞ্জস্তে নাতয় বহুমতী ;
 সিয়ো পাপী আছিলেক এনয় দুৰ্ম্মতি ॥৪২৫
 দেবাস্থৰ মনুষ্যে নসহে যাৰ ছোট ।
 দন্ত নামে দুৰাচাৰ ধুমকেতু গোট ॥
 দুৰাচাৰ পাপিষ্ঠ দান্তিক দন্ত ময় ।
 দশো দিশ জিনিলেক ধৰ্ম্মত পৰায় ॥৪২৬
 যুদ্ধক নাপাৰি যিটো ভেটে নৃপ বৰ ।
 তাৰ ৰাজ্য কাঢ়ি লৈয়া পাতই কিঙ্কৰ ॥
 যুদ্ধ কৰি যিটো ৰাজ্য সমৰত ঘাটে ।
 তাক আনি সপুত্ৰ বান্ধেৰে ধৰি কাটে ॥৪২৭
 পৰম দৰ্পিষ্ঠ যিটো নৃপতি প্ৰবল ।
 ধনুৰ্দ্ধৰ অযুত হস্তীৰ গাৰে বল ॥
 থিয় হুইবে দন্তৰ আগত নাহি সহে ।
 তোৰ সম লক্ষ্যক নৃপতি দোলা বহে ॥৪২৮
 এহিমতে দন্তৰ অনেক কাল গৈলা ।
 শুনা আত অনন্তৰে যেন কথ! ভৈলা ॥
 প্ৰতি দিনে দস্তে সমাজত বসি বোলে ।
 দেখিয়ো বীৰত্ব মোৰ ব্ৰাহ্মণ সবলে ॥৪২৯
 বিচাৰিয়ো দেবাস্থৰ মনুষ্যৰ কাছে ।
 মোৰ সম বলবন্ত বীৰ কোন আছে ॥

এহি মতে নিতে প্রশংসিয়া আপোনাক ।
 শুনি বিপ্রগণে ক্রোধে নসহিলা তাক ॥৪৩০
 শুন অৰে দন্ত ইটো গৰ্ব পৰিহৰ ।
 দেখিয়াছো বলী তোত কৰি ধনুৰ্কৰ ॥
 যদি তোৰ সমৰক আছে অভিলাষ ।
 এতিক্ষণে নৃপতি চলিয়ো তান পাশ ॥৪৩১
 গন্ধ মাদনৰ কোলে পৰ্বতৰ কাছে ।
 বদৰিকাশ্রম নামে স্থান তৈতে আছে ॥
 তাতে ঘোৰ তপস্যা কৰন্তু অনুপাম ।
 দেখিবি দুই ঋষি নৰ নাৰায়ণ নাম ॥৪৩২
 যদি গহ আছৈ তোৰ এতিক্ষণে লব ।
 হেন শুনি দন্তৰ কোঁতুক ভৈল ধৰ ॥
 শুনি যেন স্বৰ্গ পাইল হৰিষিত মনে ।
 সমদলে কটকে চলিলা তেতিক্ষণে ॥৪৩৩
 তাৰ যত সৈন্য কোনে লেখিবে প্রকটে ।
 পোন্ধৰ মাসৰ পথ যুৰিলা কটকে ॥
 এহিমতে বদৰিকাশ্রম পাইলা পাচে ।
 বিচাৰিলা নৰ নাৰায়ণ কৈত আছে ॥৪৩৪
 ঘোৰ তপস্যাব বেশ শৰীৰ সূচান ।
 দেখি দণ্ডে দুইহাস্তকো মাগে যুদ্ধদান ॥

নাৰায়ণে দন্তক বুলিলা হেন শুনি ।
 মোত যুদ্ধ খোজা ৰাজা জানিকি নেজানি ॥৪৩৫
 যুদ্ধকো নেজানো শৰীৰতো নাই বল ।
 ঘোৰ তপস্ৰাত গাব শুকাইল সকল ॥
 বিশেষত ঋষি মোৰ ধনু শৰ নাই ।
 মোত যুদ্ধ খোজা ৰাজা দুই চক্ষু থাই ॥৪৩৬
 অনা যুদ্ধ ভুঞ্জস সকলে বহুক্ষণী ।
 কিসক মৰিবে খোজা ঘোৰ যুদ্ধ কৰি ॥
 আগৰ বচনে এহু ৰণ পৰিহৰ ।
 স্তখে গৈয়া সমস্তে পৃথিৱী ভোগ কৰ ॥৪৩৭
 হেন শুনি দন্তে মাতে মহা ক্ৰোধ কৰি ।
 শীঘ্ৰে যুদ্ধ দিয়োক বিদগ্ধ পৰিহৰি ॥
 দান্তিকৰ দন্ত গুচাইবাক মন কৰি ।
 নাৰায়ণে নৰক চাহিলা চক্ষু ঠাৰি ॥৪৩৮
 চক্ষুৰ ইঙ্গিতে নৰে অনুমতি পাই ।
 বিৰিণাৰ শৰ ধনু সাজিলন্ত যাই ॥
 বিৰিণাৰ কৰিলা অক্ষয় টোন বান ।
 বাকলিৰ কবচ কৰিলা পৰিধান ॥৪৩৯
 পাছে বিৰিণাৰ ধনু টকাৰ কৰিলা ।
 দশো দিশ কম্পিলা সাগৰ খলকিলা ॥

দেখি দন্তে আনন্দে কাচিলা দিব্য কাছে ।
 চতুর্দিশে নবব বেড়িলা আগে পাছে ॥৪৪০
 বতাসে ঢাকিলে যেন খবোত্তৰ বেগে ।
 প্রচণ্ড মেঘক বায়ু উকড়াইলা বেগে ॥
 প্রচণ্ড প্রহাবে কোপে উঠিলেক মন্থ্য ।
 পাছে নবে তুলি লৈলা বিবিণাব ধনু ॥৪৪১
 দন্তৰ সেনায়ে প্রহাবিলা যত মান ।
 তাক লাগি হানিলন্ত ইসিকাৰ বাণ ॥
 একো খৰিকাৰ বাণে একো কোটি ভৈল ।
 শব সব কাটিলেক ধূলি উৰি গৈল ॥৪৪২
 আকাশতো দেবগণে কবে জয় জয় ।
 পাছে নবে মাৰিলা দন্তৰ সেনা চয় ॥
 একো খৰিকাৰ বাণে এক কোটি ভৈলা ।
 দন্তৰ সেনাক ঢাকি বৰষিবে লৈলা ৪৪৩
 বাসবৰ বজ্র যেন স্ফুট সঙ্কান ।
 সকলে সৈন্যক কাটি কৰিলা নিৰ্জ্ঞান ॥
 এহিমতে সৈন্যৰ যে পৰাভব দেখি ।
 আগবাঢ়ি দন্তে ধাইলা খানিকো নাপেখি ॥৪৪৪
 দুই দণ্ডমানে যুদ্ধ ভৈলেক তুফুল ।
 ঠাস ঠাস শব্দ শুনিয়া হলফুল ॥

পাছে ইসিকাৰ বাণে নব মহাবল ।
 ধনু শৰ বধ ধ্বজ কাটলা সকল ॥৪৪৫
 আক প্ৰহাৰিলা তাক খৰিকাৰ বাণে ।
 শৰীৰত পৰি উজাই গৈলা নাকে কাণে ॥
 নাকে মুখে দস্তে আতি পীড়া পায়৷ বৰ ।
 উলটিয়া দস্তে ভিৰি দিলেক লবৰ ॥
 যৈকে যাই তৈকে লাগি খেদি যাই বাণে ।
 নাকে মুখে পৰি উজাই থানে থানে ॥
 হেন দেখি দস্তৰ ব্যাকুল ভৈল মন ।
 উলটি নবৰ পাবে পশিল শৰণ ॥৪৪৬
 এবিলেক দৰ্প দস্তে তিনি সত্য কৰি ।
 প্ৰাণী হিংসা এবিলা সাধুৰ ধৰ্ম্ম ধৰি ॥
 শিখিলেক যত বাহননীতি নিজ বন্ধ ।
 তেবেলে নবেও তাৰ বাখিলেক কঙ্ক ॥৪৪৮
 যিটো নবে দস্তক দিলেক মহাভয় ।
 পাণ্ডু বংশে তেহেস্তে চিনিবি ধনঞ্জয় ॥
 নাৰায়ণক চিনিবি কহিলো সাৰে সাৰ ।
 বিষ্ণু বংশে ভৈলা তেঁহে কৃষ্ণ অৱতাৰ ॥৪৪৯
 আকে জ্ঞানি দোৰ্ঘ্যোদন মোৰ বোল কৰ ।
 কৃষ্ণ ধনঞ্জয়ক যে হে লা পৰিহৰ ॥

পৰম পুৰুষ দুয়ো জগত কাৰণ ।
 মোৰ বোলে সাদৰিয়ে ছহান চৰণ ॥৪৫০
 যদি অৰহেলস সকলে যাইবি ক্ষয় ।
 এহি বুলি বৈল জমদগ্নিৰ তনয় ॥
 বস্ব ঋষি বুলিলন্ত নাৰদে বুলিলা ।
 তাসম্বাৰ বাক্য দোৰ্যোধনে নাদৰিলা ৪৫১
 দোৰ্যোধনে পাছে অৰহেলা কৰি বৰ ।
 উকত চাপৰ মাৰি হাঁসিলা বিস্তৰ ॥
 দেখি কন্ব ঋষি শাপ দিলা অভিমত ।
 উক ভঙ্গ কোঁক তোৰ ভীমৰ হাতত ॥৪৫২
 শূনি হাঁহাকাৰ কৰে সত্যসদ লোক ।
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপতি কৰন্ত বৰ শোক ॥
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ মাধৱক মাতিলেক পাছে ।
 তযু বাক্য কৰিবে আমাৰ মন আছে ॥৪৫৩
 সবাহানে মনোনীত শূনি তবু বাক ।
 কিন্তু পুত্ৰ দোৰ্যোধনে নমানে ইহাক ॥
 তোমাৰ চৰণে প্ৰভু তাক শিখায়েক ।
 তেবেতো আনন্দ হবে সত্যসদ লোক ॥৪৫৪
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপতিৰ বচন সাদৰি ।
 দোৰ্যোধন বাজক মাতিলা দেৱ হৰি ॥

শূনা দোৰ্যোধন তযু পিতৃৰ বচন ।
 পাণ্ডৱক ৰাজ্য দিবে আছে তান মন ॥৪৫৫
 ভূমি কেনে দাক্ষণ ঘাতুক সৰ্বকাল ।
 সন্তকুলে জন্মিলা এনুৰা নোহে ভাল ॥
 গুৰু গোঁৱক ৰাজ বাক্য অনাদৰি ।
 আপুনি প্ৰবৰ্তে যিটো নীতি ধৰ্ম্ম এৰি ॥৪৫৬
 সিজনৰ তিনিয়ো লোকত কুখ নাই ।
 আক জানি অৰ্কৰাজ্য দিবাক যুৱাই ॥
 যদি সাঙ্গে ৰাজ্য এৰি দিয়া পাণ্ডৱক ।
 তথাপিতো ঘাটি নাই শূনা মোৰ বাক ॥৪৫৭
 তোমাৰ পিতৃক ৰাজ্য পাণ্ডৱেয়ো দিব ।
 যুবৰাজ কৰি পাছে তোমাক থাপিব ॥
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ ৰাজাক সেৱন্ত ৰাত্ৰি দিন ।
 অনা যুদ্ধে হুইবে সবে তোমাৰ অধীন ।৪৫৮
 যদি মোৰ বাক্য ৰাজা নমানাহা মনে ।
 তেবে ভীম যুদ্ধক সমুখ হুইবে কোনে ।
 কোঁৱৰত দুখে কোপে অত্যন্ত জলন্ত ।
 হস্তিনা পুৰক চাই নিতান্তে গৰ্জ্জন্ত ॥৪৫৯
 নিতে গদাধৰি সমৰক চাই বাট ।
 ভূমিত কোষান্তে বহুমতী মেলে ফাট ॥

আচম্ভোক ভীম বণে অৰ্জুনক দেখি ।
 কোঁন জনে কুশলে আসিবি প্রাণ বাঁধি ॥৪৬০
 অৰ্জুনৰ লগত যুজিবে যত মান ।
 শুনি আছে। সবে মৎস্য নৃপতিৰ ধান ॥
 অদ্যাপিয়ে নাৰী গণে হাসন্ত অশাব ।
 বস্ত্র হেকয়াইলা শুনো সবাৰে গান্ধব ॥৪৬১
 আনো হিত বাক্য চয় শুনি মাধব ।
 অনন্তৰে ভীষ্ম দ্রোণে দিলেক উত্তৰ ॥
 শুন শুন বাপু দোৰ্ষোদ্ধন নৃপবৰ ।
 কৃষ্ণৰ বচন শিবোগত ক'ৰি সাব ॥৪৬২
 তযু পিতৃ ধৃতবাস্ত্ৰ তানো এহি চিত ।
 আনো সব দেখা সবাঁহাৰে মনোনিত ॥
 যাৰে যুধিষ্ঠিৰ নৃপতিৰ কোপানলে ।
 ক্রোধ দৃষ্টি চায়া যাৰে কোঁবব নজলে ॥৪৬৩
 যাবদেক সমৰত অৰ্জুনৰ শৰে ।
 নৃপতি গণৰ শিব ভূমিত নপৰে ॥
 যদি ভীমসেন ঘোৰ গদাক প্রহাৰে ।
 যম ঘৰে ঘাইবা তেবে সসৈন্যে তোষণৰ ॥৪৬৪
 তাবতে সম্ভবে উঠ মুণ্ডমগ মান ।
 শবণ পখিয়ে যুধিষ্ঠিৰৰ চৰণে ॥

এহি বুলি মৌন ভৈলা দুয়ো বীৰ বৰ ।
 শুনি দোৰ্ষোদ্ধন বাজা নিদিলে উত্তৰ ॥৪৬৫
 মৰো জীয়া কবি বাজা আছিলেক শুনি ।
 সেহি বেলা বিদূৰে মাতিলা মন গুণি ॥
 শুন দোৰ্ষোদ্ধন তোক প্ৰতি শোক নাই ।
 মৰস্তা গণক কোনে দিবেক জীয়াই ॥৪৬৬
 নাই চক্ষু বৃদ্ধ ভৈল পৰম দুৰ্ভাগি ।
 মই শোক কৰো সেই পাপিষ্ঠক লাগি ॥
 আশকত দেখি হৰি হৰি কৰে লোকে ।
 আৰো দুঃখ পাইবে শত তনয়ৰ শোকে ॥৪৬৭
 নেদিবেক আগে অবহেলি আছা যাক ।
 পাছে কোন প্ৰতিপাল কৰিবে ইহাক ॥
 তাক প্ৰতি শোক নাই বিদূৰে বুলিলা ।
 কিয় হেন দুৰাচাৰ পুত্ৰক তুলিলা ॥৪৬৮
 নতু দায়া লাগন্তে ছোটিতে চল পাই-।
 কিয় হেন তনয়ক বাখিলা দুমাই ॥
 তাত হস্তে যত দুঃখ পাবে নিবস্তা ।
 নাই শোক মোহ মোৰ কোতুক বিস্তৰ ॥৪৬৯
 বিদূৰৰ বচনত বৰ লাজ পাই ।
 মহা ক্ৰোধে বৈলা বাজা দশন চোৱাই ॥

আঙ্গুলি ঠাৰিয়া বিহুৰক প্ৰতি বৈলা ।
 কৃষ্ণক সমুখি ৰাজ্য বুলিবাক লৈলা ॥
 দৌৰ্য্যোধন বদতি নুগুণি পুৰিাপৰ ।
 অকাৰণে মোক নিন্দা কৰা দামোদৰ ॥
 যি বুলিলা ৰাজ্য কাঢ়ি লৈলি পাশা চলে ।
 তাৰো কথা কহো মই শুনিয়ো সকলে ॥৪৭১
 ইন্দ্ৰ প্ৰস্থ হন্তে হান্ধ লিয়া পাঞ্চ ভাই ।
 পাশা খেলাইবাক লাগি আটলা মোৰ ঠাই ॥
 ময়ো পাশা নেখেলাইলো এহি কথা জানি ।
 অনন্তৰে আগ বাঢ়ি গৈলেক শকুনি ॥৪৭২
 শকুনিত হাৰিল সমস্তে ৰাজ্য ভাৰ ।
 পাঞ্চো ভাই হাৰিলেক ভাৰ্যা আপোনাৰ ॥
 আগে বন্ধে খেলি পাছে কৰে অসন্তোষ ।
 গুনি চোৱা মাধব আমাৰ কোন দোষ ॥৪৭৩
 পাশা খেলি দান ভৈল গৰ্ব্ব গৈল ভাগি ।
 উদ্ধাৰ কৰিলো মই শকুনিত মাগি ॥
 তথাপি তোমৰা নিন্দা মোক চল পাই ।
 জানিলোহো ইকালে ভালৰ ভাল নাই ॥৪৭৪
 ৰাজ্য ভাৰ-হাৰি সন্তোষীৰ ধৰি বেশ ।
 তপস্বাক মনে বনে ভৈলেক প্ৰবেশ ॥

শকুনিত খুজি মই লৈলো সামবাজ ।
 এবে তাক পাণ্ডবে খোজন্ত কোন লাজ । ৪১৫
 ভীম ধনঞ্জয় আদি যত অনুর্কষ ।
 পাণ্ডবক প্রতি মোৰ নাহিকয় ডৰ ॥
 যদি বণ জিনো মই পাণ্ডবক মাৰি ।
 সকল পৃথিবী পাইবো অকণ্টকা কৰি ॥ ৪১৬
 যদি সমৰত পৰো তভো হানি নাই ।
 সমুখ সংগ্রামে পৰি সর্গে চলি যাই ॥
 শুনিয়েক কহো মই সত্য অঙ্গীকার ।
 আৰো রাজ্য খোজয় পাণ্ডব দুৰাচাৰ ॥ ৪১৭
 স্মৃতি অগ্রে যত ভূমি বিক্ৰিবাক পাৰি ।
 সিয়োমানে ভুগি পাণ্ডবক নেদো এৰি ॥
 মাধবে বোলন্ত রাজা বুলিলাহা ভাল ।
 পাণ্ডবক হিংসা নতু কৰা একোকাল ॥ ৪১৮
 পাশা খেলি পাণ্ডবক জিনিলা শকুনি ।
 ভূমি দ্রোপদীক দুঃখ দিলা কোন গুণি ॥
 চুল ধৰি বিবস্ত্রা কৰিলা সভা মাজে ।
 উকত বৈসাইলা দেখিলেক সামবাজে ॥ ৪১৯
 দ্রোপদীৰ ক্রন্দনত কম্পিলাহা ভূমি ।
 ছইতো পাণ্ডবক নতু একো কৰা ভূমি ॥

যি খুয়াই ভীমক বাঞ্ছিনা মায়াবলে ।
 কতু গৃহ পুৰিবাক খুজিনা সকলে ॥৪৮০
 বাজাগণে ধন আনে তাকে চাই চাই ।
 বাজহুইত দেখিয়া পোৰয় সৰ্ব্ব কাই ॥
 দেখিবে নোৱাৰি পাছে আসিলা ঘৰক ।
 ছুইতো তই নহু কিছু কৰ পাণ্ডবক ॥৪৮১
 যদি যুদ্ধ খোজস সাজিয়ে যত লাগে ।
 জীৱন্তে নেৰিবে তাক ভীম কাল বাঘে ॥
 ভীমৰ প্ৰহাৰে হৃদয়ত লাগি শোক ।
 সিবেনাত কিছুমান স্তম্ভবিবি মোক ॥৪৮২
 দুঃসামনে বোলে শুনা দদা দোৰ্যোধন ।
 ভীষ্ম দ্ৰোণ বিদুৰৰ বুজিলাহা মন ॥
 আতিবাক পাৰিলে এসম্মে বন্দি কৰি ।
 এতিক্ষণে তোমাক পাণ্ডৱক দেই ধৰি ॥৪৮৩
 শুনি বাজা দোৰ্যোধনে ক্ৰোধ কৰি বৰ ।
 কৰ্ণৰ হাতত ধৰি গৈলা অভ্যস্তৰ ॥
 দেখি বাজগণে গিৰিসিত কৰি ভাগি ।
 শকুনি সহিত গৈলা ভিতৰক লাগি ॥২৮৪
 দেখি বোলে কৃষ্ণ মোক অৱহেলে বৰ ।
 ভীষ্মৰ মুখক চাই দিলন্ত উত্তৰ ॥

এনে পাপী আছিলেক মন্দমতি কংস ।
 উপদ্রুপ কৰিলা সমস্তে জ্ঞাতি বংশ ॥৪৮৫
 তাৰ আগে বাপ মাতৃ নবহিলে ভাই ।
 পাছে আলোচিয়া নিলা আমাক মতাই ॥
 মই গই দুৰ্জ্জনক বধিলো সমবে ।
 সেই দিনা হস্তে সুখী মথুৰা নগৰে ॥৪৮৬
 তোৰা সেইমতে দোৰ্য্যোধনে বন্দি কৰি ।
 মহাস্থখে থাকা পাণ্ডৱক দিয়া ধৰি ॥
 এতহস্তে গান্ধাৰিণী সমাজক যাই ।
 দোৰ্য্যোধন তনয়ক বুলিলা বুজাই ॥৪৮৭
 শিখাইলেক যত ৰাজ-নীতিৰ প্ৰমাণ ।
 কৃষ্ণৰ বচন বেদ বাক্য হেন জ্ঞান ॥
 ভীষ্ম দ্ৰোণ বিদুৰে বোলন্ত যত যত ।
 যদি নকৰস বাপু মোহোৰে শপত ॥৪৮৮
 বাপৰ শপত দশ কপিলা বধস ।
 যদি তই কৃষ্ণৰ বচন নকৰস ॥
 শুনি ৰাজা দোৰ্য্যোধনে ক্ৰোধ মনে উঠি ।
 গান্ধাৰী মাতৃৰ বচনক দিলা পিঠি ॥৪৮৯
 হেন দেখি বোম কৰি গান্ধাৰীয়ে গৈলা ।
 কৰ্ণ দোৰ্য্যোধনে হেন আলোচিবে লৈলা ॥

সেই বেলা ৰাজা গণে বোলে মহাৰাই ।
 বান্ধি আনি কৃষ্ণক যোগাইবো এহি ঠাই ॥৪৯০
 মহা দুৰ্ঘ নৃপতি গণৰ প্ৰাণ বৈৰী ।
 পাছে মান্য কৰো যদি ধৰিবাক পাৰি ॥
 দোৰ্ষোধনে বোলে কৰ্ণ উঠিয়ো সহবে ।
 বাছি বাছি সৈন্য পাক্ষা চাৰিয়ো দুৱাৰে ॥৪৯১
 দুঃসাসন তই পূৰ্ব্ব দুৱাৰত থাক ।
 পচিমক লাগি মই পাক্ষিলো তোমাক ॥
 উত্তৰক লাগি ভগদত্ত মহাবলী ।
 আমাৰ আদেশ মাত্ৰ থাকিবা আকলি ৪৯২
 বান্ধিবাক লাগি নিবা নাগপাশ জৰি ।
 হুংগ চৰ্ম্ম নিবা বসনৰ আৰ কৰি ॥
 তাপোনাৰ সসৈন্তে থাকিব বাট চাই ।
 যেন মতে মাধৱক ধৰিবাক পাই ॥৪৯৩
 চিত্ত যদি পাইবা তেবে ধৰিবাহা বেড়ি ।
 পলাবাৰ সন্ধি জানে মহা দুৰ্ঘ হৰি ॥
 দোৰ্ষোধনে আলোচে দেখিয়া বিদ্যমান ।
 জুমি জুমি সাত্যকি গৈলন্ত সেহি থান ॥৪৯৪
 দুৰাচাৰ গণে আলোচিলা যত মানে ।
 আৰ হুইয়া সাত্যকি শুনিলে সবে কানে ॥

হেন শুনি সাত্যকি অগনি সম জলে ।
 কৃতবর্ণা বীৰত যৈ कहिला সকলে ॥৪৯৫
 শুনা কৃতবর্ণা ভুমি নাচাহিবা আন ।
 ঝাণ্ট কবি আমাব কটক যোবাই আন ॥
 তোমাব আমাব দুইবো সাজি আনা বথ ।
 দুষ্ট কোঁবরক আজি পেশো যমপথ ॥৪৯৬
 শুনি কৃতবর্ণা শীঘ্রবেগে গৈলা ধাই ।
 তেতিক্ষণে আনিলন্ত কটক যোড়াই ॥
 কেহো ঘোটকত কেহো প্রমত্ত মাতঙ্গে ।
 অকুশল প্রহাবত তুলি আঁছে থঙ্গে ॥৪৯৭
 পবন আক্রান্ত দেখি সবে লোকে বোলে ।
 দশন ভিবিয়া যেনো নগরক তোলে ॥
 একো বধা বধত পদাতি সম্মে চাপি ।
 সভাব দ্বাবত গৈয়া বহিলেক ব্যাপি ॥৪৯৮
 সাত্যকি বদন্তি সবে আতে থাকা বই ।
 কৃষ্ণ আগত মই জনাই আসো গই ॥
 এহি বুলি সাত্যকিয়ে শীঘ্র বেগে গৈলা ।
 কৃষ্ণ আগত কথা कहিবাক লৈলা ॥৪৯৯
 শুনা শুনা দদা দৌর্যোধন দুবাচাব ।
 একোয়ে একাবে মন শুবুজয় তাব ॥

দোৰ্ঘ্যোধনে আলোচয় একেখৰে পাই ।
 বন্দী কৰি তোমাক থৈবেক এহি ঠাই ॥৫০০
 মাধৱ বদতি কোনে ধৰিবেক মোক ।
 অকাৰণে সাত্যকি মনত কৰা শোক ॥
 কেন মতে ধৰে মোক একেখৰে পাই ।
 সভানাৰ্জে বহি তুমি থাকা বস চাই ॥৫০১
 হেন শুনি উঠিলা সাত্যকি ধনুৰ্দ্ধৰ ।
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ ৰাজাত কহিলা নিবন্তৰ ॥
 শুনা ধৃতৰাষ্ট্ৰ ৰাজা বচন আমাৰ ॥
 পৰম দুৰ্জ্জন দোৰ্ঘ্যোধন দুৰ্বাচাৰ ॥৫০২
 তাহাৰ আলোচ গই শুনা মন কৰি ।
 বন্দী কৰিবাক খোজে মাধৱক ধৰি ॥
 যেন মহা মুঢ়মতি চৰাল সকলে ।
 অগনিক বান্ধি লই বস্ত্ৰৰ আকলে ॥৫০৩
 নতু অগ্নি আনন্তে বসন পোৰা যাই ।
 দুৰ্বাচাৰ পাপিষ্ঠ তাহাৰ সেহি নই ॥
 সাত্যকিৰ যুগ্মে ধৃতৰাষ্ট্ৰে বাৰ্তা পাই ।
 তেতিয়াৰে পাকিলেক বিদূৰক চাই ॥৫০৪
 দুৰ্বাচাৰ পুত্ৰ মোৰ আছে কোন থান ।
 কৰ্ণ দুঃশাসন যে শকুনি সমে আন ॥

শুনিয়া বিদ্রবে গৈলা আনিবাক মনে ।
 কাচি পাৰি আপুনি আসয় দোৰ্যোধনে ॥৫০৫
 অর্দ্ধেক পথক গৈয়া লাগ পাইলা তাক ।
 পুনৰপি লগে যাই পাইলন্ত সতাক ॥
 যাক যৈত পাঞ্চি আছে দোৰ্যোধন বাই ।
 দ্বাব বাধি বহিলেক সনৈন্যে যন্তাই ॥৫০৬
 পুৰত বহিলা কৰ্ণ চাপি সমদলে ।
 দক্ষিণত বৈলা দুঃশাসন মহাবলে ॥
 পশ্চিমত শকুনি উত্তরে ভগদত্ত ।
 মৰস্তেয়ো নেৰিবাহা বাজাব সম্মত ॥৫০৭
 মধ্য থানে বহিলেক দোৰ্যোধন বাই ।
 ধৰিবাক প্রতি মাধবক বাট চাই ॥
 পাছ হইয়া বহিলেক কতো বাজগণ ।
 সেহিবেলা ধৃতবাস্ত্ৰে বুলিলা বচন ॥৫০৮
 শুন অবে পাপীষ্ঠ দুশ্মতি দোৰ্যোধন ।
 এনয় কুমতি তোক দিলে কোন জন ॥
 যেন আতি মূঢ় মতি চব্বাল সকলে ।
 আকাশৰ চন্দ্রক ধৰিবে হাত মেলে ॥৫০৯
 প্রচণ্ড বায়ুক যেন মহা মূঢ় মতি ।
 তাক বাধিবাক খোঁড়ৈ দুই বাহু পাতি ॥

সেহিমতে দেখো আজি তোহোৰ সহাই ।
 কৃষ্ণক ধৰন্তে সবাঙ্কৰে নাশ হই ॥৫১০
 পিতৃ হুইয়া বাপু তোৰ ধৰো চৰণত ।
 কৃষ্ণক ধৰিবে বুদ্ধি নলৈবি মনত ॥
 বিদূৰে বোলন্ত বাপ কহন্তে পাগল ।
 যাক যুদ্ধে নপাবিলা দেবাসুৰ বল ॥৫১১
 তিনিয়ো ভূবন থাকে যাৰ উদ্বত ।
 ইকি দুবাচাবে তাক ধৰিবে শকত ॥
 মহাদেৱ সহিতে হাবিলে বাহাসুৰ ।
 সবাঙ্কৰে কংসক পেশিলে যমপুৰ ॥৫১২
 মধুকৈ ওভক যিটো বধিলা সমবে ।
 তাক কি পাপীৰ্ষ্ঠে আৰো বধিবাক পাবে ॥
 বিশেষত দূতক ধৰিলে লাজ পাই ।
 ইটো দোৰ্য্যোধনৰ তথাপি লাজ নাই ॥৫১৩
 দোৰ্য্যোধনে বোলে অবে শুন দাসী স্তত ।
 কাত গহে এতমান নিন্দস বহুত ॥
 সৰ্বদাই কৃষ্ণক বাখান পূৰ্বাপৰ ।
 মই নতু দেখো ইটো বীৰত্ব কৃষ্ণা ॥৫১৪
 জবাসন্ধ ভয়ে সাগৰত লৈলা ঠাই ।
 কাল যৱনক ভয়ে বিভংগ শলাই ॥

নুহি ৰাজবংশি সিংহাসন ছত্ৰধাৰি ।
 খাটনীয়া আছিলেক পৰম নিকাৰি ॥৫:৫
 কুটুম্ব সম্বন্ধে আমি দিলো ৰাজ্য খান ।
 সিংহাসন ছত্ৰ দিয়া কৰিলো সন্মান ॥
 তাৰ উপকাৰ কৰে বৰ পাইলৈ লাই ।
 পাণ্ডুবৰ আদেশক কহে মোৰ ঠাই ॥৫:৬
 যত দেখে মানে ততো নুহিকা আমাৰ ।
 বেচি ধৰ কৰ্ণ তই কি গা চাপ আৰ ॥
 নৃপতিৰ আদেশ প্ৰচণ্ড বোল পাই ।
 ৰাজাগণ সসৈন্যে উঠিল গিৰিসাই ॥৫:৭
 ধৰ ধৰ বুলি সবে একে লগে চাপি ।
 চকুৰ্দ্ধি খেদি যাই সমাজ বিয়াপি ॥
 হাতে নাগপাশ লই বান্ধিবাক মনে ।
 কৃষ্ণৰ সমীপ গই পাইলা তেতিয়া ॥৫:৮
 দেখি কৃষ্ণে উঠি পাছে অগ্নিকবি হাসি ।
 দিব্যকপ ধৰিলন্ত সমাজ প্ৰহাৰি ॥
 পীতবস্ত্ৰ বনমালা কৃষ্ণৰ সঙ্গ ॥
 সকলে সমাজ ভৈল চকুভূজ কপ ॥৫:৯
 ধৰিবাক লাগি চাবে নয়ন নিবেধি ।
 যেই ভিত্তি চাবে সবে কৃষ্ণৰ দেখি ॥

কৃষ্ণক নিচিনি সবে বিয়ামোহ ভৈলা ।
 তই কোন কৃষ্ণ বুলি পুছিবাক লৈলা ॥৫২০
 এহি কৃষ্ণ বুলি হান্ধুলিয়া কতো জন ।
 সাবটি ধৰিয়া বোলে কোঁৱা তই কোন ॥
 মাত বুজি বোঁলৈ ককাই মই ত্যোব ভাই ।
 নাবান্ধা নাবান্ধা মোক মেলিয়া ককাই ॥৫২১
 এহি মতে ছল স্থল আন্দোল মিলিল ।
 দুই দণ্ডমানে কেহো কাকো নিচিনিল ॥
 কৃষ্ণক নোৱাৰি সবে বল বুদ্ধি ঘাটি ।
 বাজাগণো আসনত বসিলা পালতি ॥৫২২
 দোৰ্ষোদনে বোলে মাধৱৰ দিন ভাল ।
 মায়া কৰি ছয়কপে পলাইলা গোপাল ॥
 হেন অদভূত মায়া নহু দেখি শুনি ।
 কাকো কেৱে নিচিনিয় আপোন আপুনি ॥৫২৩
 এহি মতে আছিলেক অসন্তোষ কৰি ।
 সেহি বেলা নিজ রূপ ধৰি লস্তু হৰি ॥
 শুচিল সবাবে রূপ চিনাচিনি ভৈলা ।
 পাছে কৃষ্ণ তাসম্বাক মাতিবাক লৈলা ॥৫২৪
 শুন অবে পাপী হুবাচাৰ দোৰ্ষোদন ।
 একেধৰ দেখি মোক ধৰিবাক মন ॥

কাকো লগে নেদেখি মনত অনুৰাগ ।
 খানিতকে বহু সবাঙ্কৰে পাইবি লাগ ॥৫২৫
 দেখি দোৰ্গোন্ধনে পুনৰপি বোলে ধৰ ।
 শুনি বাজাগণে উঠিলেক আসনৰ ॥
 ধৰি থাক লাগি সবে কাচি পাৰি যাই ।
 হেন দেখি হাসি তুলিলন্ত যহুৱাই ॥৫২৬
 হৃদয়ত কোপ মুখে হাসি বিতোপন ।
 কাঠ হাসি হাসিলন্ত দেৱকী নন্দন ॥
 কোঁৱৰক কোপে কৃষ্ণ অন্তৰ সাক্ষাত ।
 প্ৰথমতে কপালতে ব্ৰহ্মা ভৈল জাত ॥৫২৭
 হৃদয়ত হস্তে একাদশ কজ্জগণ ।
 কোঁৱৰক কোপমনে গৰ্জ্জন্ত সঘন ॥
 দুই বাহুহস্তে দশ দিকপাল ভৈল ।
 কোঁৱৰক চাই কোপে গৰ্জ্জয়াক লৈল ॥৫৮
 নিজ বধে চৰি পাণ্ডৱ পাৰু ভাই ।
 চাপৰ কোটি যানব একত সেই ঠাই ॥
 মাধৱৰ সখি ধনঞ্জয় মহাবল ।
 বামে বলোভজ বীৰ লাজল মুমল ॥৫৯
 একাদশ কজ্জগণে ত্ৰিশূল উচাই ।
 মাৰ মাৰ মুলি কোঁৱৰক যাই ধাই ॥

তিবি যিবি দেখি চক্ষু কণা ঘেন ভৈল ।
 চক্ষু ধিৰ উলটি কোঁবব পলাই গৈল ॥৫৬০
 প্রথমতে বাজা দুৰ্যোধন পলাই গৈল ।
 ভীষ্ম খাটব তলে পৰি লুকাই বৈল ॥
 তথাপিতো গাব কাৰ্পে চাবে আগ পাছে ।
 প্রচণ্ড বতাসে ঘেন কদলিৰ গাছে ॥৫৬১
 দুঃশাসন সমে তাৰ উনশত ভাই ।
 গহীন গৰ্ভত পৰি থাকিলা লুকাই ॥
 দুৰাৰ চুকত পৰি থাকিলেক কৰ্ণ ।
 গালে মুখে মাটি যমি ভৈলেক বিবৰ্ণ ॥৫৬২
 শকুনি বহিলা মৃতকৰ বেশ ধৰি ।
 পেট উখসায়া আঁত চক্ষু ঢেল কৰি ॥
 ভগদত্ত নৃপতি আনৰ দিয়া মাখে ।
 জানু দিয়া ভূমিত পৰিলা মাখে বেখে ॥৫৬৩
 জয়দ্রথ বাজাৰ লাগিল বণ্ডুয়াই ।
 পেট উখসায়া মুখ মেলিলা ফোপাই ॥
 আপোনাৰ খগত আপুনি কটা যাই ।
 সুশৰ্মাও পৰিলেক হামুখুৰি খাই ॥৫৬৪
 আনো যত বাজাগণে পলাই বিভঙ্গে ।
 ভীষ্ম দ্রোণ বিদুৰে হাসন্ত মন বঙ্গে ॥

কৃষ্ণৰ ৰূপত দশো দিশে চমকিল ।
 হাজাৰ আদিত্য যেন লগে দেখা দিল ॥৫৩৫
 প্ৰহ্লাদক আদি কৰি যাদব সকল ।
 শংখ সিংহা বাবত মেদিণী টলবল ॥
 ধনুক টঙ্কাব কৰি সমৰক জাম্পে ।
 পাৰুৰ সহানে ঘনে ঘনে ভূমি কাম্পে ॥৫৩৬
 একাদশ কদ্রগণে ত্ৰিশূল উঠাই ।
 প্ৰলয়ৰ মেঘে যেন মহী কম্পা যাই ॥
 অৰ্জুনে গাণ্ডীৰ ধনু টঙ্কাব কৰিল ।
 দশো দিশ পুৰিল সাগৰো খলকিল ॥৫৩৭
 বোঁবৰক ক্ৰোধত যুৰিলা পাশুপত ।
 স্তবাস্তব দৈত দানবৰ গৈল তত ॥
 মেক গিৰি লৰিলেক যত গিৰি বৰ ।
 মহা ভয়ে খলকিল সপত সাগৰ ॥৫৩৮
 পথ এৰি উজ্জ্বলিক বহে নদনদী ।
 পাশুপত অস্ত্ৰবীৰে ধৰিলেক যদি ॥
 বলোভদ্ৰে হস্তিনা পূৰক ধৰি বলে ।
 সমুদ্ৰক টানি নেস্ত উড়াৰি লাজলে ॥৫৩৯
 মধ্য সিংহাসনে নিজ ৰূপে ভগবন্ত ।
 ধৃতি পুষ্টি কান্তি লক্ষী সমে উপাসন্ত ॥

শঙ্খ চক্র গদা পদ্য আদি অস্ত্রগণে ।
 মুক্তি ধৰি উপাসন্ত কৃষ্ণৰ চৰণে ॥৫৪০
 দিব্য অলৌকিক ৰূপে জ্যোতিৰ্ময় তৈল ।
 চক্ষু চেপি উলটি কোঁৱৰ পলাই গৈল ॥
 যিবা যৈত আছিল পৰিল সেহি ধানে ।
 সিটো মাধৱৰ ৰূপ নেদেখিলে আনে ॥৫৪১
 নেদেখিলে আনো ৰাজাগণ সামৰাজে ।
 মহাভক্ত শিষ্ঠ সাধু চাৰিজন বাজে ॥
 ভীষ্ম দোণ ত্ৰিভুব ঘে সঞ্জয় মহন্তে ।
 এহি চাৰি সিটো ৰূপ দেখিলা সাম্প্ৰতে ॥৫৪২
 চাৰিকো দিলন্ত কৃষ্ণে দিব্য চক্ষু দান ।
 আৰো.সপ্ত ঋষিগণে দেগি বিদ্যমান ॥
 শুভ শুভ বুলি বস্ত্ৰে আদৰিত মনে ।
 পুষ্প ৰূপিত কৰিলেক সপ্ত ঋষিগণে ॥৫৪৩
 কৃষ্ণৰ চৰণে মোৰ দৃঢ় মতি হোক ।
 ভাৰতৰ পদ সব লোকে শুনিয়োক ॥
 কহে ৰাম সবস্তু এৰি আন কাম ।
 নিবন্তৰে নৰে ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥৫৪৪

পদ ।

বৈশম্পায়ন বনতি শুনিয়ো জন্মজয় ।
 সহিলন্ত কৃষ্ণে কোঁৱৰৰ দোষ চয় ॥
 পাণ্ডৱৰ হাতে সবে মৰাইবাক মনে ।
 কাটিবাক পাৰিয়ে ক্ষেমিলা নাৰায়ণে ॥৫৪৫
 এহিমতে আছিলন্ত ঘটি তিনি চাৰি ।
 পাছে নিয়ো ৰূপ এবিলন্ত দেৱ হৰি ॥
 গুচিলেক সবে মায়া একেশ্বৰ ভৈল ।
 মহাকোপে কোঁৱৰক বুলিবাক লৈল ॥৫৪৬
 শুন অৰে দোৰ্ষোধন তোৰ লাজ নাই ।
 আমাক নধৰি কেনে আছস পলাই ॥
 নকাটিলো মই তোক কাটিবাক পাৰি ।
 ভীম ধনঞ্জয় দুইৰ অঙ্গীকাৰ স্মৰি ॥৫৪৭
 এহি বুলি আসনৰ উঠিলন্ত হৰি ।
 ভীষ্ম দ্রোণ বিদুৰক বচনে সাদৰি ॥
 কৃতবৰ্ম্ম। সাত্যকীক ধৰিলন্ত হাতে ।
 নিজ বথে চড়ি চলি গৈলা জগন্নাথে ॥৫৪৮
 বিদুৰৰ গৃহে গৈষা প্ৰবেশিলা হৰি ।
 বিদায় কৰিলা কুন্তীক নমস্কাৰ কৰি ॥

কুন্তীয়ো পুত্রক প্রতি দিলন্ত সন্দেশ ।
 আগ বঢ়াই কৃষ্ণক থৈলন্ত মহা স্নেহ ॥৫৫৯
 কৃষ্ণক দেখিবে মনে সঙ্গে বিপ্রগণ ।
 আগবাঢ়ি আসিলন্ত বাধাহত কৰ্ণ ॥
 কৃষ্ণব পাবত গই কবি নমস্কাৰ ।
 কৰ্ণে বোলে দোষ প্রভু ক্ষেমিবা আমার ॥৫৬০
 হেন শুনি অল্ল কবি হাসিলন্ত হবি ।
 নিজ বথে তুলিলা কৰ্ণক হাতে ধৰি ॥
 চাহিয়াছে নগবৰ নব নাবী গণ ।
 বথ ডাকি চলি গৈলা দৈবকী নন্দন ॥৫৬১
 কৃতবৰ্ম্মা সাত্যকি সহিতে যত বীৰ ।
 কৃষ্ণব লগতে চলি গৈলা ধীৰে ধীৰ ॥
 এহিমতে চলি যাস্তু দৈবকী নন্দন ।
 কৰ্ণক সম্মুখি পাছে বুলিলা বচন ॥৫৬২
 শুনা শুনা কৰ্ণ তুমি বচন আমার ।
 আপোনা আপুনি কেনে নকবা বিচার ॥
 মহাবীৰ তুমি আদিত্যব নিজ পুত্র ।
 যাব ভবে নামি আছে পৃথিবী বহুত ॥৫৬৩
 হেনয় তোমাক কুক সমাজত কহে ।
 সাবধিব পুত্র বোলে ইকি গায়ে সহে ॥

মহাৰাজ, কুলবধু গুণাকৰ গুণে ।
 হেনয় কুন্তীত জন্ম লভিলা আপোনে । ৫৫৪
 সৰে এহিলোকে বাধাস্থত বুলি কহে ।
 হেন শুনি তোমাৰ পৰাণ কেনে সহে ॥
 নতু শুনা ইটো তুমি সংক্ষেপ কাহিনী ।
 কুন্তীৰ গৰ্ভত জন্ম লভিছা আপুনি ॥ ৫৫৫
 আপোনাৰ জন্মৰ সংক্ষেপ বাৰ্তা পাই ।
 কি কাৰণে আছা এবে কোঁৱৰৰ ঠাই ॥
 পৰগৃহে পিন্ধে যদি স্তব্ধ কঙ্কণ ।
 তথাপিতো ধিক তাৰ নিষ্ফল জীৱন ॥ ৫৫৬
 আপোন মাতৃৰ ঘৰে ভিক্ষা মাগি থাই ।
 তথাপিতো লাজ নাই আপোন বৰাই ॥
 যদি পিতৃ মাতৃ তুল্য তোলে চিৰকাল ।
 তথাপিতো পৰৰ গৃহত নোহে ভাল ॥ ৫৫৭
 পৰগৃহে দুঃখ অপমান নিবন্তৰ ।
 মনে গুণি আমাত লয়োক পটন্তৰ ॥
 পিতৃ নিয়া আমাক থৈলেক গকুলত ।
 শুনিয়ো নন্দৰ গৃহে মোৰ দুঃখ যত ॥ ৫৫৮
 আপুনি যশোদা যে আমাক পুত্ৰ পাই ।
 নকৰিলে দায়া অনুৰক্ত কিছু নাই ॥

পৰব পুত্ৰত কিবা পণে কৰে শোক ।
 পঞ্চ বৎছৰতে ধেনু চৰাইলেক মোক ॥৫৫৯
 কতেক কহিবো মই যাতনা দোৰ্ঘোৰ ।
 গেষীগণে বেঢ়িয়া ধৰিলে দধি-চোৰ ॥
 তথাপি নেৰাইলো মই লবৰি পলাই ।
 ধৰি আনি আমাক বান্ধিলা পাছে আই ॥৫৬০
 গক পঘা আনি দিলা গোৱালী সকলে ।
 উডুথলে বান্ধিলেক শৰীৰৰ বলে ॥
 মহা দুৰ্ঘট সকল গোৱাল যত যত ।
 অপঘণ দিলে নাৰী গণৰ লগত ॥৫৬১
 আপোনাৰ নাৰীক আমাৰ লগে বোলে ।
 শুনিলেক পিতৃ মাতৃ গিয়াতি সকলে ॥
 কেহোজনে ভাল বোলে কেহো বোলে মন্দ ।
 কোনো কোনো গোৱালে আমাক কৰে দন্দ ॥৫৬২
 এহি কথা শুনিয়া পৰম লাজ ভৈলো ।
 পাছে বোম কৰি মই মথুৰাক গৈলো ॥
 তথাপি দুৰ্জ্জন আতি মোৰ প্ৰাণ বৈৰী ।
 পিতৃ গৃহে গৈলো কংস মাতুলক মাৰি ॥৫৬৩
 তাসম্বাৰ আদৰত আছো এত কাল ।
 উগ্ৰসেন বাজাক পাতিলো মহোপাল ॥

হেন জানি আমাৰ বচনে মহাবীৰ ।
 এতিকণে চলা যুধিষ্ঠিৰ মন্দিৰ ॥৫৬৪
 কুন্তীৰ প্ৰথম পুত্ৰ বৰ পাণ্ডৱৰ ।
 শুনিবলু যুধিষ্ঠিৰ মুখত আমাৰ ॥
 যুধিষ্ঠিৰে শুনি হেন বচন আমাৰ ।
 আগবাঢ়ি তোমাক কৰিবে নমস্কাৰ ॥৫৬৫
 যুধিষ্ঠিৰ চাৰি ভাই সহিতে তোমাক ।
 ৰাজা পাণ্ডি অনেক বুলিবে প্ৰিয়বাক ॥
 কৰ্ণে বোলে প্ৰভু ভাল বুলিলা আপুনি ।
 ইটো কথা আমাৰ মনত আছে গুণি ॥৫৬৬
 দৌৰ্য্যোধন সহিতে আলোচি বিপৰীত ।
 যত দুঃখ পাণ্ডৱক দিলে প্ৰতি নিত ॥
 দৌৰ্য্যোধন নাম মাত্ৰ মই মূল ঘাই ।
 পাণ্ডৱক কৰিয়াছো যতক বিলাই ॥৫৬৭
 যত মোৰ বয়স মনত পৰে ভাল ।
 পাণ্ডৱৰ হিংসাত গৈলেক এত কাল ॥
 সভা মাজে দ্ৰোণদীৰ স্তম্ভৰি বিলাই ।
 কোন মুখে যাইবো মই পাণ্ডৱৰ ঠাই ॥৫৬৮
 আৰো তেজস্বী ৰাজ্য হুইবো মহীপাল ।
 আতকৰি প্ৰভু মোৰ মৰণ সে ভাল ॥

কুন্তীৰ আমাক স্নেহ নাই অনুৰাগে ।
 মৰিল বুলিয়া মোক এৰি আছে আগে ॥৫৬৯
 কুন্তী উপাঙ্গিলে প্ৰাণ দিলে বাধা আই ।
 অঙ্গীকাৰ কৰি আছে কোঁৱৰৰ ঠাই ।
 ছই নুই প্ৰভু তুমি গুণি চোৱা আগে ।
 পাণ্ডৱে সহিতে দন্দ ইজন্মে নভাগে ॥৫৭০
 কৰযোৰ কৰি মাতে কৰ্ণ বীৰবৰ ।
 ক্ষমা কৰা প্ৰভু মোক নোৰোঁলা বিস্তৰ ॥
 এহিবুলি কৰ্ণ নামি ৰহিলা তথাতে ।
 ৰথ ডাকি মাধৱ গৈলন্ত বাজপথে ॥৫৭১
 পালটি আসিলা যদি বাধাৰ নন্দন ।
 ৰথ ডাকি চলি গৈলা দৈৱকী নন্দন ॥
 বৃকস্থল গ্ৰাম বাসী প্ৰজা যত যত ।
 আগবাঢ়ি বাৰ্তা পুছে কৃষ্ণৰ আগত ॥৫৭২
 মাধৱৰ আগে বাৰ্তা সোধে সবে বেঢ়ি ।
 পাণ্ডৱৰ বাজ্যক কোঁৱৰে দিলে এৰি ॥
 সময়ন্তি কৰিলাহা কুক পাণ্ডৱৰ ।
 কিনো বঙ্গ ভৈল আজি আমাৰ মনৰ ॥৫৭৩
 একে বংশে জাত সবে কুক পাণ্ডু গণ ।
 একে গাছ বৃক্ষ যেন পৰম শোভন ॥

তাতে কৰ্ণ শকুনি ভৈলেক কবৰত ।
 বৃক্ষ কুক পাণ্ডৱৰ ফালিলে মাজত ॥৫৭৪
 ভূমি আজি সবাকৈ কৰিলা একথান ।
 আত পৰে মাধৱ আনন্দ নাহি আন ॥
 শুনি হৰি অল্ল কৰি মাতিলন্তু চাই ।
 অল্ল কৰি মাতিলা গম্ভীৰ অভিপ্ৰায় ॥৫৭৫
 কুরু পাণ্ডৱৰ সময়ন্তি ভৈল যত ।
 অল্ল কালে তোমাসাত হইবে বেকত ॥
 এহিবুলি বথ ডাকি চলিলন্তু হৰি ।
 গধূলি বেলাত পাইলা বিৰাট নগৰী ॥৫৭৬
 বৈসম্পায়ণ বদতি শুনিয়ো নবেশ্বৰ ।
 কৃষ্ণ আসিবাৰ কথা শুনি যুধিষ্ঠিৰ ॥
 সসৈন্যে সহিতে সমদলে পাকোভাই ।
 আগবাঢ়ি গৈল আনন্দৰ সীমা নাই ॥৫৭৭
 আসন্ত নৃপতি কৃষ্ণে দেখিয়া পথত ।
 বথহন্তে নামি প্ৰণামিলা চৰণত ॥
 যুধিষ্ঠিৰে আকোয়ালি ধৰি হৃদয়ত ।
 পৰম সন্তোষ ভৈল বাক্য গদ গদ ॥৫৭৮
 প্ৰেমে পুলকিত তিনি তাপ ভৈল হত ।
 যন ক্ষুদ্ৰ নদী সৰ পৰে সমুদ্ৰত ॥

ভীমেও কৃষ্ণক পাই ধরি দুই হাতে ।
 মহা স্নেহে সাবতি ধরিল আথে বেথে ॥৫৭৯
 যেন পতিব্রতা নারী প্রিয় স্বামী সঙ্গ ।
 প্রতিফণে আনন্দ মনত মিলে বঙ্গ ॥
 সেইমতে কৃষ্ণক ভীমেও লাগ পাই ।
 কতো দুৰ মানে ধরি নিলে আলগাই ॥৫৮০
 অনন্তবে কৃষ্ণক অর্জুনে আলিঙ্গিল ।
 অর্জুনকে নারায়ণে আলিঙ্গি ধরিল ॥
 নকুল সহদেব দুই নমিল কৃষ্ণক ।
 মাধবেয়ো আলিঙ্গি ধরিল দুহাস্তক ॥৫৮১
 সিবেলাত তখাত যতেক বাজা গগ ।
 মাধবক নমিলেক কুতুহল মন ॥
 এহিমতে সভামাজে বসিলন্ত হরি ।
 বসিল পাণ্ডব গণ কৃষ্ণক আবরি ॥৫৮২
 মাধবক বেড়ি চতুর্দিশে বীরগণ ।
 নিচুকি থাকিল কেবল সুবুলি বচন ॥
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনियो নবেশ্বর ।
 যুধিষ্ঠিরে কৃষ্ণক মাতিলা ধীরে ধীর ॥৫৮৩
 যুধিষ্ঠির বদতি শুনियो দামোদর ।
 তব দৰশনে হোব কোতুক বিস্তর ॥

চিৰকালে বৃদ্ধ নৃপতিৰ বার্তা পাইলো ।

তোমাক দেখন্তে যেন মাৰুক দেখিলো ॥৫৮৪

কুশলে কি আছে ধৃতবাহু নৃপবৰ ।

দৌৰ্য্যোধন কুশল শতেক ধনুৰ্কৰ ॥

ভীষ্ম পিতামহ বৃদ্ধ বাহ্লীক নৃপতি ।

কুশলে কি আছে যুবৎসন মহানতি ॥৫৮৫

কৃপ কৃতবৰ্ম্মা অশ্বখামা মহাবীৰ ।

শকুনি কুশল যাৰ কপট শৰীৰ ॥

কুশলে কি আছে নোমদন্ত মহাবথ ।

নাৰীগণ কুশলে কি আহয় সমস্ত ॥৫৮৬

গান্ধাৰী কুশলে আছে পতিব্রতা মাৰ ।

বন্ধুগণ কুশলে কি আছে ঠায়ে ঠাৱ ॥

ভাতৃ স্তত ভাগিন মাতুল পুত্ৰ চয় ।

দাসগণ আমাঠেৰ কুশলে আছয় ॥৫৮৭

যথা অশ্বখামা থাকে দ্ৰোণৰ তনয় ।

সি দেশৰ কুশলক নাহিকে সংশয় ॥

ব্রাহ্মণক দান দেখু সম্প্ৰতি কি বাঢ়ি ।

আমি যাক দিলো তাক কি লৈলে কাটি ৫৮৮

পিতা পুত্ৰ ব্রাহ্মণৰ দোষ ক্ষমা কৰে ।

ব্রাহ্মণক পূজা বাজা কৰে কি নকৰে ॥

বিধি অজি আছে ব্রাহ্মণৰ শুদ্ধ কায় ।
 যাব পৰিতোষে ধৰ্ম্ম অর্থ মোক্ষ পায় ॥৫৮৯
 কিবা পাণ্ডৱক মন্দ বোলে কুকৰ্ণে ।
 কিবা ভাল বোলে প্রভু কহিয়ে এখনে ॥
 যিটো মোৰ প্ৰিয় ভাই বাসৱৰ স্তুত ।
 যাব বল দেখি হৰে পূজিলা বহুত ॥৫৯০
 গাণ্ডীৱ টঙ্কাৰ মেঘ গৰ্জ্জনক সৰি ।
 হেন ধনঞ্জয়ক কি প্ৰশংসে কুক বীৰি ॥
 মত্তগজ সহস্ৰৰ বল বুকোদৰ ।
 বলে পৰাক্ৰমে যেন যম সমণৰ ॥৫৯১
 যাক ভয় সততে নছাৰে দোৰ্য্যোধন ।
 হেন ভীমসেনক স্মৰন্তু কুকৰ্ণ ॥
 মাদ্ৰৌৰ তনয় সহদেৱ মহাবল ।
 কলিঙ্গ দেশক যিটো জিনিলে সকল ৫৯২
 সুবলিত সহদেৱ যাহাৰ বচন ।
 বৃদ্ধগণে আদৰ কৰন্তু অনুকৰ্ণ ॥
 ত্ৰিশূল সদৃশ যাব এক এক শৰ ।
 দাকগ যুদ্ধত ধনঞ্জয় পটন্তৰ ॥১২৩
 যাক স্নেহ সততে নহাৰে মোৰ মনে ।
 হেন সহদেৱক স্মৰন্তু কুকৰ্ণে ॥

ধৃতৰাষ্ট্ৰ পিতা মোৰ গান্ধাৰিণী আই ।
 পিতামহ ভীষ্ম আৰো বিহুৰ খুৰাই ॥৫৯৪
 পৰোক্ষত এহি চাৰি মোক কি বুলিল ।
 কিবা দোৰ্য্যোধনে কিবা মোক প্ৰসংশিল ॥
 যাক স্মৰি মনৰ সুগুছে দুঃখ শোক ।
 কুন্তীমাৰে কি বুলিল তাক কহিয়োক ॥৫৯৫
 পাণ্ডৱৰ অৰ্দ্ধ ৰাজ্য খুজিবাক প্ৰতি ।
 কোঁৱৰৰ পাশে তুমি গৈলা যত্নপতি ॥
 সিকাৰ্য্য সিঁজিল প্ৰভু তোমাৰ প্ৰসাদে ।
 কোঁৱৰে কি আমাক দিলেক ৰাজ্য আদে ॥৫৯৬
 সিংটো দোৰ্য্যোধনৰ মহত্ব অদভুত ।
 মোক ৰাজ্য নেদিবাক প্ৰতিজ্ঞা বহুত ॥
 গুৰু পুৰোহিতৰ আগত বান্ধাৰ ।
 মোক ৰাজ্য নেদিবাক প্ৰতিজ্ঞা তাহাৰ ॥৫৯৭
 সঞ্জয়ৰ আগত কহিছা এহি খানি ।
 কৰ্ণ ভৰি আপুনি শুনিছা চক্ৰপাণি ॥
 দুৰাচাৰ পাপীষ্ঠ দুৰ্ম্মতি দোৰ্য্যোধন ।
 সিকি ৰাজ্য দিলে প্ৰভু তোমাৰ বচন ॥
 তোমাৰ প্ৰসাদে দুয়ো ঘৰে এক ঠাই ।
 ইটো তমু উপকাৰ সৃজন নযাই ॥

কোঁৱৰ পাণ্ডৱ পঞ্চাধিক ভাই শত ।
 একেলগে সবেয়ো বসিবো ~~শিশু~~সত ৫৯৯
 নানাবিধ উপহাস কুতুহল ~~সহ~~স
 দেখি বঙ্গ কবিবন্ত ভীষ্ম পিতামহ ॥
 ধৃতবাস্তু শিতা যোৰ গান্ধাৰিণী আই ।
 পিতামহ ভীষ্ম দ্রোণ দ্বিভুৰ খুৰাই ॥৬০০
 আনো জ্ঞাতি সমে বঙ্গ কবাবে বিস্তাৰ ।
 দুৰাচাৰ পাপী কৰ্ণ শকুনি ত পৰ ॥
 তোমাৰ প্ৰসাদে প্ৰভু সিদ্ধি মনোবথ ।
 সবে বন্ধু বাঞ্ছক দেখিবো সতত ॥৬০১
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ো নৰেশ্বৰ ।
 এহি বুলি যুধিষ্ঠিৰ কোঁতুক বিস্তৰ ॥
 আনন্দ সীমা নাই প্ৰমত্ত বদন ।
 মণ্ডবৰ মুখক চাহন্তে ঘনে ঘন ॥৬০২
 শুনি হৰি হুল্ল কৰি মাতিলন্ত পাছে ।
 চৌপাশে আবৰি বাঙাগণে শুন আছে ॥
 শুন দদা যুধিষ্ঠিৰ কহে মই সাৰ ।
 তিনি বিধ প্ৰাণী দেখা সকলে সংসাৰ ॥৬০৩
 সত্ৰ বজ্জ তম প্ৰকৃতিৰ তিনি গুণে ।
 তিনি গুণে সৰাহাৰ মতি ভিন্বে ভিন্বে ॥

তম গুণ জগতক দেখি বৈৰ ভাব ।
 বজো গুণে মহাদৰ্প দন্তিক স্বভাব ॥৬০৪
 সত্ব গুণ শুদ্ধ আতি পবিত্র পৰম ।
 তিনয়ো জগত সিটো দেখি মিত্র সম ॥
 এতকতে দদা তুমি সাত্ত্বিক স্বভাব ।
 কোঁৰবক দেখা তুমি হুহুদ বান্ধব ॥৬০৫
 তমো গুণে উপজিল ৰাজ্য দৌৰ্য্যোধনে ।
 তিনয়ো জগত ভাল নমানয় মনে ॥
 আপোনাৰ মতি যেন উপমা কৰই ।
 জগতকে শত্ৰু মিত্র তেহুয় দেখয় ॥৬০৬
 আক বাৰ্তা কহো দদা শুনা সাৱধানে ।
 যি দিনাত যাত্ৰা দিয়া পঠাইলা আপোনে ॥
 সি দিনাত পাইলো বৃকস্বল নামে গ্ৰাম ।
 তাতে বহি সিদিনাত কৰিলো বিশ্ৰাম ॥৬০৭
 প্ৰভাততে গৈলো কুক নৃপতিৰ পুৰি ।
 হস্তনি পুৰক তব আজ্ঞা শিৰে ধৰি ॥
 ভীষ্ম আদি কৰি কুক বৃদ্ধ নিবন্তৰ ।
 আগ বাঢ়ি নিয়া মোক কৰিলা সাদৰ ॥৬০৮
 সিদিনা বহিলো মই বিচুৰৰ ঘৰে ।
 কুন্তী পেসী সহিতে কথাত উজাগৰে ॥

কুন্তী পেসী তোমাক আমাক স্নেহ ভাবে ।
 মহা দুঃখে আছন্ত দণ্ডক যুগ যাবে ॥৬০৯
 হেন দেখি মোৰ মনে ভৈল মহা ভীত ।
 প্রভাততে উঠি মই বিদূৰে সহিত ॥
 দুন্দুভি বজাবে কোঁৱৰৰ সভা চানি ।
 ধুকুৰি মহৰি ভেৰি নানা বোল শুনি ॥৬১০
 কৃতবৰ্ম্মা সাত্যকিক দুইক লগে লই ।
 প্রভাততে সভা মাজে প্ৰবেশিলো গই ॥
 শুনি ধৃতৰাষ্ট্ৰ বাজা কবিলন্ত মান ।
 উচ্ছ সিংহাসন দিলা বসিবাৰ থান ॥৬১১
 সিবেলাত তব যত আজ্ঞা নিবন্তৰ ।
 সকলে কহিলো কুক সভাৰ ভিতৰ ॥
 শুনি মহা ভয় ভৈল কুক বৃদ্ধ গণ ।
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপতিৰ বাজ্য দিবে মন ॥৬১২
 গান্ধাৰিৰো বঙ্গ দেখিয়াছে সাম বাজে ।
 একে পাপী দোৰ্য্যোধন নৃপতিত বাজে ॥
 দেখি সপ্ত ঋষিগণে বুলিলন্ত তাক ।
 ভীষ্মে বুলিলন্ত তান নুশুনিলে হাক ॥৬১৩
 দ্রোণে বুলিলন্ত আক বিদূৰে বুলিল ।
 তাসম্বাৰ বাক্যে অবো অধিক জলিল ॥

পাছে দোৰ্ষোধনে কৰিলেক অঙ্গিকাৰ ।
 সভা মাজে আমাক গৰ্জ্জিল বাৰম্বাৰ ॥৬১৪
 হুচি অগে যত ভূমি পাৰে ভেদিবাক ।
 সিয়ো মানে ৰাজ্য দদা নেদয় তোমাক ॥
 হেন জানি দদা ভূমি আমাৰ বচনে ।
 সম্বৰে মিলায়ো পৃথিৱীৰ ৰাজগণে ॥৬১৫
 মহা ঘোৰ ৰণে সমৰক কৰা সাৰ ।
 কোঁৱৰক মাৰি ৰাজ্য লৈয়ো আপোনাৰ ॥
 কহে ৰাম সবস্তু এৰি আন কাম ।
 নিবস্তুৰ নৰে ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥৬১৬

ছবি ।

নমো নমো নাৰায়ণ,   সৃষ্টি স্থিতি উদ্ধাৰণ,
 নৱ বিধ লক্ষণ যাহাৰ ।
 তেন্তে প্ৰভু আদি দেৱ,   কৰো শত কোটি সেৱ,
 জানি মোক কৰিয়ো উদ্ধাৰ ॥
 মাধৱে কহিলা যত,   কোঁৱৰ কুলৰ তত্ত্ব,
 যুধিষ্ঠিৰে শুনি নিবস্তুৰ ।
 দোৰ্ষোধনে ৰাজ্য নেদে,   ইহাতেসে মন খেদে,
 মনে মনে গুণিলা বিস্তৰ ॥৬১৭

দ্রোণদীৰ দুঃখ বৰ,   স্মৰি বাজা নিবস্তব,
ললাটৰ হস্তে বহে ঘাম ।

ভীষক দ্রোণক মানি,   গোত্র হত্যা মনে জানি,
যুধিষ্ঠিৰে ভৈলা উপশাম ॥

ভীষক ক্রোধত বৰ,   চাহি আছে নিবস্তব,
দুয়ো নয়নৰ নীৰ বহে ।

গদা গোটে ভাঙ্গিবৰ,   নাদিলন্ত ভয়ঙ্কৰ,
যাৰ ছোটে পৃথিবী নসহে ॥৬১৮

গাণ্ডীৰ ধনুক ধৰি,   অৰ্জ্জুনে টকাৰ কৰি,
শব্দে পুৰিলা দশো দিশ ।

সহদেৱ নকুলৰ,   সিংহনাদ ভয়ঙ্কৰ,
সভাখান ভৈলা উস মিস ॥

এহি মতে বীৰ চয়   কৰে সবে জয় জয়,
কোঁৱৰক বধিবাক মন ।

যুধিষ্ঠিৰ নৃপতিৰ,   উৎসাহ বঢ়ায়া কৃষ্ণে,
সেহিবেলা বুলিলা বচন ॥৬১৯

বল্লভে নৃপতিৰ,   কপৰতী পটেখৰী,
তান দুই পুত্র ভৈলা জাত ।

নিজ গুণে গুণাকৰ,   যুকন্দ দেৱ যে বৰ,
ছোট বলি নাৰায়ণ ক্ষাত ॥

দৈব যোগে হেন ভৈল,   যেন সূৰ্য্য অন্ত গৈল,
মাণিকক বিক্ষিলেক যুগে ।

সৰ্ব্ব লোকে কৰে শোক,   মুকুন্দ দেৱৰ লোক,
দেহ ধৰ্ম্ম মৰণৰ গুণে ॥৬২০

তাহান কনিষ্ঠ ভাই,   ৰূপে যাক সম নাই,
বঘু দেৱ নৃপতিৰ স্ত ।

নামে বলি নাৰায়ণ,   দেখি যাৰ গুণ গণ,
দ্বীজ গণে প্ৰশংসে বহুত ॥

কায়স্থ কুলৰ ধীৰ,   বঘু দেৱ নৃপতিৰ,
নাৰায়ণ লক্ষ্মীতে প্ৰধান ।

তান এক কন্যা জাত,   বত্ৰমালা নামে খ্যাত
স্বলক্ষণে নাহিকে সমান ॥৬২১

বঘুদেৱে কন্যা চাই,   পুত্ৰৰ সদৃশ পাই,
বহি নাৰায়ণ তনয়ক ।

বিবাহ কৰাইলা আতি,   মনোহৰ সভাপতি,
দশবথে যিমতে ৰামক ॥

বত্ৰমালা মহাদই,   বলি নাৰায়ণ সমে,
প্ৰকাশিলা একত্ৰত বসি ।

বন্ধুগণে জোকাবিল,   নানা বাদ্য উধলিল,
স্বৰ্গত ৰোহিণী যেন শশী ॥৬২২

পৰাক্রমে গুণালয়,   কপে যেন ধনঞ্জয়,
যাৰ যশ দশো দিশে গৈল ।

ধৰ্ম্মবস্ত্ৰ দেখি সাৰ,   সৰ্গ মহাবাজা যাৰ,
ধৰ্ম্ম নাৰায়ণ নাম থৈল ॥

আমাৰ আশীষ বৰে,   যাবচ্চন্দ্র দিবাকৰে,
ধৰ্ম্ম নাৰায়ণ চিৰঞ্জীৱ ।

স্বধৰ্ম্মে পালিয়ো প্রজা,   ছয়ো এক ছত্ৰ বাজা,
সদা বৰ দিয়ন্তোক শিৱ ॥৬২৩

নমো নমো নাৰায়ণ,   সৃষ্টি স্থিতি বিনাশন,
লীলা গতি মহিমা যাঁহাৰ ।

তেন্তে প্রভু আদি দেৱ,   কৰো শত কোটি সেৱ,
অৰুণ চৰণে বাৰে বাৰ ॥

শুনিয়োক সভানন্দ,   ইটো ভাৰতৰ পদ,
বঢ়া টুটা দোষ ক্ষমা কৰি ।

পূটাঞ্জলি কৰি স্তুতি,   বোলে বাম সবম্বতী,
সঘনে ঘূৰিয়ো বাম হৰি ॥৬৪

পদ ।

মাধব বদতি দদা গুনা যুধিষ্ঠিৰ ।

মহা বলবস্ত্ৰ দেখা তযু যত বাঁৰ ॥

অনু মাত্ৰো কোঁৰবক নকৰিবা ভয় ।
 শুনিয়োক কহো এবিধ তযু সেনাচয় ॥৬২৫
 যাৰ থানে আছে ধনঞ্জয় বীৰ সাৰ ।
 ঘোৰ শৰে ইন্দুকো জিনিছে বাৰম্বাৰ ॥
 দাকগ যুদ্ধত যাক হৰে প্ৰশংসিলা ।
 যাক দশ দিক পালে নিজ অস্ত্ৰ দিলা ॥৬২৬
 যিটো বীৰে পাশুপত্ৰ অস্ত্ৰ আছে পাই ।
 হেন ধনঞ্জয় দদা তোমাৰ সহাই ॥
 যিটো বীৰ দাকগ প্ৰচণ্ড বৃকোদৰ ।
 মহা ক্ৰোধ নিৰ্দ্য়ত যত পটন্তৰ ॥৬২৭
 পৰ্বতো বিদৰে যাৰ চৰণ প্ৰহাৰে ।
 ঘাহাৰ প্ৰচণ্ড গতি পৃথিৱী ননহে ॥
 সমৰতে হস্তীয়ে ঘোটকে দনি যাৰ ।
 হেন বৃকোদৰ দদা সহায় তোমাৰ ॥৬২৮
 নকুল সহদেৱ দুই দাকগ শকতি ।
 যাক ডৰে কাষ্প দৌৰ্যোধন নৰপতি ॥
 যাক ডৰে কুক সৈন্য গণ চমৎকাৰ ।
 হেন দুই বীৰ দদা সহায় তোমাৰ ॥৬২৯
 অৰ্জুনৰ প্ৰিয়সুত বীৰ যুযুধান ।
 এক অকোহিনী যাৰ সেনা আগুৱান ॥

তোমাৰ নিদানে দদা আড়ি আছে প্ৰাণ ।
 বজ্ৰ সম লোহাৰ কব্জ পৰিধান ॥৬৩০
 প্ৰিয় ভাই আমাৰ সদৃশ মোৰ গুণে ।
 যাক যোদ্ধা বুলি লেখে ভীষ্ম গুৰু দ্ৰোণে ॥
 একশত বথক একলে দেই ধাৰ ।
 হেনয় সাত্যকি দদা সহায় তোমাৰ ॥৬৩১
 আমাকো লেখিবা দদা তোমাৰ নিমিত্তে ।
 সাৰথিৰ ৰূপে যাইবো অৰ্জ্জুনে সহিতে ॥
 বুদ্ধি বলে যিমানে অৱস্থা মোৰ কায় ।
 সিমান অৱস্থা ৰূপে আমিও সহায় ॥৬৩২
 যতাপি তাৰাৰ সম নুহিকো যুজাৰ ।
 তথাপিতো দদা মই সেৱক তোমাৰ ॥
 দ্ৰোণদ বিৰাট আদি আনো বীৰ চয় ।
 তোমাৰ নিমিত্তে দদা দেহকো আড়য় ॥৬৩৩
 এতেকতে দদা তুমি হেলা পৰিহৰি ।
 আপোনাৰ ৰাজ্য লৈয়ো কোঁৱৰক মাৰি ॥
 বৈশম্পায়ন বদতি শুনিয়ো জন্মজয় ।
 ৰাজাগণে কৃষ্ণৰ বচন শুনিচয় ॥৬৩৪
 বজ্ৰ ভৈলা কোঁৱৰক যুজিবাক মনে ।
 সিংহনাগ কবিলেক সবে বীৰ গণে ॥

সহদেব বীৰৰ হৰিষ ভৈল মন ।
 জানু শিবে মাধৱৰ নমিলা চৰণ ॥৬৩৫
 শুনি দ্ৰোপদীৰ আনন্দৰ সীমা নাই ।
 প্ৰদক্ষিণে নমিলা কৃষ্ণৰ দুই পাই ॥
 পাণ্ডৱৰ কথা এবে এথনে থাকোক ।
 আতপৰে কোঁৱৰৰ কথা শুনিয়োক ॥৬৩৬
 ঋষিয়ে বোলন্তু কথা শুনা মন কৰি ।
 যিবেলা আসিলা কৃষ্ণে কোঁৱৰক এৰি ॥
 সি বেলাত সমস্ত কোঁৱৰ ভৈলা ভয় ।
 সভামাজে ধৃতৰাষ্ট্ৰে বিলাপ কৰয় ॥৬৩৭
 বিদূৰ বাহ্লিক কূপ ভোগ্য বিবিংশতি ।
 এসম্বাক ধৃতৰাষ্ট্ৰে অনাইলেক মাতি ॥
 সান্থ শল্য সুদক্ষিণ ৰাজা দোৰ্ষোধন ।
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপতি কবন্তু দুঃখ মন ॥৬৩৮
 পাণ্ডৱৰ মহিমা স্মৰি মনে ভয় ।
 দোৰ্ষোধন তনয়ক গৰিহা বোলয় ॥
 ইহাক স্মৰবন্তে মোৰ মনে অসন্তোষ ।
 দোৰ্ষোধনে কৃষ্ণক কৰিলা বৰ দ্ৰোহ ॥৬৩৯
 দেখি বাহা অলপতে ইহাৰ তাৰ কল ।
 সিংহ সম মহাবলি পাণ্ডৱ সকল ॥

দেখিয়ো বিদূষ বাপু পাণ্ডৱ বিনীত ॥
 সৰ্বকালে গুৰু গোবৰুত বৰহিত ॥৬৪০
 সহিলেক কোঁৱৰুৰ দোষ চিৰকাল ।
 তভো দোৰ্য্যোধন বাপু লগাইলে ঘৰ্ণাল ॥
 ক্ৰোধ বাক্য বিসৰ্জি কালত যুধিষ্ঠিৰে ।
 সমৰত কুক কুল অৰণ্যত এৰে ॥৬৪১
 সিকালত দোৰ্য্যোধন হুইবে দৰ্পহানি ।
 ঘনে ঘনে আৰিবা কৃষ্ণৰ বাক্য খানি ॥
 যিকালত ক্ৰোধে বৃকোদৰ মহাযশি ।
 ক্ষুদ্ৰ কুক নৃপতি বোলন্ত যেন হাসি ॥৬৪২
 ৰণ ভূমি নসহিব দিব ঘোৰ বিপ্লৱ ।
 ভয়াতুৰ শিশুৰ মধ্যত যেন সিংহ ॥
 ঘোৰ গদা তুলি ধৰি শৰাৰৰ বলে ।
 যিকালত ক্ৰোধ মনে কোঁৱৰ নিস্থলে ॥৬৪৩
 সিকালত দোৰ্য্যোধনে নিদ্ৰি সমৰত ।
 গৰিহা কৰিবে মনে শকুনি কৰ্ণক ॥
 যিকালতে সমৰে নকুল মহাকাই ।
 সমৰক আসে ঘোৰ পৃথিৱী কম্পাই ॥৬৪৪
 ধনু ধৰি অৰ্দ্ধ চন্দ্ৰ শৰ এক পাতে ।
 একেলগে এককোটি কোঁৱৰক কাটে ॥

সি বেলাত বিদূৰৰ স্মৰিবে বচন ।
 অসন্তোষ কৰিবেক ৰাজা দোৰ্য্যোধন ॥৬৪৫
 শতেক ঘোটক ঘাৰ হৰিদ্ৰা বৰণ ।
 মুখ গোট পাণ্ডুবৰ্ণ শ্যাম এক কৰ্ণ ॥
 স্তবৰ্ণৰ তাৰা থানে থানে আছ আড়ি ।
 তাতে চৰি যদি সহদেবে দেই ধাৰি ॥৬৪৬
 দেখি কুক সৈন্য গণে নছাপিবে কাছে ।
 সহদেবে ক্ৰোধে শৰ বৰষিবে পাছে ॥
 সি কালত দোৰ্য্যোধন অসন্তোষ মনে ।
 শকুনিক গালি পাৰিবেক ঘনে ঘনে ॥৬৪৭
 যি কালত মহাক্ৰোধে ক্ষত্ৰিয় কুমাৰ ।
 কালক উপেক্ষি যেন তক্ষপাল কৰ ॥
 মাতৃৰ নিকাৰ ঘোৰ স্মৰি সেহি মতে ।
 বাট চাই আছা দ্ৰোপদীৰ পাক্ষ স্মতে ॥৬৪৮
 ঘোৰ ধনু তুলিয়া পৰম কোপ মনে ।
 কপোত যুথক যেন পাক্ষ গোটা সেনে ॥
 ফুৰি ফুৰি নিড়লিবে কুক সেনা গণে ।
 দেখি শোক কৰিবেক পুত্ৰ দোৰ্য্যোধনে ॥৬৪৯
 যি বেলাত অভিমন্যু অৰ্জুন কুমাৰ ।
 বলে বীৰ্য্যে ৰূপে গুণে কৃষ্ণৰ আকাৰ ॥

যাৰ ক্ৰোধ শুনন্তে আমাৰ মনে ভীত ।
 ভীষক দ্ৰোণক যিটো নকৰে ইঞ্জিত ॥৬৫০
 বীৰ ধনঞ্জয় যাক নুহি পটন্তৰ ।
 ভাগিন বুলিয়া আদৰন্ত গদাধৰ ॥
 সিংহেও দিলেক যেন যুগক জলক ।
 যি বেলাত বথে চৰি ধাৰে কোঁৰবক ॥৬৫১
 যত দুঃখ দিয়া আছে কোঁৰব সকল ।
 ঘোৰ শৰে সবাকৈ দিলন্ত তাৰ ফল ॥
 তেবে সিকালত পাপমতি দোৰ্ষোধনে ।
 শকুনিক গালি পাৰিবেক দুঃখমনে ॥৬৫২
 যিবেলাত ধমঞ্জয় ইন্দ্রৰ কুমাৰ ।
 বানৰ ধ্বজক তুলি বথে পয়োসাৰ ॥
 ণ্ডাণ সখি মাধবে ডাকিবে চাৰি হয় ।
 যিবেলাত অজুনে বগভূমি প্ৰবেশয় ॥৬৫৩
 মহাক্ৰোধে কোঁৰব সমুদ্ৰে দিবে বুৰ ।
 সৰ্পচয় বিনাশয় মিমতে গকড ॥
 সেইমতে কোঁৰবক বিচাৰি বিচাৰি ।
 যম পূৰ ভৰাইবন্ত সৰাহাঙ্কে ধৰি ॥৬৫৪
 তেবে দোৰ্ষোধনে বৰ্ণ শকুনিক নিন্দি ।
 কৃষ্ণৰ বচন শ্রমৰিবে কান্দি কান্দি ॥

বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ো জন্মিজয় ।
 এহি বুলি ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপতি কান্দয় ॥৬৫৫
 চাহি আছে সকল সমাজ নিবন্তৰে ।
 ভীষ্মে উঠি ৰাজাক মাতিলা ধীৰে ধীৰে ॥
 হুইতো ৰাজা ক্ৰন্দন কৰস দুঃখ মনে ।
 ইকথা পূৰ্বত কিয় নপৰিল মনে ॥৬৫৬
 যি কালত তোহোঁৰ তনয় দোৰ্য্যোধন ।
 পাশা খেলিবাক লাগি কৰি আলোচন ॥
 তয়ো আজ্ঞা দিলি যদি পাশা খেলিবাক ।
 সিবেলাত প্ৰথমে বিদূৰে দিলে হাক ॥৬৫৭
 সিকালত তব পুত্ৰ পাপিষ্ঠ কুমতি ।
 অধৰ্ম্ম পাশাক পাতি শকুনি সহিত ॥
 মায়া কৰি যুধিষ্ঠিৰ ৰাজাক জিনিলা ।
 সি কালত পাপী তোক দ্ৰোণে হাক দিলা ॥৬৫৮
 সিবেলাত পাৰুপতি শাস্তুলৰ আগে ।
 দ্ৰোপদিক ঘসাইলেক যুগে যেন বাখে ॥
 সিকালত ভাগবাইলো আমিও বুজাই ।
 লাভ দেখি তৈসানি তোহোঁৰ মন যাই ॥৬৫৯
 এবে শোক কৰি কিয় হোৱস আকুল ।
 দোৰ্য্যোধন অনৰ্থৰ তই নিজ মূল ॥

অদ্যাপিযো ভাগ যদি দেশ ৰাজ্য আদ ।
 তেবে কি কাৰণে হবে বংশত বিবাদ ॥৬৬০
 বিসদান কৰি আনো দ্ৰোহ যত যত ।
 গুণাকৰ পাণ্ডবে যে সহিলে সমস্ত ॥
 ইবাৰৰ দ্ৰোহ পুত্ৰ সহন নযাই ।
 যেন কঙ্কালত কোব সৰ্পে আছে পাই ॥৬৬১
 সভা মাজে যত কৰি আসে বিপত্তি ।
 নিতে নিতে ভীমক যে অৰস্তে দ্ৰোপদী ॥
 এবে যদি বৃকোদৰে গদা ধৰি দাঙ্গি ।
 শতেক শৃগাল পাপী কোৰবক লাগি ॥৬৬২
 সি বেলাত তোৰা সেই পাশতিক হান ।
 আতপৰে উপায় নেদেখো মই আন ॥
 এবে কি কাৰণে শোক কৰ তই অন্ধ ।
 জল বহি গৈলে কি কৰিবে সেতু বন্ধ ॥৬৬৩
 নাই তোত ৰাজনীতি নজ্ঞানস ধৰ্ম্ম ।
 সি কাৰণে পাপী তোৰ মুগ্ধছই মৰ্ম্ম ॥
 ইদানিকো ৰাজা ৰাজনীতি ধৰ্ম্ম শুনি ।
 শত্ৰু মিত্ৰ সম হুইয়া থাকোক আপুনি ॥৬৬৪
 ৰাজনীতি শুনি জান শত্ৰু মিত্ৰ কোন ।
 কাক পৰ বুলি কাক বোলয় আপোন ॥

কাক পুত্ৰ বুলি হিত মন্দ বোল কাক ।
 বিদূৰত পুছ ৰাজা ইমৰ কথাক ॥১৬৫
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ো নৰেশ্বৰ ।
 এহি বুলি মৌন ভৈলা গঙ্গাৰ কুমাৰ ॥
 শুনি কোঁতুহল ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৰপতি ।
 ৰাজনীতি পুছিলেক বিদূৰক মাতি ॥১৬৬
 শুনিয়ো বিদূৰ বাপু মোৰ প্ৰাণ ভাই ।
 ৰাজ নীতি ধৰ্ম্ম বাপু কহিয়ে বুজাই ॥
 হেনবা স্থিৰ হবে আমাৰ মনৰ ।
 কহিয়োক মোক ৰাজনীতি নিৰন্তৰ ॥ ৬৭
 বিদূৰ বদতি কথা শুনিও শোভন ।
 প্ৰথমতে শুনা দদা ৰাজাৰ লক্ষণ ॥
 মহাশাস্ত্ৰ শিষ্ঠ ৰাজা হুইবে ধৰ্ম্মমতি ।
 প্ৰজাকো বিবিধ ধৰ্ম্ম শিখাইবে সম্প্ৰতি ॥১৬৮
 নৃপতিৰ অসত্য বোলন বৰ দোষ ।
 শুনি আই বহুমৰ্তী কৰে অসন্তোষ ॥
 দুৰ্গম থানত পাত কৰিবে বিস্তৰ ।
 যিটো জন হোৱে বুদ্ধিমন্ত নৰেশ্বৰ ॥১৬৯
 তাতে ধন ধান্য নিয়া থৈবেক ভৰাই ।
 আপদ বেলাত যেন বন্ধিবাক পাই ॥

থানে থানে মিত্র পাতি নকৰিয়া হেলা ।
 সময়ত পাৱে যেন প্ৰস্তাবৰ বেলঃ ॥৬৭০
 উচিত লৈবেক প্ৰজা সমস্তৰ কৰ ।
 যেন প্ৰজাগণে দুঃখ নপাৱে বিস্তৰ ॥
 বিচক্ষণ নৃপতি বিচাৰি গুণাগুণ ।
 জিজ্ঞাসিবে যত ভূত্য গণৰ লক্ষণ ॥৬৭১
 নিজ কাৰ্য্য সাধিবেক কতো ভূত্য চয় ।
 শত্ৰু জিনিবাক লাগি ৰাজাক সেৱয় ॥
 অন্যায় সন্ধ্যায় কৰে ধন উপাৰ্জন ।
 চিনিবি সামান্য সিটো ভূত্যৰ লক্ষণ ॥৬৭২
 নৃপতিক হস্তে ঐশ্বৰ্য্যক আশা কৰে ।
 গ্ৰাম ভূমি আশায়ে সেৱয় যিটো নৰে ॥
 লোকত ফুৰই নিজ ঐশ্বৰ্য্য দেখাই ।
 চিনি বেক মধ্যম সেৱক মহা ৰাই ॥৬৭৩
 নৃপতিত যিটো সেৱা কৰে বঙ্গ মনে ।
 পতিব্ৰতা নাৰী যেন স্বামীৰ চৰণে ॥
 শত ধন পাইলে তাকো নকৰে আদৰ ।
 নৃপতিৰ কৰ্ম্মত প্ৰবৰ্ত্তে যিতো নৰ ॥৬৭৪
 নৃপতিত বিনে পিতৃ মাতৃক নচাই ।
 সিজনে উত্তম ভূত্য জানা মহাৰাই ॥

যদি ভাতৃ ভাগিন বা স্ত্ৰুদ সম্প্ৰতি ।
 ৰাজাৰ কুশল বাঞ্ছিবেক দিনে বাতি ॥৬৭৫
 তাকে বুলি শত্ৰু যেন বোগ শৰীৰৰ ।
 যাহাক তেজিলে স্ত্ৰুথে থাকে কলেব্বৰ ॥
 যদ্যপি পৰৰ পুত্ৰ মহা উপকাৰী ।
 কায় বাক্য মনে যিটো হিতক আচৰি ॥৬৭৬
 তাক বুলি মিত্ৰ ৰাজা ভাল মতে জানি ।
 গৃহক আনিবে তাক আপোনাৰ মানি ॥
 পৰে পৰ পুত্ৰত কৰিয়ো আশা বোধ ।
 মহা হিতকাৰী যেন বনৰ ঔষধ ॥৬৭৭
 আপোনাৰ সম যিটো বুদ্ধিমন্ত পাত্ৰ ।
 যত হস্তী ঘোড়াচয় নিয়োজিবে তাত ॥
 আপুনি পালিবে প্ৰজা গণক নৃপতি ।
 বুদ্ধিমন্ত আপোনাৰ পাত্ৰ সমন্বিতি ॥৬৭৮
 পাতিবেক সেনপতি প্ৰজাৰ বন্ধক ।
 দুৰ্জ্জনৰ হস্তে বাখিবেক নিশেষক ॥
 পিতৃৰ সদৃশ বিশ্বাসৰ থান যাত ।
 নৃপতিৰ বন্ধনত নিয়োজিবে তাত ॥৬৭৯
 অৰ্থ কাম লোভত নাহিকে ঘাব মন ।
 দ্বাৰত পাতিবে বৃদ্ধ বৃদ্ধ দ্বাৰীগণ ॥

যেই সেই সেৱকৰ নুবুজিয়া মতি ।
 আপোনাৰ ভিতৰক নিনিবে নৃপতি ॥৭৭০
 মাতৃৰ সদৃশ বিশ্বাসৰ যিটো ঠাই ।
 তাকে বন্ধনত নিয়োজিবে মহাৰাই ॥
 নিতে একেখানে নুশুইবেক নৰপতি ।
 ক্ষত্ৰিয়ৰ নুবুজয় তনয়ৰ মতি ৷৬৮১
 অলক্ষিত ভাৱে ৰাজা স্মৃতিৰে আপুনি ।
 উত্তম ভূত্বত পৰে নজানিবে ভিন্নি ॥
 বেদৰ বিহিত যিটো নানাবিধ ধৰ্ম্ম ।
 নানা কাম নৃপতি কৰিবে নানা কৰ্ম্ম ॥৬৮২
 ব্ৰাহ্মণক অৱহেলা নকৰিবা মনে ।
 ব্ৰাহ্মণ সেৱাত পাই সব ধৰ্ম্ম গণে ॥
 তলফুটা কলসত নৰহয় জল ।
 ব্ৰাহ্মণক অৱহেলে ধৰ্ম্মৰ বিফল ॥৬৮৩
 মল্লবিদ্যা ধৰ্ম্মবিদ্যা ধনুৰ্কিৰ্দ্দ্যা মানে ।
 সেনাগণ নিবন্ধিয়া থৈবে থানে থানে ॥
 মল্লগা কৰিবে ৰাজা পৰম ৰহস্য ।
 শত্ৰুক জিনিয়া ৰাজ্য কৰিবেক বশ্য ॥৬৮৪
 সদবুদ্ধি কুবুদ্ধি প্ৰজাৰ যত যত ।
 ঈশ্বৰেসে দেন্ত তাক জানিবা সমস্ত ॥

বক্ষা কৰিবাক যাক ঈশ্বৰৰ মন ।
 সন্ম বুদ্ধি দেন্ত তাক জানিবা আপোন ॥৬৮৫
 সংহৰিবে তান যাক ঈশ্বৰৰ চিত ।
 তাৰ মনে কুবুদ্ধি বঢ়াস্ত নিতে নিত ॥
 পাপক বঢ়াবে হৰি মায়াবী জনক ।
 পাখিজাত ভৈলে যেন পলাই ছটক ॥৬৮৬
 সেহিমতে বেদকেসে চাৰি বেদ যাই ।
 মায়া পাশে মায়া বিবিধত দুঃখ পাই ॥
 বুদ্ধিমন্ত নৃপতি দেখিলে প্রজাগণ ।
 নুপুছন্তে জানে তাৰ ভাল মন্দ কোন ॥৬৮৭
 সাধুক জানিয়া সাধু কন্মক কৰন্ত ।
 বীৰক জানিয়া মহা ভয় উপগত ॥
 অগ্নিত দহিলে জানি স্তবৰ্ণৰ কায় ।
 আচৰিত জানয় কুলৰ অভিপ্ৰায় ॥৬৮৮
 দুঃখৰ কালত জানি পণ্ডিতৰ জ্ঞান ।
 আপন্নত জানি শত্ৰু মিত্ৰৰ প্ৰমাণ ॥
 ধনত জানয় পুৰুষৰ যেন চিত্ত ।
 নাবো গুৰু জানি পায়ে যোঁৱন ৰাখিত ॥৬৮৯
 সভা নোবোলয় বুদ্ধগণ নাই যাত ।
 সিয়ো বুদ্ধ নুহিধৰ্ম্ম নোবোলে সাক্ষাত ।

ইদানিক কহো শুনা কৰ্ম্মৰ নিৰ্ণয় ।
 তাকে কৰ্ম্ম বুলি যাত দুঃখ নোপজয় ॥৬৯০
 দিবসত সি কৰ্ম্ম কৰিবে নৰপতি ।
 মহাস্থখে যেন থাকিবাক পাবে বাতি ॥
 অষ্ট মাসাসিক কৰ্ম্ম কৰিবে মহাবাই ।
 বাৰিষা কালত স্থখে বঞ্চিতাক পাই ॥৬৯১
 যাবে জীবে মানে কৰ্ম্ম কৰিবেক সাব ।
 পৰলোকে স্থখ যেন হোৱে আপোনাৰ ॥
 আয়ু ত্ৰিযশ বৃদ্ধি কৰৈ বিঘাতন ।
 নুশুনিবে দুৰ্দ্ধ মন্ত্ৰী বাজাব বচন ॥৬৯২
 ইহাৰ প্ৰমান লইয়ো আপোনাতে গুণি ।
 কোঁৱৰৰ শ্ৰীহত কৰিলা শকুনি ॥
 বিদূৰে কহিলা আনো নানা ধৰ্ম্মচয় ।
 সংক্ষেপে কহিলো পদ বাহুল্যক ভয় ॥৬৯৩
 ৰাজনীতি শুনি ধৃতবাষ্ট্ৰে জানিলেক ।
 দৌৰ্য্যোধন মহাশত্ৰু মনে মানিলেক ॥
 পাণ্ডৱ পৰম হিত মনত জানিল ।
 তথাপিতো ৰাজ্যক দিবাক নপাবিল ॥৬৯৪
 বৈসম্পায়ণ বদতি শুনিয়ো নবেশ্বৰ ।
 দৌৰ্য্যোধনে মাতিলেক গজ্ঞাব কুমাৰ ॥

শুন দোৰ্যোধন মই বাৰ্তা এক পাইলো ।
 পাণ্ডবৰ অভিপ্ৰায় সকলে জানিলো ॥৬৯৫
 ৰাজ্য নপাইলেয়ো পাণ্ডব নোহে শান্ত ।
 তই ৰাজ্য নেদ হেন তেসম্ব জানন্ত ॥
 সত্য অঙ্গীকাৰে বন্দি হুইয়া ধৰ্ম্মপাশে ।
 তথাপিতো কৃষ্ণক পঠাইলা ৰাজ্য আগে ॥ ৬৯৬
 কৃষ্ণৰ বচন পৰিহৰিলি নিশ্চল ।
 সাত আঠ দিবসতে পাইবি তাৰ ফল ॥
 কোন ক্ষুদ্ৰ কোঁৱৰ অৰ্জুন সৰ্গপুৰ ।
 পাণ্ডপত হানি যেন বধিলা অশ্বৰ ॥৬৯৭
 কৃষ্ণ যাৰ সহায় বঢ়ালু যাৰ বল ।
 যুধিষ্ঠিৰে বিনাশিবে কোঁৱৰ সকল ॥
 আকে জানি কথা কহো শুনা মহাভাগে ।
 ত্বন সম দেখো আক পাণ্ডবৰ আগে ॥৬৯৮
 কুক বশ বক্ষা যাউক মুণ্ডগিৰি মনে ।
 শৰণে পশিয়ো যুধিষ্ঠিৰৰ চৰণে ॥
 পাণ্ডবক বৈৰ ভাব কৰি আহ যত ।
 তোকদেখি যুধিষ্ঠিৰ ক্ষমিবে সমস্ত ॥৬৯৯
 বৈসম্পায়ন বদ্ধতি শুনিয়ো জন্মিভয় ।
 ভীষ্মৰ বচনে দোৰ্যোধন দুৰাশয় ॥

সবংশে মাৰিবো ইটো পাৰ্শ্বপাঠৰ হেতু ।
 কুক কুল মध्ये দোৰ্ণোদন ধূমকেতু ॥৭০০
 তাৰ অৰ্থে পাণ্ডৱক যুজিবো কেমনে ।
 এহিবুলি ক্রন্দন কৰয় ভীষ্ম দ্রোণে ॥
 অধোমুখে ৰহিলেক নুশুনিয়া তাক ।
 মহন্তে নুশুনে যেন ইতৰৰ বাক ॥৭০১
 হেন দেখি ভীষ্ম দ্রোণ দুইকো হুয়ো চাই ।
 অন্তে অন্তে বোলে আতপৰে দুঃখ নাই ॥
 ভীষ্মে বোলে আতপৰে দুঃখ কোন আৰ ।
 মহা গুণবন্ত পাণ্ডু পাণ্ডৱ কুমাৰ ॥৭০২
 মহা স্নেহ যাক কোনে বুকে আছে তুলি ।
 শিশুকালে মাতিছে আমাক পিতৃ বুলি ॥
 পৰম বিনীত মোৰ ধুধিষ্ঠিৰ নাতি ।
 শত্রু পক্ষ তথাপি আমাক স্নেহ আতি ॥৭০৩
 স্ককোমল লবনু পুতলি এৰে সৰি ।
 সি শৰীৰে শৰ প্ৰহাৰিবো কেন কৰি ॥
 পৰম দাকণ ভীষ্ম তথাপি মহন্ত ।
 জননীত কৰি আমাসক আদৰন্ত ॥৭০৪
 বংশধৰ নাতি মোৰ পৰম নিপুন ।
 কতেক কহিবো মই অৰ্জুনৰ গুণ ॥

মহাশাস্ত্ৰ নকুল সহদেৱ দুই ভাই ।
 তৃণৰ প্ৰহাৰ কৰিবাক নুযুৱাই ॥৭৫
 কিমতে হানিবো মোৰা বজ্ৰ সম শৰ ।
 পৰশত অগ্নি সম বিষ পটন্তৰ ॥
 দ্ৰোণে বোলে মঠ মাৰা ইহাক স্তম্ভি ।
 কিমতে পাণ্ডৱক প্ৰহাৰিবো শৰ কৰি ॥৭৬
 অশ্বাখামা পুত্ৰ সম অৰ্জুনক স্নেহ ।
 হাতে হাতে অস্ত্ৰচয় শিখাইচো নিশেষ ॥
 হেন পাণ্ডৱক মই যুজিবো ৰণত ।
 পুত্ৰতো নিৰ্দিয় আমি ৰাক্ষসৰ মত ॥৭৭
 অৰ্জুনে যিমতে মোক কৰন্তু সন্মান ।
 অশ্বাখামা আদৰ নকৰে হেন ঠান ॥
 এতেকতে পুত্ৰতো অধিক ধনঞ্জয় ।
 কিমাত যুজিবো তাক নিদাকণ ময় ॥৭৮
 আমি যত্ৰ হিত বহো নুশুনই ভালে ।
 এতেকতে ভীষ্ম আৰু গ্ৰাসিলেক কালে ॥
 প্ৰথমতে কুক বৃদ্ধ আপুনি প্ৰমাণ ।
 হিত যুক্ত মন্ত্ৰণা ক'হিলা যেন ঠান ॥৭৯
 বিহুৰে বুলিলা আৰু সময়ন্তি মনে ।
 কাৰ্য্য বুজি আপুনি বুলিলা নাৰায়ণে ॥

চাৰি ভাই দ্ৰোপদী সহিতে যুধিষ্ঠিৰ ।
 বনবাস যথাতে থাকন্ত মহাবীৰ ॥৭১০
 তথাতে হস্তিনা পূৰ্ব সকলে সম্পন্ন ।
 আঠাইশ সহস্ৰ ধাৰি নিতে ভুঞ্জি অন্ন ॥
 যাব আজ্ঞা কৰন্ত লক্ষেক বাজগণে ।
 হেন পাণ্ডুক বণে জিনিবেক কোনে ॥৭১১
 মহাবীৰ ভীম ধনঞ্জয় ধনুৰ্দ্ধৰে ।
 কুবেৰক জিনি বহু আনিবাক পাৰে ॥
 হেন দেখি নিজ অন্ত দিলা দেৱ গণে ।
 কুবেৰে অনেক বহু দিলন্ত আপোনে ॥৭১২
 ইঞ্জিততে সন্মতে বাজাৰ বাজ্য পাৰে ।
 তথাপি পিতৃৰ বাজ্য খোজন্ত পাণ্ডবে ॥
 যদিবা ভীষ্মে আসি কৰন্ত ঘোৰ বণ ।
 যদি তযু সখা হুইয়া আসে দেৱগণ ॥৭১৩
 তথাপিতো পাণ্ডুক যুজন নজাই ।
 পতিব্ৰতা দ্ৰোপদী আছন্ত যাব ঠাঠি ॥
 মহাসতী গুণবতী শান্তী সূচৰিতা ।
 দ্ৰোপদী থাকন্তে পাণ্ডৱৰ কোন চিন্তা ॥৭১৪
 যাব মন্ত্ৰী ভৈলন্ত আপুনি জনাৰ্দন ।
 তাক জিনিবাক আশা কৰে দৌৰ্য্যোধন ॥

ভ্ৰাতৃ যাৰ ধনঞ্জয় বীৰ শিৰোমণি ।
 গদাধৰ ভীম বলী মধ্যে অগ্ৰগণি ॥৭১৫
 অনুকূল আছা আৰো ব্ৰাহ্মণ সকলে ।
 বেদ পঢ়ি নিতে আশংসন্তু যাৰ বলে ॥
 বাৰম্বাৰ বাজা তোত কহো নিষ্ঠকৰি ।
 পাণ্ডৱক যুজিলে অৱশ্যে যাইবি মৰি ॥৭১৬
 দ্ৰোণে বুলিলন্তু হেন যুগুতি বচন ।
 শুনি মৌনে ৰহিলেক বাজা দৌৰ্য্যোধন ॥
 সভামাজে বসি বাজাগণে শুনি আছে ।
 ধৃতৰাষ্ট্ৰে সঞ্জয়ক মাতিলেক পাছে ॥৭১৭
 শুনियो সঞ্জয় এবে আমাৰ বচন ।
 কৃষ্ণৰ পাচতে গৈলা ৰাধাসুত্ৰ কৰ্ণ ॥
 কৰ্ণ যদি গৈলা আগ বঢ়াইবাক মনে ।
 শুনিলো ৰথত তুলি নিলে নাৰায়ণে ॥৭১৮
 কতোহুৰ কৰ্ণক নিলেক দেৱ হৰি ।
 কিবুলিলা কৃষ্ণে কহিয়োক ঝাণ্ট কৰি ॥
 কিবা যুঁহু বুলিলেক বৰাইবাক মনে ।
 পাণ্ডৱৰ থানে তাক নিবাৰ কাৰণে ॥৭ ৯
 কিবা ভীষ্ম বুলি তাৰ তুলিলেক খঙ্গ ।
 অস্ত্ৰতে কন্দল লগাই চাহিবন্তু বঙ্গ ॥

সঞ্জয় বদতি কথা শুনা নবেশ্বৰ ।
 কৰ্ণক তুলিলা কৃষ্ণে বথৰ ওপৰ ॥৭২০
 নগৰৰ বাজ ভৈল। ডাকি দিব্য বথে ।
 কৰ্ণক সম্বোধি কৃষ্ণে বুলিলন্ত পথে ॥
 লগতে আসিয়া আছে আনো বীৰগণ ।
 কৰ্ণক সম্বোধি কৃষ্ণে বুলিলা বচন ॥৭২১
 মাধৱ বদতি কৰ্ণ শুনিয়োক বাক ।
 ত্ৰিভুবনে সম বীৰ নাহিকে তোমাক ॥
 মহাজ্ঞানী তোমাক উপাশে বিপ্রচয় ।
 তাসম্বাত শুনি আছে ধৰ্ম্মযে নিৰ্ণয় ॥৭২২
 কন্যা কালে জন্ম আৰো শুনি আছে ভালে ।
 যাৰ পুত্ৰ হবে জাত অবিবাহ কালে ॥
 সি কন্যা বিবাহ যিতো কৰে দৈব বশে ।
 সেই জন তাৰ পিতৃ হেন শাস্ত্ৰে কহে ॥৭২৩
 এতেকে তোমাৰ জন্ম কুন্তী কন্যা কালে ;
 কুন্তীক বিহাইলা পাছে পাণ্ডু মহীপালে ॥
 ইদানিক শাস্ত্ৰ দেখি হয়ো পৰিচয় ।
 পাণ্ডুসে তোমাৰ পিতৃ হেন শাস্ত্ৰেকয় ॥৭২৪
 এতেকে পিতৃৰ পক্ষ পাণ্ডৱ তোমাৰ ।
 মাতৃ বংশ কৃষ্ণ বংশ সবে আপোনাৰ ॥

গুণ বস্তু ৰূপবস্তু মহা ধনুৰ্দ্ধৰ ।
 পাঞ্চ পাণ্ডৱত কৰি বয়সতো বৰ ॥৭২৫
 আমিয়ো সেবিবো সৰাহাৰে মনে খাটে ।
 ৰাজ্য হুইয়ো কৰ্ণ পাণ্ডৱৰ দণ্ডে পাটে ॥
 যিটো দ্ৰোপদীক দেখি কুক বীৰ গগ ।
 কাম বাণে মোহিত ভৈলেক সৰ্ব্বজন ॥৭২৬
 হেন দ্ৰোপদীক কৰ্ণ কৰিয়া সময় ।
 মাসেক তোমাক দিবো বৰ্ণা কৰি ময় ॥
 পাণ্ডৱৰ বিপ্ৰগণ মহা ব্ৰহ্মচাৰী ।
 ব্যাঘ্ৰ শ্মশ্ৰু আসন নৈঠিকি ব্ৰতধাৰী ॥৭২৭
 তেসম্বাক নমিয়া নৃপতি ভুঞ্জা অন্ন ।
 যুধিষ্ঠিৰ নৃপতিৰ পুৰুষিত গগ ॥
 তেসম্বাৰ কোঁতুক তোমাক লাগ পাই ।
 ৰাজ্য জোকাৰিবে আতি শুভক্ষণ চাই ॥৭২৮
 দেখি বজ্জ হুইব কুন্তী তোমাৰ জননী ।
 বন্ধুগণ কোঁতুক কৰিব ভিনে ভিন্নি ॥
 শত্ৰু গণে শুনিয়া কৰোক অপমান ।
 এতিক্ষণে চলা তুমি পাণ্ডৱৰ ঠান ॥৭২৯
 পৰগৃহে থাকিলে কিঞ্চিতো হুখনাই ।
 ময়ো দুঃখ পাইলো, যত গোকুলক যাই ॥

দণ্ডয় বদতি কথা শুনা নবেশ্বৰ ।

নীতি শাস্ত্ৰে পৰম পণ্ডিত গদাধৰ ॥৭৩০

আগ পাছ চিনাই বুলিলন্ত দেব হৰি ।

আমি সবে শুনিয়া আছিলো কৰ্ণ ভৰি ॥

কৃষ্ণৰ বচন যেবে শুনিলেক কৰ্ণ ।

শুনিবাক লৈলা অধোমুখে মনে মন ॥৭৩১

দণ্ড দুইমানে শুনি কৰিলেক থিৰ ।

কৃষ্ণক সম্মুখি মাতিলেক ধীৰে ধীৰ ॥

কৰ্ণে বোলে জানো কুন্তী মাৰৰ দুৰ্ণয় ।

পাণ্ডুৰ ক্ষেত্ৰত জন্ম বিচাৰত ময় ॥৭৩২

পোষ্টা পিতৃ অধিবথ বাধা মোৰ আই ।

বাঢ়ি আছে মোৰ দেহা তানে তন খাই ॥

পুত্ৰ বুলি তুলি বিষ্ঠা পেলাইছে আমাৰ ।

কোনসতে তাহাক কৰিবো পৰিহাৰ ॥৭৩৩

কুন্তীৰ দুৰ্ণয় কথা কহিবোহো কত ।

জন্ম দিয়া আমাক পেলাইলা সাগৰত ॥

অভেদ কবচ দিলা পিতৃ দিবাকৰে ।

সিকাবণে নমৰিলো জলৰ ভিতৰে ॥৭৩৪

দৈব যোগে হেন মোৰ অদৃষ্টত আছে ।

অধিবধি পায় মোক তুলিলেক পাছে ॥

মাতৃৰ দোষত থাকি কুক সমাজত ।
 ভীষ্মৰ গালিক মই সহিবোঁহেঁ। কত ॥৭৩৫
 ভীষ্মে বোলে শুন আবে কৰ্ণ দুৰাচাৰ ।
 নাই পিতা মতা তই তনয় কাহাৰ ॥
 কিবা অধমত জাত উত্তমত হস্তে ।
 নাজানিয়া আমাক ছোৱস কেনমতে ॥৭৩৬
 যাৰ মাতৃ দুৰ্দ্ধা প্ৰভু কহো তযু আগে ।
 উপজি মৰোক তাৰ জীৱাক নলাগে ॥
 অনুমানে জানো মই অভিপ্ৰায় যত ।
 ভূমী ভাৰ সংহাৰ কৰিবা সমৰত ॥৭৩৭
 যুদ্ধ চলে বধিলে ৰাখন্তা কেৱ নাই ।
 আমি চাৰি জন ভৈলো কলঙ্কৰ ঘাই ॥
 দুঃসাধন দোৰ্য্যোধন শকুনি মই চাৰি ।
 আমি সবে ভৈলো মাত্ৰ কলঙ্কৰ ভাৰি ॥৭৩৮
 কালে আসি পিড়িলে ৰাখন্তা কেৱনাই ।
 কুক বংশ সমস্তে কৰিবা ভূমি ঠাই ॥
 ভূমি নোহা মনুষ্য সাক্ষাতে নাৰায়ণ ।
 অগ্নিতে মিলাবা কুক পাণ্ডৱৰ বণ ॥৭৩৯
 নানা বিধ উপাত দেখিয়া ঠাই ঠাই ।
 প্ৰজা নষ্ট হুইব হেন কাৰণত পাই ॥

গ্ৰহ যুদ্ধ দেখি গুৰু চাণ্ডালি সহিত ।
 বিনাশৰ কাল আসি মিলিল তুৰিত ॥৭৪০
 যুদ্ধে ভঙ্গ হুইবো আমি কোঁৱৰ সকল ।
 নানা বিধ প্ৰজাতে দেখিয়া বিমঙ্গল ॥
 হস্তী ঘোড়া কান্দে সব উভতি পৰয় ।
 সৈন্যৰ মাজত কাক শৃগাল বটয় ॥৭৪১
 অকাৰণে মন দুঃখ নিকংসাহ বৰ ।
 ইসৰ লক্ষণে দেখো ভঙ্গ কোঁৱৰবৰ ॥
 নিতে নিতে চৰ মুখে শুনি পৰতেক ।
 বলবন্ত পাণ্ডবৰ বিক্ৰম যতেক ॥৭৪২
 সবাৰে মধুৰ বাক্য ক্ৰীমন্ত বদন ।
 বাত্ৰী দিনে শুনি হেন যুজিবাক মন ॥
 সমৰৰ নাম শুনি মন্ত হস্তী চয় ।
 লোহাব ধাৰণা ছিগে বন্দি নলবয় ॥৭৪৩
 মাত্ৰতে খুন্দিলে দেখ নেদেখন্তে ধৰে ।
 গঢ়পান্তি ভাঙ্গি যেন পৰ্বত লৰবে ॥
 উদগু হস্তীৰ গুণ কথন নজাই ।
 দূৰতে নমন্ত পাণ্ডবক শুণে পাই ॥৭৪৪
 নাই দন্দ বাদ প্ৰজা কোঁতুহল মন ।
 স্তূৰ্গন্ধ শীতল বহে মলয়া পৰন ॥

টোন ভৰি ভৰি অস্ত্ৰচয় ভাল আছে ।
 বণ বঞ্চে ঘোৰাচয় থিৰ লাঞ্জে নাছে ॥৭৪৫
 যুৱক প্ৰবন্ধ মাত্ৰ সমস্ত লোকৰ ।
 ইমৰ লক্ষণে দেখোঁ জয় পাণ্ডৱৰ ॥
 আৰো অদভুত দেখোঁ কোঁৱৰৰ ঠাই ।
 ইহাক দেখন্তে মোৰ ৰাত্ৰি নিদ্ৰা নাই ॥৭৪৬
 নিৰ্ভয় স্বৰূপে দেখি সবে প্ৰজাচয় ।
 ৰাত্ৰি দিনে ব্ৰাহ্মণৰ হিংসা আচৰয় ॥
 গুৰুক নিন্দয় শিষ্যে বোলে মুৰ্খ বৰ ।
 নকৰে স্বামীক নিন্দে বোলে অনুভৱ ॥৭৪৭
 পিতৃক নামানে পুত্ৰে নাই ভয় ভীত ।
 কোঁৱৰৰ মৃত্যু কাল ভৈল উপস্থিত ॥
 আজি ৰাত্ৰি প্ৰভু মই দেখিলো সপোন ।
 সপোনৰ কথা কহোঁ শুনা নাৰায়ণ ॥৭৪৮
 দোৰ্য্যোধন ৰাজা সমে এক শত ভাই ।
 সপোনতে সবে আসি ভৈলা এক ঠাই ॥
 ওৰ কুশমৰ মালা সবাবো শিৱত ।
 সবে মিলি ছবিল গৰ্দ্ভত বাহনত ॥৭৪৯
 দক্ষিণক চলি গৈলো যুগ্মাক মনে ।
 ভয়ঙ্কৰ গৰ্ভক দেখিলো সেই ঠানে ॥

দারুণ পুরুষ গণ তৈতে লাগ পাইল ।
 অধোমুখ কবি আমাক গর্ত্তত পেলাইল ॥৭৫০
 ভীষ্ম দ্রোণ আমি আসি ভৈলো একঠাই ।
 সপোনত তব তব কাম্পে মোর কাই ॥
 সপোনত দেখিলো নৃপতি যুধিষ্ঠিরে ।
 তুমি সমে বসি আছা পৰ্ব্বত ওপরে ॥৭৫১
 শূক্ৰ বস্ত্র পরিধান চাৰি ভাই সঙ্গে ।
 সসাগৰা পৃথিবী গিলন্ত মহাবঙ্গে ॥
 সপোনত দেখন্তে কাম্পয় হাত ভৰি ।
 কধিব পিয়ন্তে দুই আঞ্জলিক ভৰি ॥৭৫২
 স্তব্ধৰ পাত্ৰ ভৰি তুলি দিলা আনি ।
 দ্যুত অন্ন দধি বাজা পিয়ন্ত অ.পুনি ॥
 সপোনব ফলে রাজ্য পাইবে যুধিষ্ঠির ।
 সমবত মাৰিবে সমন্তে কুরু বীর ॥৭৫৩
 রাজা গণ একত্র কৰিয়া ঘোর বণে ।
 যুদ্ধ যত্ন প্রবর্তাইবা জানি আছো মনে ॥
 ভীষ্মক দ্রোণক পাই দ্রোপদ কুমাৰে ।
 ধৃষ্টদ্যুম্ন শিখণ্ডিয়ে যি বেলা সংহবে ॥৭৫৪
 সমন্তে নৃপতি গণ পৰিবে বণত ।
 যি বেলাত মোক ধনজয়ে হবে হত ॥

দোৰ্ষোধন আদি কৰি একশত ভাই ।
 যি বেলাত ভীমে একেশ্বৰে কৰে ঠাই ॥৭৫৫
 সি বেলাত প্ৰভু যজ্ঞ হুইবে সমাপত ।
 দক্ষিণা দিবাক পাচে গুণিলা মনত ॥
 যজ্ঞৰ দক্ষিণা হবে স্তব্ধ বিহিত ।
 স্তব্ধৰে স্তব্ধ উপজিছে অগনিত ॥৭৫৬
 এহি গুণি তযু মনে কৰিবাহা সাৰ ।
 ধৃষ্টদ্যুম্ন শিখণ্ডি যে দ্ৰোপদ কুমাৰ ॥
 অগণিৰ কুণ্ডত তৈলেক উতপতি ।
 তাক মৰাই দক্ষিণা কৰিবা সমাপতি ॥৭৫৭
 যি বেলা বিধবা কোঁৱৰৰ ভাৰ্যাগণ ।
 স্নানি বুলি মহাশোকে কৰিব ক্ৰন্দন ॥
 পুত্ৰ শোকে গাফ্ৰাৰি পৰিবে মুৰ্ছা ঘাই ।
 কৰ্ণ কৰ্ণ বুলিয়া কান্দিবে বাবা আই ॥৭৫৮
 নানাবিধ বিলাপ কৰিবে ভিন্নে ভিন্ন ।
 অবভূষ স্নান পাণ্ডৱৰ সেই দিন ॥
 মাধৱ বদতি কৰ্ণ সৰ্বজ্ঞান তুমি ।
 ভূত-ভবিষ্যত কথা কহিলা আপনি ॥৭৫৯
 জানা যদি সবংশে মৰিবা ঘোৰ বণে ।
 তেৰে ঘোৰ বচন নথকা কি কাৰণে ॥

এভো বোলো শুনা মোৰ বাক্য পৰতেক ।
 পাণ্ডৱৰ পাততে তোমাৰ অভিষেক ॥৭৬০
 ৰাজা হুইয়া পাণ্ডবে সহিতে দিয়া ধাৰি ।
 ইয়ো ৰাজ্য খান লৈয়ো কোঁৱৰক মাৰি ॥
 এভো প্ৰতি প্ৰতি কৰ্ণ কহো তযু আগে ।
 এতিফণে চলা ফিৰি যাইবাক নলাগে ॥৭৬১
 কৰ্ণ বোলে জগতকে আছা বন্দি কৰি ।
 তোমাৰ মাথাক প্ৰহু এৰাইতে নপাৰি ॥
 সিকাৰণে তযু বাক্য নলয়য় মনে ।
 প্ৰাণতো অধিক মোৰ ৰাজ্য দোৰ্ষোধনে ॥৭৬২
 আগৰ চন্দন দিয়া কৰে বহুমান ।
 নিতে পূজা কৰে মোৰ বাহু দুই খান ॥
 দোৰ্ষোধন নাম মা হু মইসে নৃপতি ।
 তেৰ বংশৰ অকন্তু চা ভুঞ্জো বহুমতি ॥
 আসিআছে যত পৃথিবীৰ ৰাজ্য চয় ।
 মাস দুই তিনি কৰি প্ৰবাস খাটয় ॥
 এবো যদি যাওঁ মই তব বাক্য পালি ।
 শুনি ৰাজ্য গণে মোক পাৰিবেক গালি ॥৭৬৪
 অধিবধি পিতৃ পাইলো কত তপসাই ।
 ৰাধা মম মাতৃ মোৰ ত্ৰিভুবনে নাট ॥

নকবিলে ঘিণ মোৰ মুত্ৰ পুৰিষত ।
 কবিলেক জাত কৰ্ম্ম আদি কৰ্ম্ম যত ॥৭৬৫
 বশু সেন নাম মোৰ হাবিয়াসে আতি ।
 বিবাহ কৰাইলা কন্যা মহা রূপবতী ॥
 তাসম্বাত জন্মিল আমাৰ পুত্ৰগণ ।
 নাতি দেখি বাধাৰ হৰিষ কৰে মন ॥৭৬৬
 বাত্ৰি দিনে আনন্দে যে বোলয় মনত ।
 পিণ্ড জলাঞ্জলি পাইবো কৰ্ণ পুত্ৰ হন্ত ॥
 আজি যদি প্ৰভু তেসম্বাক বাঞ্ছো মই ।
 মোকো দৈবে বঞ্ছিবেক কহিলো নিশ্চয় ॥৭৬৭
 আসি আছে যত পৃথিবীৰ বীৰগণ ।
 যুদ্ধ কৰিবাক প্ৰতি সবাহাবে মন ॥
 যুদ্ধবিনা মৰণ নিন্দিত ক্ষত্ৰিয়ৰ ।
 আকে জানি সমৰ মিলায়ো গদাধৰ ॥৭৬৮
 মাধৱ বদতি কৰ্ণ জানিছা আপুনি ।
 তথাপিতো কিছু কহো শুনিয়ো শ্ৰবণি ॥
 সত্যে বণ জিনিবেক পাণ্ডৱ সকল ।
 জংঘনি শুনি পাণ্ডৱৰ হুমঙ্গল ॥৭৬৯
 বিশ্বকৰ্ম্মে নিৰ্ম্মিয়াছে দিব্য মায়া বলে ।
 ভয়ঙ্কৰ প্ৰচণ্ড বানৰ গোট জলে ॥

যি বেলাত দেখা শ্বেত বর্ণ চাৰি হয় ।
 আগ হইয়া বধি কৃষ্ণ পাছে ধনঞ্জয় ॥৭৭০
 বামত গাণ্ডিব ধনু কৰিবে টফাৰ ।
 দক্ষিণত দেবদত্ত শৰ চমৎকাৰ ॥
 দ্রোণ কৃপ অশ্বত্থামা কোঁৱৰ কুণ্ডাব ।
 একৈকৰ লগে চলে সৈন্য গুৰুতৰ ॥৭৭১
 চাৰি যুদ্ধে যেন যুদ্ধ নাহি মনুষ্যৰ ।
 সি বেলাত অপুনি দেখিবা বীৰবৰ ॥
 সিবেলা সমৰে ঘোৰ ভীষ্ম অনি ঘাৰ ।
 নিবাবস্ত যিবেলা অৰ্জুন ধনুৰ্দ্ধৰ ॥৭৭২
 সি বেলাত ঘোৰ বণ দেখিবা আপুনি ।
 কোঁৱৰ পতঙ্গ বাৰ অৰ্জুন অগনি ॥
 যি বেলাত বেড়ি থাকা কুক বীৰচয় ।
 ভৃগবত কৰি ভীমসেনে বিনাশয় ॥৭৭৩
 তেজস্বাৰ মধ্যে পশি ক্রোধ বিপৰীত ।
 বাঘে যেন হৰিণৰ পিৰয় শোণিত ॥
 সেহিমতে ভীমে দুঃশাসনক ধৰ বলে ।
 তেজ খাই নাচন্ত পৰম কোঁহুহলে ॥৭৭৪
 সিবেলা দেখিবা বীৰ দাঁকণ সমৰ ।
 ডৰে নিদ্রা নাসিব সমস্তে কোঁৱৰব ॥

যিবেলা দেখিয়ো যুদ্ধিষ্ঠিৰ মহাশয় ।
 তপবলে আপনাৰ সৈন্যক ৰাখয় ॥৭৭৫
 তেজবলে বিনাশিবে শত্ৰু নৈন্য বৰ ।
 সিবেলা দেখিবা বীৰ দাক্ষণ সমৰ ॥
 কিন্তু কৰ্ণ শুনা আবে আমাৰ বচন ।
 কাৰ্ত্তিক নিবৰ্ত্তি মাস হইবেক আঘন ॥৭৭৬
 আজি হস্তে লেখি সাত দিনৰ ভিতৰে ।
 দুৰ্ঘোৰ সমৰে হুইবে কুক পাণ্ডৱৰে ॥
 ঘোৰ শৰে যত প্ৰজা ঘাৱ চেষ্টা খাই ।
 নপকিবে নজৰিবে জাৰ ঘাম নাই ॥৭৭৭
 কৰ্ণে বোলে শুনা প্ৰভু আমাৰ বচন
 পুণ্য ভূমি মহা কুক ক্ষেত্ৰ বিতোপন ॥
 মহাতীৰ্থ গঙ্গাদেবী বহন্তু সদাই ।
 যাহাত মৰিলে প্ৰজা বৈকুণ্ঠক পাই ॥৭৭৮
 ৰাজাগণ সমন্তে মিলিবে এক ঘৰ ।
 যুদ্ধ বিনা মৰণ নিন্দিত ক্ষত্ৰিয়ৰ ॥
 তৈকে লাগি চলি যাওক কুক পাণ্ডৱত ।
 বণ ভূমি প্ৰভু নিৰ্ম্মিয়োক সি ঠানত ॥৭৭৯
 মাধৱ বদন্তি কৰ্ণ শুনিয়ে বচন ।
 সাজু হুইয়া চলোক নৃপতি দৌৰ্য্যোধন ॥

পাণ্ডব আসিব সাত দিনৰ ভিতৰ ।
 কুকক্ষেত্রে সমৰ মিলিবে গুৰুতৰ ॥৭৮০
 সঞ্জয় বদতি কথা শুনিয়ো শ্রবণে ।
 ভাল বুলি কৃষ্ণক নমিলা বীৰ কৰ্ণে ॥
 পাণ্ডবৰ ঠানক চলিলা দামোদৰ ।
 মনো দুঃখে কৰ্ণ আসি পশিলা নগৰ ॥৭৮১
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ো নবেশ্বৰ ।
 আত অনন্তবে কথা শুনা নিবন্তৰ ॥
 কৃষ্ণো গৈলা তোমাৰ প্ৰপিতামহী কুন্তী ।
 কান্দন্তে আছন্ত দেবী মহা শোকে আতি ॥৭৮২
 সেহি সময়তে যাই বিহুৰ মিলিল ।
 কুন্তীৰ আগত কথা কহিবে লাগিল ॥
 শুন্য ৰাজ মাতা কুন্তী বচন আমাৰ ।
 ক্ৰীমদে অন্ধ দৌৰ্য্যোধন দুৰাচাৰ ॥৭৮৩
 যুগুত বচন বুলিলন্ত যত্নপতি ।
 অৰ্দ্ধৰাজ্য খুজিলন্ত পাণ্ডৱক প্ৰতি ॥
 আমিহো বুলিলো তাক সময়ন্তি মনে ।
 কাণতো নলৈলে তাক ৰাজ্য দুৰ্য্যোধনে ॥৭৮৪
 বিনাযুদ্ধে পাণ্ডৱক ৰাজ্য নেদে জানি ।
 ভেদেৰে উভতি গৈল প্ৰভু চক্ৰপাণি ॥

মহাহুন্ট পাপী ইটো ধৃতবাষ্ট্ৰ ৰাই ।
 শতপুত্ৰ সবে অন্ধ জ্ঞান চক্ষু নাই ॥৭৮৫
 সি কাৰণে মাধবৰ বাক্য নকৰিল ।
 হেৰা তাৰ কাল অ.সি ওচৰ চাপিল ॥
 দুৰ্জয় সমৰে সৰাক্ষৰে হুইবে ক্ষয় ।
 ইহাক স্মৰন্তে মোৰ নিদ্ৰা নিমিলয় ॥৭৮৬
 শুনিয়া কুন্তীৰ যে অধিক শোক ভৈল ।
 মমে মনে গোসানী যে গুণিবাক লৈল ॥
 ৰাজ্য লোভে পাণ্ডবে কৰিবে ঘোৰ বণ ।
 কোঁৱৰক মাৰিবে আমাৰ জ্ঞাতি গণ ॥৭৮৭
 কেহ মোমা কেহ পিতা কেহ হৰে ভাই ।
 গুণি গুণি চাহিলে পৰৰ কেহ নাই ॥
 যদি যুদ্ধ কৰে জ্ঞাতি গণে যাইবে মৰি ।
 যুদ্ধ বিনা নপাই আপোনাৰ বস্তুক্ষয়ী ॥৭৮৮
 যদি নিদাকণ হুইয়া কৰন্তু সমৰ ।
 কটাকটি লাগিবেক সবে কোঁৱৰৰ ॥
 ছেদীপ পাঞ্চাল মৎস্য আদি বংশ যত ।
 বৃষ্ণি বংশো আসি মিলিবেক সমৰত ॥৭৮৯
 সৰেয়ে সঙ্ঘদ্ধে হোৱে কুটুম্ব আমাৰ ।
 প্ৰাণতো অধিক দেখোঁ স্নেহ তেমনাৰ ॥

তেসম্মে বণত পবি হইবেক নির্জ্ঞান ।
 আত পবে কোন দুঃখ আছে মোৰ আন ॥৭৯০
 পৰম দুঃখিত মোৰ পাকুতি তনয় ।
 তাসম্মাৰ কাৰো মুখ নেদেখিলো মই ॥
 মহা ঘোৰ সমৰক অভিলাষ মনে ।
 কৃষ্ণে সমে পাকো ভাই সাজিবে যতনে ॥৭৯১
 কুকৰ্ণ মধ্যে দ্রোণ কৰ্ণ পিতামহ ।
 দৌৰ্য্যোধন বাজাব তিনিত মাত্ৰ গহ ॥
 ত্ৰিভুবনে প্রচণ্ড যুদ্ধত অগ্ৰগণি ।
 কোঁৱৰৰ অৰ্থে জানো যুজিবন্ত তিনি ॥৭৯২
 এসম্মে যদ্যপি মোৰ মাৰে পুত্ৰ চয় ।
 তেবে নিদাকণী কোন পুৰী যাইবো মই ॥
 নজানো আপোন পৰ সকলে সমান ।
 এণ্ডটি মৰিলে মই নধৰিবো প্ৰাণ ॥৭৯৩
 অনুমানে জানো মই দ্রোণৰ হৃদয় ।
 পাণ্ডবকে পুত্ৰকে দেখন্তে একেময় ॥
 বলে পাৰি নমাৰিবে মোৰ পুত্ৰ গণ ।
 ইঙ্গিতে জানিছো গুৰু দ্রোণৰ যে মন ॥৭৯৪
 কোলে বুকে ডুলি আছে মহা স্নেহে আতি ।
 পাণ্ডবক ভীয়ে নমাৰিবে বুলি নাতি ॥

এসম্বাত হস্তে মোৰ নাহিকে সংশয় ।
 কৰ্ণে যদি নামাবে আমাৰ পুত্ৰ চয় ॥৭৯৫
 আদিত্যৰ বীৰ্য্যে জাত আমাৰ সন্ততি ।
 পৰম প্ৰচণ্ড বীৰ দাকণ শক্তি ॥
 কুল কন্যা লাজে মই তেজিলো তৈসানি ।
 অধিবধি বাধা পাই তুলিলেক আনি ॥৭৯৬
 তাতেসে কৰ্ণৰ পাণ্ডবক কোপ মনে ।
 পাণ্ডব আপোন ভ্ৰাতৃ তাহাক নজানে ॥
 সি কাৰণে পাণ্ডবক ক্ৰোধ আতি বৰ ।
 অজিহ্বাসি ইটো দোষ নকাঢ়ে কৰ্ণৰ ॥৭৯৭
 এতিক্ষণে কৰ্ণৰ পাশক যাওঁ মই ।
 লাজ এৰি পুত্ৰ বুলি দিয়েঁ পৰিচই ॥
 জন্মদাতা মাতৃ মই বুলিলো শোভন ।
 অকণ্ঠে কৰিব কৰ্ণে আমাৰ বচন ॥৭৯৮
 এহিমনে গুণি কুস্তী কৰিলন্ত ধিৰ ।
 কৰ্ণৰ সমীপ পাইলা ভাগিৰথী তীৰ ॥
 বৈশম্পায়ন বদতি গুনিয়ো জন্মিজয় ।
 গঙ্গামধ্যে স্নান কৰে কৰ্ণ মহাশয় ॥৭৯৯
 উত্তৰ বাহিনী গঙ্গা কৰ্ণ তৈকে যাই ।
 নিতে নবঘটি থাকেসুৰ্য্যক ধিয়াই ॥

উৰ্ক যুথ কৰি নাসিকাত দিয়া দৃষ্টি ।
 পূবক সন্মুখ পশ্চিমেক দিয়া পিঠি ।৮০০
 যদি আদিত্যৰ তাপ নিজ পিথি লাগে ।
 তেবেসে কৰ্ণৰ সিটো সমাধিত ভাগে ॥
 কুন্তী দেখে কৰ্ণ আছে সূৰ্য্যক ধিয়াই ।
 বাত চাই তথাতে বহিল কুন্তী আই ॥৮০১
 এহিমতে তথাতে কুন্তীয়ো বহি আছে ।
 মধ্যাহ্ন বেলাত সূৰ্য্য নিবৰ্ত্তিল পাচে ॥
 আদিত্যৰ তাপ যাই পিঠিত লাগিল ।
 তেবেসে কৰ্ণৰ সিটো সমাধি ভাগিল ।৮০২
 সমাধি ভাগিয়া কৰ্ণে কিৰি চাহে পাচে ।
 দেখে কুন্তী গোসানী আগতে বহি আছে ॥
 দেখি কৰ্ণ উঠিলেক পৰম সাদৰে ।
 কুন্তীৰ আগত বুৰিলন্ত যোৰকৰে ।৮০৩
 কৰ্ণে বোলে ৰাজমাতা শুনিয়ো বচন ।
 কত ভাগ্যে ভৈলোহো তোমাক দৰ্শন ॥
 অধিবথি পুত্ৰ মই বাধাৰ কুমাৰ ।
 হেৰা নমস্কাৰ কৰো চৰণে তোমাৰ ।৮০৪
 তযু দৰশনে মোৰ পুৰুষৰো ভাগে ।
 কি কাৰ্য্যে আসিছা ভূমি কহিয়োক আগে ॥

কুন্তী বোলে শুনা বাপু বচন আমাৰ ।
 নোহা অধিৰথি পুত্ৰ বাধাৰ কুমাৰ ॥৮০৫
 ইটো কথা অজিহ্বাসি বোলাহা নুগুণি ।
 শামুকত মাণিক আছস কৈত শুনি ॥
 সাৰথিৰ কুলে জাত অধিৰথি পাপ ।
 কোঁৰবৰ সেবক তোমাৰ নুহি বাপ ॥৮০৬
 নুহি বাজ বধু কোঁৰবৰ সেৱকিনী ।
 ছৰাচাৰী বাধা নুহি তোমাৰ জননী ॥
 তযু জন্ম কহোঁ নকৰিবা অপমান ।
 মায়ে পোৱে এৰা এৰি দৈবেৰ নিদান ॥৮০৭
 তব পিতৃ দিবাকৰ আদিত্য সাক্ষাত ।
 কন্যাকালে আমাৰ গৰ্ভতে ভৈলা জাত ॥
 যেন অধিৰথি পাই তুলিলে তোমাক ।
 শুনা বাপু কহোঁ আবে ইসৰ কথাক ॥৮০৮
 শ্বৰসেন ৰাজা কুন্তভোজ নৰপতি ।
 সখিত কৰিলা ছয়ো মহা মিত্ৰ জতি ॥
 শ্বৰত জন্মিলো মই আৰু কন্যাচয় ।
 বাহুদেৱ আদি কৰি শ্বৰৰ তনয় ॥৮০৯
 দৈব যোগে কুন্তভোজ অপুত্ৰক ভৈলা ।
 এখানি তনয় শ্বৰসেনত মাগিলা ॥

অপুত্ৰক কুন্তভোজ নৃপতিৰ ঠান ।
 স্নৰশেন পিতৃ মোক দিলন্ত বিলান ॥৮১০
 কুন্তভোজে আমাক নিলন্ত নিজ গৃহে ।
 জীৱ বুলি আমাক তোলন্ত হাবিয়াসে ॥
 তান গৃহে আসি ঋষি দুৰ্ব্বান্য মিলিল ।
 সেবা কৰিবাক মনে পিতৃ মোক দিল ॥৮১১
 পৰম প্ৰচণ্ড ঋষি তান বাক্য জানি ।
 যতনে সেবিলো মই কাঃ বাক্য মানি ॥
 ঋষি তুষ্ট হুয়া মন্ত্ৰ কহিলা বুজাই ।
 তাকে পঢ়ি মাতিলে দেৱক লগ পাই ॥৮১২
 একদিনা মই ফুল তুলিবাক গৈলো ।
 প্ৰভাততে দেৱ দিবাকৰক দেখিলো ॥
 তাক দেখিবাক মনে কুতুহল বব ।
 চঞ্চল চৰিত্ৰ মুগুণিলো পূৰ্ব্বাপৰ ॥৮১৩
 মন্ত্ৰৰ পৰীক্ষা চাহিবাক মনকৰি ।
 দেৱ দিবাকৰক মাতিলো মন্ত্ৰ পঢ়ি ॥
 তেতিয়কণে বৰি আসি ভৈল উপস্থিত ।
 হেন দেখি আমাৰ সংশয় ভৈল চিত ॥৮১৪
 চৰণত প্ৰণামিয়া বুলিলোহো বাক ।
 মন্ত্ৰৰ পৰীক্ষা চাইলো কেমনিয়ে আমাক ॥

দিবাকৰে বোলে কুন্তী শুনিয়ে বচন ।
 কদাচিতো মিছা নুহি দেৱ দৰ্শন ॥৮১৫
 আমাক দেখিলে বিফল নোহে মতি ।
 কন্যা গুচি এতিফণে ছয়োৰ যুবতি ॥
 এহি বুলি আদিত্যে তোমাক উপাৰ্জ্জিল ।
 হেন দেখি মোৰ মনে সংশয় মিলিল ॥৮১৬
 দিবাকৰে দেখিয়া বুলিলা অভিপ্ৰায় ।
 পাছে তুমি আমাত জন্মিলা এহি ঠাই ॥
 কবচ কুঁণ্ডল সমে জন্মিলাহা তুমি ।
 আদিত্যৰ বৰে পুনু কন্যা ভৈলো আমি ॥৮১৭
 নতু দেন্ত পিতৃ কতো বিবাহ আমাক ।
 লোকে হতিবেক শুনি ইসৰ কথাক ॥
 অভেদ কবচ দুই কুণ্ডলে সহিত ।
 ত্ৰিভুবনে তোমাৰ যুত্ব্যত নাহি ভীত ॥৮১৮
 কুল কলঙ্কক ভয়ে তেজিবাক মন ।
 দৰ্শনে স্নেহ লাগে তোমাৰ বদন ॥
 উভয় শক্ৰত ভয়ে অনেক কান্দিলো ।
 সঙ্ক্ৰুৰাত বান্ধি পাচে তোমাক উটাইলো ॥৮১৯
 গঙ্গাৰ তীব্ৰত অধিবধি ক্ৰীড়া কৰে ।
 সঙ্ক্ৰুৰাক দেখিলেক জলৰ উপবে ॥

সক্ষুবাক পায়া সিটো মেলি চাহে পাচে ।
 ত্ৰিভুবনে শ্ৰেষ্ঠ শিশু দেগিলেক আছে ৮২০
 অধিবথি পুত্ৰ বুলি নিলা নিজ ঠান ।
 দেব গোপ্য কথা ইটো নজানয় আন ॥
 শুনা বাপু কৰ্ণ কহে পুত্ৰৰ লক্ষন ।
 সদপুত্ৰে কৰে পিতৃ মাতৃৰ বচন ৮২১
 যুধিষ্ঠিৰ আদি কৰি তোৰে শ্ৰেষ্ঠ ভাই ।
 তেসম্বাবে তোমাক যুজিবে নুযুৱাই ॥
 যিটো কোঁৱৰৰ গৃহে আছন সাদৰি ।
 ছৰাচাৰ কোঁৱৰ আমাৰ প্ৰাণ বৈৰী ৮২২
 মাতৃৰ বচন বাপু শুনিয়ে সম্প্ৰাত ।
 পাণ্ডৱৰ ঠানত হইয়োক নবপতি ॥
 ভীম ধনঞ্জয় যুধিষ্ঠিৰে ভিন্নে ভিন্ন ।
 পাঞ্চো ভাই তোমাক সেবিলে বাহিৰ দিন ৮২৩
 আজি দেখি বিন্ময় মিলোক কোঁৱৰৰ ।
 কৰ্ণ ধনঞ্জয় দুয়ো হুইয়ো একতৰ ॥
 আপোনাৰ ছয় ভাই সহিতে তুৰিত ।
 কোঁৱৰৰ ৰাজ্য লৈয়ো পাণ্ডবে সহিত ৮২৪
 কৰ্ণ ধনঞ্জয় প্ৰকাশিয়ে এক হুই ।
 বৃষ্ণিৰাণে যেন কৃষ্ণ বলভদ্ৰ হুই ॥

পাঞ্চ ভাই সমে প্ৰকাশিয়ো মহাবল ।
 ত্ৰক্ষায়ে সহিতে যেন দেবতা সকল ॥৮২৫
 হৃদয় জুৰাউক কৰ্ণ মাতৃ বোল মোক ।
 স্নত পুত্ৰ হেন লোকে নে'বোলোক তোক ॥
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ো জন্মিজয় ।
 কৰ্ণক সম্মুখি কুন্তী তথাতে আছয় ॥৮২৬
 আকাশত বহিয়া দেখিলা দিবাকৰে ।
 জানো কৰ্ণে জননীৰ বচন নকৰে ॥
 এহি মনে গুণি শাস্ত্ৰ বেগে লৰি গৈলা ।
 কৰ্ণৰ আগত সূৰ্য্য উপস্থিত ভৈলা ॥৮২৭
 কৰ্ণে দেখে দিবাকৰ সাংক্ষাতে আসিলা ।
 পিতৃ বুলি নমি দুই পাৱত বন্দিলা ॥
 কৰযোড় কৰি উঠি বহিলেক কৰ্ণ ।
 হেন দেখি দিবাকৰে বুলিলা বচন ॥৮২৮
 আদিত্য বদতি কৰ্ণ ত্ৰিভুবনে সাৰ ।
 কুন্তীক জানিবি নিজ ওনী তোমাৰ ॥
 তোমাৰ জনক পিতৃ চিনিবি আমাক ।
 কুন্তী যি বোলয় কিয় নকৰস তাক ॥৮২৯
 ভাল বোলে কুন্তী তোক চাও মনে গুণি ।
 পাণ্ডবৰ ঠানে ৰাজা হুয়োক আপুনি ॥

অথগু নৃপতি হোয়া ধবণী মণ্ডলে ।
 কোববক তোমাৰ সেবিবে কোন ফলে ॥৮৩০
 ভাল বোলে কুন্তীয়ো বিলম্ব কিকাৰণ ।
 এখনে চলিয়ো বাপু পাণ্ডবৰ ঠান ॥
 শী ত্র সঙ্গ তেজিয়োক কোবব শৃগাল ।
 পাণ্ডবৰ ঠানত তোমাৰ হুইবে ভাল ॥৮৩১
 দৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ো জন্মিজয় ।
 এহি বুলি মৌন ভৈলা সূৰ্য্য মহাশয় ॥
 কুন্তীয়ো কৰ্ণক বুলিলেক যত মানে ।
 শুনি মনে মনে গুণি আছিলেক কৰ্ণে ॥৮ ২
 দুহাস্তৰ বাক্য কৰ্ণ অনেক গুণিলা ।
 নিজ সত্য হস্তে অনুমাত্রো নলবিলা ॥
 কৰ্ণে বোলে বাজ মাতা সুবুলিবা আৰ ।
 যি বেলা জন্মিলা মই গৰ্ভত তোমাৰ ॥৮৩৩
 সি বেলা সুভুলি মোক ধৰ্ম পথ চাই ।
 মৰিবাক মনে কয় পেলাইলা উটাই ॥
 কণ্ঠা ছয়া সুগুণিলা কৰিলাহা পাপ ।
 মোহোক তেজিয়া কেনে কৰাহা সম্ভাপ ॥৮৩৪
 মাতৃ হুইয়া তুমি মোত নিদাকণ ভৈলা ।
 শক্রৰ পুত্ৰক যেন জলত উটাইলা ॥

তযু গৃহে যাইবো যদি নুগুণি মনত ।
 তেবে মোৰ কুশল বহিবে জগতত ॥৮৩৫
 তযু গৃহে ক্ষত্ৰিয় কুলত জন্ম ভৈলো ।
 তোমাৰ নিমিত্তে মই জাতি হেৰুৱাইলো ॥
 বৈশ্য জাতি ভৈলো অধিবধি পিতৃ সাৰ ।
 জাত কৰ্ম নামকৰ্ম কৰিলা আমাৰ ॥৮৩৬
 মাতৃয়ে তেজিলে শত্ৰু তুলিলেক পাই ।
 পিতৃ মাতৃ অনুবন্ধ তাসম্বাৰ নাই ॥
 যদি পুত্ৰ বুলি তুমি হিত মানা মনে ।
 তেবে এতকালে মোক চিনা নেদা কেনে ॥৮৩৭
 এবে চিনা দিয়া আপোনাৰ হিত মানি ।
 জানো কৰ্ণে মাৰে মোৰ পুত্ৰ পাক খানি ॥
 একেখৰ কৰিয়া অজিলে বিধতাই ।
 এতকাল বহিগৈলা নাই বন্ধু ভাই ॥৮৩৮
 এবে ভাই চিনাই আতি ভৈলা যুদ্ধ কাল ।
 ইকথা শুনিয়া কোনে বুলিবেক ভাল ॥
 সমৰক আমাৰ কৰিবে পৰিত্ৰাণ ।
 দৌৰ্য্যোধনে পুছে মোৰ বাহু দুই খান ॥৮:৯
 আমাত ভাবমা কৰি কোঁৱৰ সকল ।
 পাণ্ডবক জিনিবাক অসংখ্যাত বল ॥

এবে পাণ্ডৱৰ ঠানে দেখি সৰ্বলোক ।
 দোৰ্য্যোধন ৰাজা শুনি কি বুলিবে মোক ॥৮৪০
 অধিৰাধি পিতৃ মোক হাবিয়াস সতী ।
 মোৰ পুত্ৰ বুলি স্নেহে তুলিলন্ত আতি ॥
 এতেকেসে দুঃখ পাইল তোলন্তে আমাক ।
 ফল কালে এবে কেনে এৰিবোঁ তাৰাক ॥৮৪১
 এতেকে যে তযু বাক্য নপশয় কাণে ।
 আন যিবা লাগে মানে খুজিয়ো আপোনে ॥
 সৰ্বলোকে জানে যেন কৰ্ণ মহাবীৰ ।
 ত্ৰি ভুবনে পৰাক্ৰমী বচন স্তুতিৰ ॥৮৪২
 মই যদি সত্য এৰি যাওঁ তযু পাশ ।
 তেবে আৰো লোকে কাত কৰিবে বিশ্বাস ॥
 তুমি সম অসতী যতেক কন্যাৱয় ।
 পুত্ৰ উপৰ্জ্জিয়া কৰে কলঙ্কক ভয় ॥৮৪৩
 সত্য এৰি যাওঁ যদি তযু গৃহ লাগি ।
 মই তেবে ভৈলো তেনম্বাৰ বধ ভাগি ॥
 তোপনীয়া পুত্ৰ কেৱে নুতুলিবে আৰ ।
 মোক দেখি সকলে কৰিবে পৰিহাৰ ॥৮৪৪
 এতেকে নকৰো মাৰ্জ্জি বচন তোমাৰ ।
 যত বল আছে দেখা শৰীৰে আমাৰ ॥

প্ৰাণ পৰিত্ৰমে মই অৰ্থে কোঁৱৰৰ ।
 তযু পুত্ৰ গণ সমে কৰিবো সমৰ ॥৮৪৫
 আৰো এক কথা কহো শুনা কুন্তী আই ;
 পুত্ৰ বক্ষা নিমিত্তে আঁসিছা মোৰ ঠাই ॥
 কৰ্ণ মহাদানীৰ পাশক যিটো যাই ।
 কদাচিতো জানিবা তাহাৰ ব্যৰ্থ নাই ॥৮৪৬
 কৰ্ণ মহা দানীৰ অদেয় নাহি জানি ।
 পাঞ্চ পুত্ৰ দান দিলো লৈযোক গোসানী ॥
 কুন্তী বোলে বাপু যে অক্ষয় হোক কাই ।
 আজিসে জন্মিল পাঞ্চ পুত্ৰ মোৰ ঠাই ॥৮৪৭
 যুদ্ধে নমাৰিলি মোৰ পাঞ্চটি তনয় ।
 পুনু সত্য কৰি বোল নথবি সংশয় ॥
 কৰ্ণে বোলে কুন্তী আবে কথা কহো সাৰ ।
 মই সমে লেখি পাঞ্চ তনয় তোমাৰ ॥৮৪৮
 নকুল সহদেৱ ভীম যুধিষ্ঠিৰ চাৰি ।
 নমাৰিবো তাৰাক যুদ্ধত বলে পাৰি ॥
 মধ্যম তোমাৰ পুত্ৰ বীৰ ধনঞ্জয় ।
 তাক পাইলে পুনু ক্ষমা নকৰিবো মই ॥৮৪৯
 যদ্যপি অৰ্জুনে মোক কৰয় সংহাৰ ।
 ধনঞ্জয় সমে পাঞ্চ তনয় তোমাৰ ॥

যদি ঘোৰ বণে অৰ্জ্জুনক মাৰো মই ।
 তেবে আমি সমে পাঞ্চ তোমাৰ তনয় ॥৮৫০
 কুন্তী শুনিলেক য়েব কৰ্ণৰ বচন ।
 কৰ্ণক প্ৰশংসি গৈলা আপোন ভবন ॥
 দিবাকৰো তৈতে পাছে অন্তৰ্ধান ভৈলা ।
 অনন্তৰে কৰ্ণো নিজ স্থানে চলি গৈলা ॥৮৫১
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনियो নৰেশ্বৰ ।
 আত অনন্তৰে কথা শুনা পাণ্ডৱৰ ॥
 কোঁৱৰৰ কথাক কহিলা নাৰায়ণে ।
 যুদ্ধ বিনা ৰাজ্য নেদে দুষ্ঠ দোৰ্য্যোধনে ॥৮৫২
 একমনে শূনি আছে ৰাজা যুধিষ্ঠিৰ ।
 শূনি সহদেৱৰ যে কম্পয় শৰীৰ ॥
 মহাক্ৰোধে উঠি ৰাজা সকলৰ আগে ।
 সহদেৱ ভীমক মাতিলা বৰ ৰাগে ॥৮৫৩
 শূনা ভীম দদা পাসৰিলা আৰু বাৰ ।
 কোঁৱবে কৰিছে আমাক যতক নিকাৰ ॥
 বনবাস দুঃখক অৱস্তে ফুটে প্ৰাণ ।
 সবে পাশৰিলা মৎস্য নৃপতিৰ ঠান ॥৮৫৪
 সহদেৱ বীৰৰ বচন হেন শূনি ।
 অনন্তৰে যুধিষ্ঠিৰে বুলিলন্ত বাণি ॥

যুধিষ্ঠিৰ বদতি শুনিয়ো নাৰায়ণ ।
 ৰাজাগণ শুনিবাহা আমাৰ বচন ॥৮৫৫
 কোঁৰবে দিলেক যেন বনবাস ক্লেণ ।
 আদি অন্তে মই তাক সহিলো নিশেষ ॥
 কৃষ্ণক পঠাইলো মই ৰাজ্য খুজিবাক ।
 শুনিলাহা দোৰ্ঘ্যোদন নেদিলাহা তাক ॥৮৫৬
 আবে মোৰ দোষ নাই তুমি সবে সাথি ।
 ৰাজ্য নেদি পাপিষ্ঠে খাইলেক দুই আখি ॥
 ঘোৰ সমৰত সংহাৰিবো কুক গণ ।
 কৈৰা ভীম ধনঞ্জয় শুনিয়ো বচন ॥৮৫৭
 হস্তী ঘোৰা জাণ্টে আন কটক জড়াই ।
 ৰাজাগণ তুৰিতে মিলোক এক ঠাই ॥
 আৰো এক কথা কহো শুনিয়ো যুগুতি ।
 সমৰত কাহাক পাতিবো সেনাপতি ॥৮৫৮
 সোমক পাঞ্চাল মংস্য ত্ৰিভুবনে সাৰ ।
 ভৌৰা চাৰি ভাই আৰো নৃপতি অপাৰ ॥
 সবে মহা পৰাক্ৰমী বিপুল শক্তি ।
 আলোচিয়া কাহাক পাতিবা সেনাপতি ॥৮৫৯
 বৈষ্ণম্পায়ণ বদতি শুনিয়ো নবেশ্বৰ ।
 প্ৰথমতে সহদেব দিলন্ত উদ্ভব ॥

সহদেবে বোলে দদা শুনা কহোঁ সাৰ ।
 মহা পৰাক্ৰমী ৰাজা বিৰাট আমাৰ ॥৮৬০
 অম্লে পানে পুষিলেক পুত্ৰবত কৰি ।
 বৰিষেক স্তথে আছোঁ ইহাৰ নগৰি ॥
 জানে নানাবিধ যুদ্ধ ধৰ্ম্মবন্ত আতি ।
 মোৰ মনে ইহাঙ্ক পাতিয়ো সেনাপতি ॥৮৬১
 নকুল বদতি দদা শুনা যুধিষ্ঠিৰ ।
 পৰাক্ৰমী প্ৰচণ্ড দ্ৰোপদ মহাবীৰ ॥
 কন্যাদাতা পিতৃ হোৱে স্বশুৰ আমাৰ ।
 পাণ্ডু পিতৃ সম হিত চিন্তন্ত আমাৰ ॥৮৬২
 শিষ্য ভৰদ্বাজৰ যে যুক্ত নিপুন ।
 মোৰমুখে তাহান বৰ্ণাইবো কতগুণ ॥
 সৰ্বকালে জানো গুৰু দ্ৰোণ সমে নাটে ।
 ঘোৰ সমৰত পাইলৈ দুইকো দুয়ো কাটে ॥৮৬৩
 একশত পুত্ৰ যাৰ বিপুল শক্তি ।
 মোৰ মনে তাহাক পাতিয়ো সেনাপতি ॥
 ধনঞ্জয় বদতি শুনিয়ে যুধিষ্ঠিৰ ।
 পৰম দৰ্পিষ্ঠ ধৃষ্টিদ্যুম্ন মহাবীৰ ॥৮৬৪
 দ্ৰোণ বধিবাৰ হেতু জানে ত্ৰিভুবনে ।
 অগ্নিৰ কুণ্ডৰ হন্তে ভৈলা উতপন্নে ॥

যাক ভয়ে গুৰু দ্ৰোণ কল্পিত শৰীৰ ।
 সেনাপতি হোক ধৃষ্টদ্যুম্ন মহাবীৰ ॥৮৬৫
 ভীমে বোলে শিখণ্ডীক কৰা সেনাপতি ।
 ভীষ্মক বধিবে প্ৰতি ভৈলী উতপতি ॥
 যাক দেখি পিতামহ ভয় কৰে মনে ।
 বৈদ্যক দেখিলে যেন কাল সৰ্প গণে ॥৮৬৬
 মহেশ্বৰ বৰত শিখণ্ডী অনিৰ্ব্বাৰ ।
 ভীষ্মক বধিয়া কাৰ্য্য সাধিবে আমাৰ ॥
 দ্ৰোপদীৰ ভাইয়ে শিখণ্ডী মহামতি ।
 মোৰ মনে তাহাক পাতিয়ো সেনাপতি ॥৮৬৭
 যুধিষ্ঠিৰ বদতি শুনিয়ে নাৰায়ণ ।
 কি কাৰণে প্ৰভু আবে নোবোলা বচন ॥
 ঘোৰ ৰণে কাহাক কৰিবো সেনাপতি ।
 কোন বলবন্ত মোত কহিয়ে সম্প্ৰতি ॥৮৬৮
 সম্ভৱক চলি যাইবো বজনী প্ৰসঙ্গে ।
 শুভ দিবসত আতি অভিজিত ক্ষেত্ৰে ॥
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ে নৰেশ্বৰ ।
 শুনি শুনি আছে ৰাজাগণ নিবস্তৱ ॥৮৬৯
 যুধিষ্ঠিৰ নৃপতিৰ বচন সাদৰি ।
 অৰ্জুনৰ মুখ চাই মাতিলন্ত হৰি ॥

মাধব বদতি দদা শুনিয়ো বচন ।
 মহা পৰাক্ৰমী ইটো তযু ৰাজাগণ ॥৮৭০
 ত্ৰিভুবনে পৰাক্ৰমী চাৰিয়ো সোদৰ ।
 কোন ছাৰ কোঁৰব পতঙ্গ সমশৰ ॥
 একে ধনঞ্জয়ে ত্ৰিভুবন বিনাশিব ।
 ভোমৰ আগত কোন কোঁৰব থাকিব ॥৮৭১
 নকুল সহদেব জবজ্জ দুই ভাই ।
 যমৰ উপমা যাক পটন্তৰ নাই ॥
 ত্ৰিভুবনে পৰাক্ৰমী ধৃষ্টদ্যুম্ন বীৰ ।
 সাত্যকীৰ আগে কোন জন হুইবে থিৰ ॥৮৭২
 অভিনব ভাগিণ আমাৰ সম বলি ।
 বিৰাটৰ আগে কোনে ধনু লৈবে তুলি ॥
 ত্ৰিভুবনে বিজয় বিৰাট মহাৰাই ।
 শিখণ্ডীৰ যত গুণ কহন নজাই ॥৮৭৩
 আনো অসংখ্যাত ৰাজা আসি আছে যত ।
 এসম্বাৰ আগত কোঁৰব তুনবত ॥
 তথাপিভো পোছা যদি সেনাপতি সাৰ ।
 সাত অক্ষৌহিনী সেনা লেখিলো তোমাৰ ॥ ৭৪
 এসম্বাক যুজাইবাক ৰাখিবে সম্প্ৰতি ।
 সি কাৰণে সাতকো পাতিয়ো সেনাপতি ॥

দ্ৰোপদ বিৰাট য়ে সাত্যকী ধনুৰ্দ্ধৰ ।
 ধৃষ্টকেতু ৰাজা ধৃষ্টদ্যুম্ন বীৰবৰ ॥৮৭৫
 জৰাসন্ধ পুত্ৰ সহদেব মহামতি ।
 শিখাণ্ডি সহিতে এই সাত সেনাপতি ॥
 এসম্ভাৰ মোক্ষ ধৃষ্টদ্যুম্ন বীৰ লেখি ।
 সবাবো পালক ধনঞ্জয় প্ৰাণ সখি ॥৮৭৬
 সখিৰ পালক বুলি জানিবা আমাক ।
 সাৰথি স্বৰূপে বুদ্ধি বলে পাৰো যাক ॥
 আৰো এক বচন শুনিয়ে দদা তুমি ।
 পৰম শোভন কুৰুক্ষেত্ৰ নামে ভূমি ।৮৭৭
 তথাত সমৰে মৰে যত বীৰগণ ।
 দিব্য ৰূপে চলি যাই বিকুৰ ভূবন ॥
 তহিকে চলিবা সবে কোঁৱৰ সকল ।
 সেহি ঠানে তুমিয়ে চলিবা মহাবল ॥ ৭৮
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ে আতপৰে ।
 কৃষ্ণৰ বচন শুনিলন্ত যুধিষ্ঠিৰে ॥
 কৃষ্ণৰ বচন সাদৰিয়া মহামতি ।
 সাত নৃপতিক পাতিলন্ত সেনাপতি ॥৮৯
 সাতকো দিলন্ত দিব্য অলঙ্কাৰ আনি ।
 দিব্য ৰত্নে পূজিলন্ত বসনে ভূষণি ॥

সবাৰো উপৰে ধনঞ্জয়ক পাতিলা ।
 দিব্য বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰে শৰীৰ মণ্ডিলা ॥৮৮০
 নিজ বাহু মেলি আনি বৈসাইলন্ত কোলে ।
 জঙ্ঘনি কৰিলেক নৃপতি সকলে ॥
 নকুলে আৰণ তুলি ধৰিলন্ত শিৰে ।
 সহদেৱ সাত্যকী বিষ্ণুন্ত ধীৰে ধীৰে ॥৮৮১
 কৃষ্ণেৰে দুৰ্ব্বাক্ত দিলা বৈজয়ন্তি মালা ।
 উঠি উঠি নৃপতি সকলে প্ৰণামিলা ॥
 সিবেলাত উৎসব মিলিল বহুতৰ ।
 পাঞ্চজন্ম শঙ্খ ফুকিলন্ত দামোদৰ ॥৮৮২
 অনন্ত বিজয় শঙ্খ বাউলা যুধিষ্ঠিৰে ।
 পৌণ্ড্ৰ শঙ্খ ফুকিলন্ত বীৰ বৃকোদৰে ॥
 মনি নাম শঙ্খক যে বাইলন্ত নকুলে ।
 পুষ্পক শঙ্খক সহদেৱ মহাবলে ॥৮৮৩
 মত্ত হস্তীগণে সবে তেজিলে আতাস ।
 দুন্দুভিৰ বাদ্যত লাগিল গৰ্ভাত্ৰাস ॥
 সসৈন্তে জোকাৰ পাৰে বঙ্গ অতিশয় ।
 জয় জয় ঘূষিলেক কৃষ্ণ ধনঞ্জয় ॥৮৮৪
 মনে গোবিন্দৰ পাৰে কৰিলন্ত নতি ।
 আনন্দতে অৰ্জুন ভৈলেক সেনাপতি ॥

দেখি যুধিষ্ঠিৰে আদি সাবটি ধৰিল ।
 শিৰস্ৰাণ কৰি মুখে চুন্দ্রনেক দিল ॥৮৮৫
 কোলে কৰি মহা স্নেহে বুলিলন্ত মাতি ।
 আজি ধৰি তোমাক পাতিলো সেনাপতি ॥
 মোৰ অৰ্থে বাপু তই ঘোৰ সমৰত ।
 দুৰাচাৰ কোঁৱৰ গণক কৰা হত ॥৮৮৬
 তোকে আদি কৰি বাপু আমি চাৰি ভাই ।
 যত ৰাজাগণ মানে তোমাৰ সহাই ॥
 সবাকো পালিবা তুমি দোৰ্ঘোৰ সমৰে ।
 ভীষ্ম দ্রোণ আদি কৰি বোৰ কোঁৱৰৰে ॥৮৮৭
 তেসমূহে তোমাক প্ৰহাৰয় যত মান ।
 সি দোষত বাপু নকৰিবা অপমান ॥
 স্ককোমল লবন্ত পুতলি সম কায় ।
 ইহাত বিক্ৰিবে নিদাকণ শৰ ঘায় ॥৮৮৮
 পৰাক্ৰমা দ্রোণৰ ত্ৰিশূল সম শৰ ।
 কৰ্ণৰ বানক স্মৰি কাম্পে কলেবৰ ॥
 শূনি মনে ত্ৰাস লাগে ভীষ্মৰ বীৰত্ব ।
 এত দুঃখ পাইব মই পাপিষ্ঠৰ হেত ॥৮৮৯
 এহি বুলি যুধিষ্ঠিৰে সজল নয়নে ।
 মাধৱৰ মুখক চাহান্ত ঘনে ঘনে ॥

চাই চাই নৃপতি সকলে প্রণংসিলা ।
 অৰ্জ্জুনক কৃষ্ণৰ হাতত সমৰ্পিলা ॥৮৯০
 কৃষ্ণৰ হাতত অৰ্জ্জুনৰ হাত থৈলা ।
 কৰযোড়ে যুধিষ্ঠিৰে বুলিবাক লৈলা ॥
 জগত তাৰণ নিস্তাৰণ চক্ৰপাণি ।
 অৰ্জ্জুনক বাখিবা সেৱক হেন জানি ॥৮৯১
 যদি মোৰ ভক্তি আছে চৰণে তোমাৰ ।
 কুন্তী আট তুমি বিনে নজানন্ত আৰ ॥
 দ্রোপদীৰ ভক্তি যদি আছয় তোমাত ।
 সি কাৰণে বোলো তুমি হোৱা জগন্নাথ ॥৮৯২
 কোঁৱৰ সমুদ্ৰ ঘোৰ তৰিবাক মনে ।
 শৰণে পশিলো তুৱা অভয় চৰণে ॥
 যত দুঃখ পাইলো বনবাস নিকাৰত ।
 নকুল সহদেৱে দুঃখ সহিবেক কত ॥৮৯৩
 বনে জয়দ্রথে দ্রোপদীক নিলে হৰি ।
 বিৰাটৰ গৃহত কীটকে মাৰে ধৰি ॥
 সিতো দুঃখ প্ৰভু আবে নিবাৰিবা মনে ।
 শৰণে পশিলো তুৱা অভয় চৰণে ॥৮৯৪ ॥
 মাধৱ বাতি দদা নুহিবা বিকল ।
 ক্ৰিভূবনে বিজয় অৰ্জ্জুন মহাবল ॥

যাক ডৰে কোঁৱৰৰ ৰাত্ৰি নিদ্রা নাই ।
 পৰ্বতো ভেদিব পাৰে একো শৰ ঘাই ॥৮৯৫
 নপাৰি গণিবে সমুদ্ৰৰ যেন জল ।
 নাহি সীমা সংখ্যা যত অৰ্জুনৰ বল ॥
 বৈদম্পায়ন বদতি শুনিয়ে জন্মিজয় ।
 শুনি বঙ্গ ভৈলা যুধিষ্ঠিৰ মহাশয় । ৮৯৬
 নৃপতি গগক আদেশিলা মহাবল ।
 কুকক্ষেত্ৰ সমৰভূমিক লাগি চল ॥
 যত্ন কৰি যুধিষ্ঠিৰে ধৰিলন্ত দিশ ।
 দেখি ৰাজা গগত লাগিল উসমিস ॥৮৯৭
 নমো নমো নাৰায়ণ নিত্য নিবঞ্জন ।
 ব্ৰহ্মা হৰে চিন্তে যাৰ অকণ চৰণ ॥
 শুনিয়েক প্ৰভু মই পাতকী দুৰ্জ্জন ।
 তুমি সম উদ্ধাৰক নাহি ত্ৰিভুবন ॥৮৯৮
 এহি মানে আশা কৰি পশিলো শৰণে ।
 এবে তযু যেন ইচ্ছা আপোনাৰ মনে ॥
 কহে ৰাম সবস্বতী এৰি আন কাম ।
 নিবন্তৰে নৰে ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥৮৯৯

শকটে শকটে,   অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ লৈলা,
ভগাবে ভগাবে তুলি ।

অসংখ্য কমাৰ,   স্ততাৰ লবিল,
সমৰ ভূমিক বুলি ॥

দ্রোপদী স্তভদ্রা,   তেমনো চলিলা,
উত্তম শকটে চৰি ।

নাই সীমা যত,   দানী অসংখ্যাত,
চৌভিত্তি যাই আবৰি ॥৯০২

যত বিপ্ৰ গণ,   তেমনো চলিলা,
যুদ্ধ চাহিবাক মনে ।

প্ৰজাব গিবত,   দল দোপ-ভূমি,
ফাট দেই ঘনে ঘনে ॥

অসংখ্যাত বাজা,   তেমনো চলিলা,
সসৈন্যে কৰি আন্দোল ।

সমুদ্ৰৰ ঢেউ,   সদৃশ আশ্ফাল,
নুশুনয় মাত বোল ॥৯০৩

উট ঘোৰে কেহো,   বীৰ চলি গৈল,
মহীষ বৰাহে চৰি ।

অসংখ্যাত বৈদ্য,   তেমনো চলিলা,
বিশল্য কৰণি ধৰি ॥

ষোলে দেবগণে,   পাণ্ডু সৈন্য ভৰে,
পৃথিবী তলক যাই ।

কুক সৈন্য গণে,   একত্ৰ মিলিলে,
কি মতে সহিবা আই ॥

ব্ৰহ্মায়ে দেখিয়া,   কোতুক কবন্ত,
পাণ্ডব চলিলা বণে ।

আজি সে জানিলো,   পৃথিবীৰ ভাৰ,
সংহৰিবে নাৰায়ণে ॥৯০৭

মধ্যত যে চলে,   বাজা যুদ্ধিষ্ঠিৰ,
শ্বেত যে চামৰে তুলে ।

অসংখ্যাত পাত্ৰ,   মন্ত্ৰী বেঢ়ি যাই,
দেখন্তে আনন্দ মিলে ॥

তান আগে যাই,   বীৰ বৃকোদৰ,
ভয়ঙ্কৰ গদা ভাঙ্গি ।

হস্তীযুথ সমে,   মহা পৰাক্ৰমে,
চমু কৰি পথ ভাঙ্গি ॥৯০৮

তান পাছে যাই,   বীৰ ধনঞ্জয়,
নৃপতি সব যোগানে ।

বধৰ আগত,   সাক্ষাতে মাধব,
প্ৰকাশন্ত বিদ্যমানে ॥

কৃষ্ণৰ লগত,   সাত্যকি বহিলা,
দাকক সহিতে আসি ।

বাজ্জাৰ আদেশে,   সমৰ ভূমিক,
দৃষ্টদ্যুম্ন কুৰে চাহি ॥

গন্ধাৰ তীবত,   মৈদাম কৰিলা,
দশ প্ৰহৰৰ পথ ।

দেখি দেব হৰি,   অৰ্জুনে সহিতে,
কৌতুক ভৈলা মমত ॥১১২

ৰাম সৰসতী,   বোলে অঙ্গ মতি,
মাধৱ নৱ নাগৰ ।

ভক্তি ধনে কিনি,   নিয়োক আপুনি,
উদ্ধাৰিয়া গদাধৰ ॥

শুনা সভাসদ,   তেজিয়ো প্ৰমাদ,
বৈকুণ্ঠৰ যাৰ মন ॥

আপুনিয়ো তৰা   পুষ্প উদ্ধাৰা,
বোলা ৰাম নাৰায়ণ ॥১১৩

পদ ।

বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ো নবেশ্বৰ ।
 সমৰক মনে বহিলেক যুধিষ্ঠিৰ ॥
 চৰ মুখে বাজা দৌৰ্য্যোধনে বাৰ্ত্তা পাইল ।
 তেতিহুণে বাজাগণ মতাইয়া অনাইল ॥১৪
 কৰ্ণ দুশাসন যে শকুনি আদি যত ।
 ভীষ্ম দ্রোণ সমস্তে বসিলা সমাজত ॥
 মধ্য ধৃতবাস্ত্ৰ বাজা প্রকাশন্ত আতি ।
 সমীপে বিহুৰ আছা ব্যাসৰ সন্ততি ॥১৫
 আনো অসংখ্যাত বাজা বেঢ়ি ছ সভাক ।
 সবাকে সম্বোধি দৌৰ্য্যোধনে বোলে বাক ॥
 দৌৰ্য্যোধন বদতি শুনিয়ো বাজাগণ ।
 পাণ্ডৱ আসিলা শুনো সমৰক মন ॥১৬
 সমদলে দেশ জুৰি কুকক্ষেত্রে চাপি ।
 বণ ভূমি কৰি তাতে বহিল বিয়াপি ॥
 যত মহাবীৰ আছে বৃকোদৰ অৰি ।
 নকুল সহদেব ধনঞ্জয় শ্ৰাণ বৈবী ১১৭
 তথাপিতো অনুমাত্ৰো নকৰিবা ভয় ।
 ঝাস্তে কুকক্ষেত্ৰেক চলায়ো সেনাচয় ॥

আগছই চলা মোৰ ভাতৃ দুঃশাসন ।
 কুকক্ষেত্ৰে গৃহ সজায়োক বিতোপন ॥১১৮
 উত্তম দিবসে কালি চলি যাইবোঁ আমি ।
 বৈৰী বিনাশিলে পাইবো অকণ্ট ছা ভূমি ॥
 বাহুবলে পিতামহে জগত জিনিলা ।
 দ্ৰোণৰ বীৰত স্মৰাস্থৰে প্ৰশংসিতা ॥১১৯
 ত্ৰিভুবনে পৰাক্ৰমী কৰ্ণ মহাবল ।
 সমৰক মনে সমদল কালি চল ॥
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ো জন্মিজয় ।
 এহিবুলি দোৰ্য্যোধন ৰাজা আদেশয় ॥১২০
 শুনি ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ যুদ্ধক মন ভৈলা ।
 বিদূৰক মাতি ৰাজা বুলিবাক লৈলা ॥
 ধৃতৰাষ্ট্ৰে বোলে বাপু শুনিয়ো বিদূৰ ।
 নানাবিধ যুদ্ধ তই জানস প্ৰচুৰ ॥১২১
 দেবতাৰ অস্থৰৰ যুদ্ধক জানস ।
 যি মতে যুজয় যক্ষ গন্ধৰ্ব ৰাক্ষস ॥
 যি মতে পিশাচে যুজে গৃহক সকল ।
 কোঁৰবক তাকে শিখায়োক মহাবল ॥১২২
 সমৰক চলি যাউক কহিয়ো মন্ত্ৰণা ।
 পাণ্ডবক নিজিনিব উপায়ত বিনা ॥

বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ো নবেশ্বৰ ।
 ছেন শুনি মহাশোক ভৈল বিদ্বৰৰ ॥১২৩
 চাই চাই আছে লোক যত সমজ্যাব ।
 নকান্দন্তে বিদ্বৰৰ বহে লোহ ধাৰ ॥
 মনত বোলন্তু কিনো অদভুত হৰি ।
 কোঁৱৰক মায়ায়ে বান্ধিল জড় কৰি ॥১২৪
 মুহিকি কৃষ্ণৰ বল সাক্ষাততে দেখি ।
 তথাপিতো কি কাৰণে থাইলে দুই আখি ॥
 কালে গ্রাসিলেক পাপী কোঁৱৰ সকল ।
 দেখিয়ো নেদেখে পাপী মাধৱৰ বল ॥১২৫
 জানিলোহো সমস্তে কোঁৱৰ হুইবে ঠাই ।
 ইহাক শ্বৰন্তে মোৰ প্ৰাণ ফুটি যাই ॥
 এহি বুলি নিশ্বাস তেজিলা অনন্তবে ।
 ধৃতবাহু ৰাজ্যক মতিলা ধীৰে ধীৰে ॥১২৬
 শুনা দদা যদি শুভ ইচ্ছা কৰা মনে ।
 প্ৰাণে যদি জীৱা সবাঞ্ছবে কুকগণে ॥
 তযু ঘোৰ অপৰাধ আছা বাট চাই ।
 এভো পাণ্ডৱক ৰাজ্য দিবাক যুৱাই ॥১২৭
 আক এক কথা কহো শুনিয়ো যুগুতি ।
 তাৰে ৰাজ্য দিবে নশাৰিবা মহামতি ॥

যাবদেকে হুবুন্ধি দদা নকৰে তোমাৰ ।
 যাৰে দোষ গোটক নকৰা পৰিহাৰ ॥২২৮
 নিচিনা দোষক যদি চিনায়েো সম্প্ৰতি ।
 তোমাৰ ঘৰতে দোষ ভৈল উতপতি ॥
 বৰ পুত্ৰ বুলি যাক মানিয়াছা সাৰ ।
 পুত্ৰ নুহি দদা সেই দোষৰ ভাগাৰ ॥২২৯
 ইটো কথা দদা তুমি মনে গুণি চাৰ ।
 ওপজন্তে কাটিলেক গৰ্দভৰ বাৰ ॥
 ক্লেশত বিমুগ্ধ ইটো ছুৰাচাৰ পাপ ।
 বংশক বিনাশি ইটো কৰাইবে সম্ভাপ ॥২৩০
 কুল বন্ধা হেতু ইটো শৃগালক এৰি ।
 সিংহ সম পাণ্ডৱক আনিয়ো সাদৰি ॥
 কাকক এৰিলে দদা ময়ুৰক পাই ।
 আকে জানি পাপিষ্ঠক খেদাইবে যুৱাই ॥২৩১
 ছুটগণ সহিতে একত্ৰ কৰি মিলি ।
 পাপিষ্ঠক খেদা আক দেশৰ নিকালি ॥
 যদি তুমি স্নেহে লাগি নপাৰাহা তাক ।
 তেৱে অৰ্জুনৰ হাতে বন্ধায়েো ইহাক ॥২৩২
 অৰ্জুনৰ হাতত কপট হোক ঠাই ।
 লঘুকৰি খেদা আক দেশৰ ডকাই ॥

পাণ্ডৱে সহিতে ৰাজ্য ভূজ্ঞা মহাভাগ ।
 তেবে তুমি কৃষ্ণক হাহতে পাইবা লাগ ॥৯৩৩
 অন্যথা সহায় যদি হোৱে দেৱগণ ।
 তথাপিতো যুদ্ধত সবংশে হুইবা ছন্ন ॥
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ো জন্মিজয় ।
 হেন শুনি দোৰ্য্যোধনে ক্ৰোধত কাম্পয় ॥৯৩৪
 দুই চক্ষু ক্ৰোধত ৰাতুল বৰ্ণ ভৈল ।
 মহাক্ৰোধে বিহৰক বুলিবাক লৈল ॥
 শুন আৰে দুৰাচাৰ দাঙ্গীৰ সন্ততি ।
 কি কাৰণে আমাক নিন্দস মন্দমতি ॥৯৩৫
 মোৰ ভাতে পুষ্ট তৈলি জীৱ মোৰ অন্নে ।
 আমাক নিন্দস তই অধম দুৰ্জনে ॥
 কাকে যেন জীৱন্ত পাতৰ ভাত খাই ।
 অধম দুৰ্জ্জন কাকে তাকে ফালি যাই ॥৯৩৬
 পাসৰিলি তই আৰে আপোনাৰ জাতি ।
 আমাঠেৰ দাঙ্গীৰ গৰ্ভত উতপত্তি ॥
 ৰাজ্যৰ সোদৰ বোলাই ফুৰ মোৰ ঘৰে ।
 নীচে বৰ ভৈলে দেখোঁ জাতিকো পাসৰে ॥৯৩৭
 শুন আবে হুদ্ৰ জাতি অধম পামৰ ।
 কোঁৱৰৰ খাইয়া পাণ্ডৱক কৰা বৰ ॥

এহি মতে বাৰম্বাৰ নিন্দি যত যত ।
 সেৱকৰ দোষ গুণ নধৰো মনত । ৯৮
 কি কাৰণে নিন্দস কাহাত গহ পাই ।
 কৈবা কৰ্ণ দুঃশাসন কিবা আছা চাই ॥
 শ্মশান সদৃশ দেখিবাক অমঙ্গল ।
 ঝাণ্ট কৰি পাৰ্শ্বিক দেশৰ নিকাল ॥ ৯৯
 প্ৰাণ লৈয়া যাউক দেখন্তোক সামৰাজ ।
 গলদঙ্গা দিয়া কৰ নগৰৰ বাজ ॥
 অধিক যে শাস্তি আৰ ফেমিলো আছোক ।
 এবি আক আসি আজি পাণ্ডবে ৰাখোক ॥ ১০০
 খেদ খেদ বুলি ক্ৰোধে কাম্পে দোৰ্য্যোধন ।
 শুনি কাছি উঠিলেক কৰ্ণ দুঃশাসন ॥
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ে নৰপতি ।
 দোৰ্য্যোধনৰ গালি শুনি বিদূৰ স্মৃতি ॥ ১০১
 তিবন্ধাৰ শুনি আতি অসন্তোষ বৰ ।
 ধাৰাসাৰে লোটক বহয়ে নয়নৰ ॥
 আৰো বোলে ঢক্কাই কৰ নগৰ বাহিৰ ।
 শুনি বিদূৰৰ শোকে নসহে শৰীৰ ॥ ১০২
 দেখন্ত ঢক্কাইবে আসে কৰ্ণ দুঃশাসন ।
 যনে ঘনে ছান্ত জ্যেষ্ঠ ভ্ৰাতৃৰ বদন ॥

দেখিলন্ত ধৃতবাস্ত্বে নামাতন্ত তাত ।
 অধিক লাগিল আৰো মনত বিচাট ॥৯৪৩
 বিহুৰে বোলন্ত বিধি মোৰ হুপ্ৰসন্ন ।
 ভাল ভৈল নেদেখিবো তোৰাৰ মৰণ ॥
 আজিসে আমাৰ স্নেহ গুচালি মনৰ ।
 গালি পাৰি অধিক কৰিলি কৃপা বৰ ॥৯৪৪
 বিহুৰ দুৰ্জ্জন গুচো দেশৰ নিকালি ।
 কুশলে থাকিবা বাপু পাত্ৰ মন্ত্ৰী মিলি ॥
 এহি বুলি বিহুৰ উঠিল আসনৰ ।
 ধৃতবাস্ত্ৰে বাজাক নমিলা জামুশিৰ ॥৯৪৫
 তনয়ক ভয়ে বাজা নেদিলে উত্তৰ ।
 ধাৰাসাবে লোটক বহয় নয়নৰ ॥
 তথা হস্তে উঠি যাই নমিলা ভীষ্মক ।
 দেখি ভীষ্ম উঠি সাবটিলা বিহুৰক ॥৯৪৬
 কান্দন্তে কান্দন্তে পাছে দিলা সমিধান ।
 কৈক এৰি যাহা যে বিহুৰ মোৰ প্ৰাণ ॥
 বিহুৰ বদতি পিতৃ পালিলা পুথিলা ।
 স্নজিবে নপাৰো স্নেহ যতেক কৰিলা ॥৯৪৭
 ইজ্ঞাক লাগি মই দেখিলো নয়নে ।
 বিদায় কৰিলো এড়ু তোমাৰ চৰণে ॥

শুনি সমজ্যাত বৰ উঠিল ক্ৰন্দন ।
 দ্ৰোণেও কান্দয় ধৰি নসহয় মন ॥২৪৮
 অভ্যস্তবে নাৰীৰ ক্ৰন্দন বোল ভৈল ।
 মহাশোকে গান্ধাৰীয়ো কান্দিবাক লৈল ॥
 বিহুৰ বিয়োগ দুঃখে অনেক কান্দিলা ।
 বিহুৰেও উঠি যাই দ্ৰোণক নমিলা ॥২৪৯
 বিহুৰে তেজন্ত দেখি ফুটি যাই প্ৰাণ ।
 কান্দন্তে বহিলা দ্ৰোণ নেদি সমিধান ॥
 গান্ধাৰী সহিতে ভিতৰৰ যত নাৰী ।
 কান্দন্তে বিহুৰে বেঢ়িলেক শাৰী শাৰী ॥২৫০
 বিহুৰৰ মুখ চাহি বোলে নাৰী গণে ।
 কি দোষে ইহাক্ষ খেদে বাজা দোৰ্হ্যোধনে ।
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপতিৰ প্ৰাণ এৰে সৰি ।
 আক্স খেদি নৃপতি জীৱন্ত কেন কৰি ॥২৫১
 :ভৈল স্তবুদ্ধি ইটো দোৰ্হ্যোধন পাস ।
 পাণ্ডবক খেদি দিলা হৃদয়ে সন্তাপ ॥
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপতিৰ বিহুৰেসে আখি ।
 আক্স খেদি বৃদ্ধগণে আছে কিবা দেখি ॥২৫২
 আজিসে শ্মশান ভৈল আমাৰ নগৰি ।
 কি দেখিয়া লোকে বকিবেক ইতো পুৰি ॥

এহিবুলি লোকে শোক কৰে নিবন্তৰে ।
 মেহি বেলা গাৰ চালি উঠিলা বিদূৰে ॥১৫৩
 বাহ্লিক কৃপক অশ্বখামাক আশ্বাসি ।
 কৰযোড়ে সমজ্যা গগৰ মুখ চাহি ॥
 সকল সমাজে কান্দে আৰ্ত্তৰাৱ শোকে ।
 খানিতেক বহ নেত্র ভৰি চাহো তোকে ॥১৫৪
 সমবত হুইবে জানো আমাৰ মৰণ ।
 ইজন্মক লাগি দেখো তোমাৰ বদন ॥
 বহ বহ বুলি প্রজাগণে পাৰে গেৰি ।
 হেন দেখি বিদূৰে মনত দুঃখ কৰি ॥১৫৫
 পাচে পশিলন্ত গৈয়া আপোন ভবন ।
 সি ঠানত কুন্তী যাই ভৈলা দৰিশন ॥
 মহাশোকে বিদূৰে কহিবে নপাবন্ত ।
 হেন দেখি কুন্তী বিদূৰত পুছিলন্ত ॥১৫৬
 আজি দেখো বাপু তুমি সত্ৰৰে আসিলা ।
 ৰাজ সমাজত কিবা আখাস্তৰ ভৈলা ॥
 কি কাৰ্য্য মিলিল আসি সভাৰ ভিতৰ ।
 কি পুছিলে ৰাজা মোত কহিয়ো সত্ৰৰ ॥১৫৭
 কি কাৰণে কান্দহা নয়নে বহে জন ।
 শুনিয়া বিদূৰে কথা কহিলা সকল ॥

দেশৰ ডাকিয়া মোক খেদে দোৰ্ষ্যোধন ।
 বিদায় কৰিলো মাতৃ তোমাৰ চৰণ ॥১৮
 মোত থাকি তবু অসন্তোষ নুযুগাই ।
 অলপতে পাণ্ডৱ আসিব এহি ঠাই ॥
 সমৰত সংহাৰিবা যত কুক বীৰ ।
 হস্তীনাপুৰত ৰাজা হুইব যুৰিষ্ঠিৰ ॥১৯
 শুনিয়া কুন্তীৰ যে অধিক স্নেহ ভৈলা ।
 মহা দুঃখে গোনানোয়ে কান্দিবাক লৈলা ॥
 পুত্ৰৰ সন্তাপে মোৰ দন্দে যুগ যাই ।
 তথাপিতো জীৱো বাপু তোৰে মুখ চাই ॥২০
 তয়ো মোক এৰি যাহা কোন ঠান প্ৰতি ।
 এবেসে মৰিলো মোৰ নভৈলেক গতি ॥
 পুত্ৰ গণে এৰি গৈল কোঁৱৰ খেদন্তে ।
 সিয়ো দুঃখ পাসৰিলো তোমাক দেখন্তে ॥২১
 তয়ো মোক যাহা আবে কোন ঠানে এৰি ।
 বিছৰ বিছৰ বুলি থাকিলন্ত পৰি ॥
 হেন দেখি বিছৰে মনত মহা মন্যু ।
 মেলি লৈলা পাচে আপোনাৰ ঘোৰ ধনু ॥২২
 ধনু বান ধৰিয়া বিছৰে গুণে মনে ।
 কোঁৱৰে বুলিগৈ গৈল পাণ্ডৱৰ ঠানে ॥

ইটো শঙ্কা তেমন্যাব গুণচাক মনত ।
 এহি বুলি ধনু আৰি থৈলা দুৱাৰত ৯৬৭
 বিদুবৰ ধনু দুৱাৰত প্রকাশিল ।
 যাক দেখি ৰাজাগণ সমস্তে ডৰিল ॥
 কান্দন্তে ৰহিল নগৰৰ প্রজাগণ ।
 গৈলন্তু বিদুৰ তীৰ্থ সেবিবাক মন । ৯৬৪
 মাথে জটা ধৰিলন্তু শয়ন ভূমিত ।
 ফল মূল আহাবে ফুৰন্তু পৃথিবীত ॥
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ো জন্মিজয় ।
 কোঁৰবৰ পুণ্য ৰূপ বুলিয়া নিশ্চয় । ৯৬৫
 মহাশান্ত ব্যাস স্ততে ঘিবেলা এৰিলা ।
 জ্ঞানিবা তেখনে কুক সমস্তে মৰিলা ॥
 সমাজত ৰহিয়া কোঁৰব গণ আছে ।
 সেহিবেলা ৰাজাগণে মাতিলেক পাছে ॥ ৯৬৬
 শুনা মহাৰাজা দোৰ্য্যোধন নৰপতি ।
 তযু ঠানে আসি আছে ব.তক নৃপতি ॥
 যুদ্ধ বিনা কিসক বিফলে ভুঞ্জো অন্ন ।
 বাহু ছলকাই যুজিবাক যাই মন ॥ ৯৬৭
 মন্ত হস্তীগণ আনি আছে তযু ঠাই ।
 বন্ধন নলৱে ঘোৰ যুদ্ধক নশাই ॥

আমাৰো যুদ্ধক প্ৰতি ৰাত্ৰি নিদ্ৰা নাই ।
 পাণ্ডবক মাৰো আদেশিয়ো মহাৰাই ॥২৬৮
 দৌৰ্য্যোধন বদতি শুনियो ৰাজাগণ ।
 কুকক্ষেত্ৰে চলা সবেহস্তে বঙ্গ মন ॥
 মোৰ লগে চলা ভীষ্ম দ্ৰোণ তোৰা দুই ।
 দুঃসাধন সশৈল্যে চলিয়ো আগ হুই ॥২৬৯
 একাদশ অক্ষৌহিনী বাছি লাত বাছি ।
 আসিয়াছে মানে দৈন্য চন্দ্ৰশোক কাছি ॥
 দৌৰ্য্যোধন ৰাজাৰ শুনিয়া হেন বোল ।
 উষ মিশ কৰি সবে লাগিল আন্দোল ॥২৭০
 ৰাজাগণ চলি গৈল নানা বাদ্য বাই ।
 সৈন্যৰ আন্দোলে যেন ভূমি কম্পা যাই ॥
 সাত যে অযুত হাতী সাজি ময় মত্ত ।
 একৈক হস্তীত সাত সাত যে মাত্ৰ ॥২৭১
 দুই জনে আগত অক্ষুশ ধৰি আছে ।
 ধনুশৰ ধৰি দুই যাই দিব্য কাছে ॥
 বাক পাতি তাহাতে আছয় দুই জন ।
 এক জনে শক্তি পাত ধৰিছে শোভন ॥২৭২
 হস্তীগণ সালঙ্কৃত বীৰ ঘণ্টা গলে ।
 লোহাৰ সঙ্কোচ সমে কৃষ্ণ বৰ্ণ জলে ॥

সিন্দূৰে মন্দিত গণ্ড প্রকাশয় আতি ।
 মেঘ মণ্ডলত যেন বিদুলীৰ পাস্তি ॥২৭৩
 ঘোৰা সব চলিল স্তব্ধ মালা গলে ।
 বাহুতে ডাকন্তে দেখি উৰি যেন চলে ॥
 অনেক সহস্র বথ চলিলেক কাছি ।
 ঠানে ঠানে অস্ত্র তাতে বাছি লাত বাছি ॥২৭৪
 দৌৰ্য্যোধন বাজা পৰ দিবসত যাই ।
 আগে পাচে ভীষ্ম দ্রোণ অধিকে স্তব্ধাই ॥
 নাহি সীমা সংখ্যা যত নৃপতি সকল ।
 সৈন্যৰ আন্দোলে মহী কৰে টলবল ॥২৭৫
 গজ বাজী সহিতে সসৈন্যে পৰিহৰি ।
 বলি যেন ইন্দ্রৰ পুৰক দিলে ধৰি ॥
 সেহি মতে বাজা দৌৰ্য্যোধন চলি যাই ।
 কুক্ৰান্ত্রে বহিলা সমৰ ভূমি পাই ॥২৭৬
 গঢ় পাঁঞ্চ কবিলেক বাজাৰ মন্দিৰ ।
 হস্তীশালা অশ্বশালা গৃহ নৃপতিৰ ॥
 ভীষ্ম দ্রোণ কৰ্ণৰ মন্দিৰ বিটোপন ।
 সেনাগণ সমস্তে বহিলা ঠানে ঠান ॥২৭৭
 বাজাগণ আগে দৌৰ্য্যোধন নবপতি ।
 কবঘোৰে ভীষ্মৰ আগত নিগদতি ॥

দোৰ্ষ্যোধন বদতি শুনিয়ো পিতামহ ।
 কোঁৱৰ বুলৰ তযু চৰণত গহ ॥৯৭৮
 পাণ্ডৱক জিনি আনো বৈৰ যত যত ।
 সবে অভিলাষ কৰো তযু চৰণত ॥
 পশুৰাম ক্ষত্ৰিয় কুলৰ অন্ত কাৰি ।
 সমৰত তোমাত পলাইল যুদ্ধে হাৰি ।৮৭৯
 এবে পিতামহ তুমি মোৰ বোল কৰা ।
 সেনাপতি হুইয়া পাণ্ডৱক বণ কৰা ॥
 ঠানে ঠানে নিয়ম কৰিয়ো সেনাচয় ।
 কালি সমৰক লাগি কৰিয়ো নিৰ্ণয় ॥৯৮০
 ভীষ্মে বোলে দোৰ্ষ্যোধন শুনিয়োক বাণী ।
 মই যেন বীৰ তাক ত্ৰিভুগতে জানি ॥
 ত্ৰিভুবনে অজয় জানিব সুৰাসুৰে ।
 এতে কুন্তী পুত্ৰ বীৰ অৰ্জুনত পৰে ৯৮১
 সিয়ো জানে দিব্য অস্ত্ৰচয় চমৎকাৰ ।
 পাশুপত অস্ত্ৰ আছে ভুগতে বাহাৰ ॥
 যোতো দিব্য অস্ত্ৰ আছে ভুগতে বিদিত ।
 সুৰাসুৰ মনুষ্য সবাবে মনোনীত ৯৮২
 মই যদি মাৰো সবে মনুষ্যক মাৰি ।
 কণেকে ভুগত শূণ্য কৰিবাক পাৰি ॥

সাক্ষাতে নাক্সান তই মোহোৰ মহত ।
 জগত উৰাবে পাৰো শৰ প্ৰহাৰত ॥১৮৩
 আমাৰ শৰত পশুৰামে দিলা ভঙ্গ ।
 পাণ্ডৱক কোনে লেখে যোহন পতঙ্গ
 তথাপিতো বাপু তোৰ আগে কহো সাৰ ।
 তোকে পাণ্ডৱকে স্নেহ সমান আমাৰ ॥১৮৪
 তই যেন মহাহিত আদৰৰ আতি ।
 পাণ্ডৱ সিমত মোৰ বংশধৰ নাতি ॥
 কিন্তু তই অৰ্থ দিয়া বঢ়াইলি আত্মক ।
 সি কাৰণে তোৰ ভূই খোজো যুজ্জ্বাক ॥১৮৫
 মই যদি যুজো তেবে আগে কহো সাৰ ।
 পাঞ্চ ভাই পাণ্ডৱৰ নিচিস্তিবো মাৰ ॥
 গুণাকৰ পাঞ্চকো ক্ষেমিবো বলে পাৰি ।
 তই যদি পাবস আপুনি দিয়ো ধাৰি ॥১৮৬
 ৰাজাগণ সন্মিতে কৰ্ণ দোৰ্ঘ্যোধন ।
 পাণ্ডৱক সমৰত তই জিন ৰণ ॥
 ইকথা যদিপি তই নেদেখস ভাল ।
 তেবে আৰো কথা কহো শুনা মহীপাল ॥১৮৭
 মহাবীৰ কৰ্ণক পতিয়ো সেনাপতি ।
 ৰাজাগণ সন্মে দাপ কৰিয়ো যুগুতি ॥

দ্ৰোণৰ আশাৰ দুই বৃদ্ধ কলেবৰ ।
 তাৰে বশ্য হুইয়া আমি কৰিবোঁ সমৰ ॥৯৮৮
 হেন শুনি কৰ্ণে উঠি মাতিলেক পাচে' ।
 বাজাগ- সমে দোৰ্য্যোধনে শুনি আছে ॥
 কৰ্ণে বোলে পিতামহ শুনিয়ে সম্প্ৰতি ।
 যৈনানি বুলিলা ধনুৰুয় মহাবথি ॥৯৮৯
 অৰ্দ্ধবথি বুলি মোক বিকৰ্ণিলা বৰ ।
 সেহি দিনা অঙ্গীকাৰ কৰি আছো বৰ ॥
 যাৱে তুমি বণে পৰি নোহোৱা নিৰ্জ্ঞান ।
 তাৱে সুষুজিবো নধৰিবো ধনুৰ্জ্ঞান ॥৯৯০
 মধ্যস্থ সন্ধাপে মই চাহিবো সমৰ ।
 তুমি পীতামহ পৰাক্ৰমী ধনুৰ্দ্ধৰ ॥
 বালকৰ দোষ গুণ নধৰিবা মনে ।
 সেনাপতি হুইয়া বণ কৰিয়ো আপোনে ॥৯৯১
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ে নৰ পতি ।
 দোৰ্য্যোধনে ভীষ্মক পাতিলা সেনাপতি ॥
 আসনত বসিলেক গঙ্গাৰ কুমাৰে ।
 আৰণি তুলিয়া আনি ধৰিলন্ত শিবে ॥৯৯২
 দেৱ সেনাপতি কাৰ্ত্তিকৰ নমি পাৱে ।
 কৃষ্ণৰ চৰণ দুই হৃদয়ে ধিয়াৱে ॥

নাহিকে হবিষ কাৰ্য্য নিসিজিবে জানি ।
 অসন্তোষে সেনাপতি ভৈলন্ত আপুনি ॥১৯৩
 কোঁৱৰ গণৰ আনন্দৰ সীমা নাই ।
 চতুৰ্ভিতি বেঢ়ি জয় আনন্দ বঢ়াই ॥
 শঙ্খ ভেৰী কাহাল দুন্দুভি বাৰে চানি ।
 সৈন্যৰ আন্দোলে মাত থিতাতে নুশুমি ॥১৯৪
 দণ্ডে ছত্ৰে ভীষ্মৰ যোগান ধৰি আছে ।
 উঠি উঠি ৰাজাগণে নমিলেক পাছে ॥
 দৌৰোধন ৰাজা আনন্দতে আছে চাই ।
 সেইবেলা নিৰ্যাত পৰিল গিৰিসাই ॥১৯৫
 আকাশত শূনি ধৰ ধৰ মাৰ মাৰ ।
 নেদেখি শৰীৰ বাক্য শূনি চমৎকাৰ ॥
 বিমঙ্গল দেখি ভীত ভৈলা কুকণ ।
 জুমা জুমি কণা কণি কৰে সৰ্বজন ॥১৯৬
 বিমঙ্গল দেখি ভীষ্মে গুণয় মনত ।
 ইটো ঘোৰ সমবে সবংশে হুইবোঁ হত ।
 তথাপিতো পেন নাই কোঁতুহল মন ॥
 ক্ষেত্ৰিয়ৰ যুদ্ধ যজ্ঞ মঙ্গল মৰণ ॥১৯৭
 বৈশম্পায়ন বদতি শূনিয়া জন্মজয় ।
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ ৰাজা গই তথাতে আছে ॥

ভিন্ন গৃহে কৰি কুকক্ষেত্ৰে গই তথা ।
 ৰাত্ৰি দিনে শুনে কুক পাণ্ডৱ কথা ॥১১৮
 কোঁৱৰৰ যদি ভীষ্ম সেনাপতি ভৈল ।
 শুনি দশো দিশত ৰোলক উঠি গৈল ॥
 হস্তীগণে দিলা ঘোৰ শব্দ আশ্ফাল ।
 শুনি সবে প্ৰজাৰ কৰ্ণত মাৰে তাল ॥১১৯
 সঞ্জয়ত পোছে ধৃতৰাষ্ট্ৰ মহীশাল ।
 শুনিয়ে সঞ্জয় ইটো কিসৰ যঞ্চাল ॥
 দশো দিশে শুনি কিয় আনন্দ বঢ়াই ।
 নানা বাদ্য ভণ্ডে মোৰ কৰ্ণ কাটি যাই ॥১০০০
 সঞ্জয় বদতি শুন্যোক নৰপতি ।
 দৌৰ্যোধনে ভীষ্মক পাতিলা সেনাপতি ॥
 ভুস্মূল নিসান ৰোল বাদ্য শুনা মানৈ ।
 সৈন্যৰ মহলা ভীষ্ম কৰন্ত আপোনে ॥১০০১
 প্ৰথমতে শুনা ৰাজা শঙ্খ ধ্বনি গোট ।
 অসংখ্য চুন্দুভি মত হস্তীৰ আশ্ৰমাট ॥
 সীমা সংখ্যা নাহি যত অসংখ্য পদাতি ।
 ভীষ্মক মহলা দিলে শল্য নৰপতি ॥১০০২
 তাহাৰ সেনাক ভীষ্ম লেখিলেক যত ।
 গাৰে গাৰে বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ দিলা তত ॥

দেখি তযু পুত্ৰৰ বঙ্গৰ সঁ মা নাই ।
 শল্য ৰাজা ফিৰি গৈল ভুবন কম্পাই ॥১০০৩
 অনন্তবে শুনা ৰাজা কাহালৰ ধ্বনি ।
 ভেৰী বাদ্য ভণ্ডে মাত থিতাতে লুপ্তনি ॥
 বিন্দ অনুবিন্দ ৰাজা অবন্তী দেশৰ ।
 মহলা দিলেক গই আগত ভীষ্মৰ ॥১০০৪
 তাকো বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ দিলা ভাল চাই ।
 ফিৰি গৈল বিন্দ অনুবিন্দ দুই ভাই ॥
 দুন্দুভিৰ বাদ্য ৰাজা শুনা অনন্তবে ।
 সূদক্ষিণ নামে ৰাজা কাম্বোজ দেশৰে ॥১০০৫
 ভূমি টল বল কৰে সৈন্যৰ আন্দোলে ।
 মহলা দিলেক সূদক্ষিণ মহীপালে ॥
 ভীষ্মেয়ো দিলেক তাক বহু বহু ধন ।
 বৃদ্ধৰাজ বুলি কবিলেক আলিঙ্গন ॥১০০৬
 অনন্তবে শুনা ৰাজা হস্তাৰ আশ্পাল ।
 সীমা সংখ্যা নাহি পদাতিৰ কোলাহল ॥
 মাহেশ্বৰী পুৰে স্থিত নীল মহাবাই ।
 ভীষ্মত মহলা দিলে সৈন্যে সন্মৈ ঘাই ॥১০০৭
 অনন্তবে শুনা ৰাজা সৈন্যৰ আন্দোল ।
 বধ অবিমণে লুপ্তনয় মাত বোল ॥

বেঢ়ি যাই চৌবাৰী হাজাৰ হস্তোপালে ।
 সবে চতুৰ্দন্ত বীৰ ঘণ্টা জ্বলে গলে ১০৮
 বীৰৰ আটাসে দুই কৰ্ণে মাৰে তাল ।
 মহলা দিলেক ভগদত্ত মহীপাল ॥
 অচলা বৃক্ষক ৰাজা সৌৰাষ্ট্ৰ তথিত ।
 ধনুৰ টঙ্কাৰ তাৰ শূনি বিপৰীত ॥১০৯
 সীমা সংখ্যা নাহিকে পদাতি আসে যত ।
 মহলা দিলেক গৈয়া ভীষ্মৰ আগত ॥
 তাহাৰ সেনাকো ভীষ্মে লেখিলেক যত ।
 গাৱে গাৱে বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ দিলা তত ॥১০১০
 তৃণ বন ভাঙ্গি সবে ধূলা উৰি গৈল ।
 বেগেত প্ৰমান বসুমতী খাল ভৈল ॥
 জংঘ্ৰেথ স্ফুৰ্ম্মা সহিতে মহামতি ।
 বসুমিত্ৰ আদি কৰি যতেক নৃপতি ॥১০১১
 সংক্ষেপ পয়াৰে তাক কহিবেক কোনে ।
 কহে ৰাম সবস্বতী কৃষ্ণৰ চৰণে ॥
 এহিমতে যদিপি মহলা সান্ন ভৈল ।
 তষু তনয়ক ভীষ্মে বুলিবাক লৈল ॥১০১২
 ভীষ্মে বোলে শুন বাপু ৰাজা দোৰ্য্যোধন ।
 মহলা কৰিলো মই তষু সেনাগণ ॥

অল্প পৰাক্ৰমী হীনবল এৰি তয় ।
 বলবন্ত বাছি বাছি কৰিলো নিৰ্ণয় ॥১০১৩
 একাদশ অক্ষোহিনী লেখিলোহো আত ।
 মহা পৰাক্ৰমী আৰো যুদ্ধত শকত ॥
 পূৰ্ণৰূপি ভীষ্মে বোলে দোৰ্ষ্যোধন বাই ।
 নৃপতিৰ ধৰ্ম্ম বাপু কহিবো বুজাই ॥১০১৪
 আগবাঢ়ি ঘোৰ বগে নুযুজিবে বাজা ।
 যাবে সমদলে থাকে সেনাপতি প্রজা ॥
 বণভূমি এৰি দুই প্রহৰ অন্তৰে ।
 চকি দিয়া তথাতে থাকিব নৰেশ্বৰে ॥১০১৫
 আকে জানি বাপু তই থাকিব পাচত ।
 পাণ্ডৱক যুজো মই ঘোৰ সমৰত ॥
 দোৰ্ষ্যোধনে বোলে মই নেদেখোহোঁ ভাল ।
 সমৰ কৰিবে যুধিষ্ঠিৰ মহীপাল ॥১০১৬
 মই কেনে লুকাইয়া থাকিবো পাচত হই ।
 লোকে হঠিবেক মোৰ বৈলাখ লাগই ॥
 হেন শুনি ভীষ্মে বোলে নৃপতি গগক ।
 শুন ঞ্জায়া বুলিল কান্ধোজ শঠক ॥১০১৭
 বক্ৰিশ হাজাৰ বাজা সসৈন্তে জন্টাই ।
 দোৰ্ষ্যোধন বাজাক বাধিবা সৰ্বদাই ॥

তোকো শিক্ষা দিয়েঁ। শুন ৰাজা দৌৰ্ঘ্যোধন ।

খেদি যাই পাণ্ডৱক নকৰিবি ৰণ ॥১০১৮

দেৱতাৰ যুদ্ধ ভানে পাণ্ডৱ বিশাল ।

দূৰতে থাকিলে শিব কাটে ততকাল ॥

যদি যুদ্ধ লাগে তই পাক্ৰিবি আমাক ।

দ্ৰোণ আদি কৰি যাক যিবেলা পাসক ॥১০১৯

আবো কথা কহো শুনিয়োক ৰাজাগণ ।

নৃপতিৰ সোদৰ যুবৰাজ দুঃশাসন ॥

তোৰাবো সোদৰ আসি আছে যত যত ।

দুঃশাসন বীৰক ৰাখিয়ো সমৰত ॥১০২০

দৌৰ্ঘ্যোধন পুত্ৰ যিটো লক্ষ্মণ কুমাৰ ।

বত্ৰিশ হাজাৰ ৰাজা পুত্ৰ বক্ষা কৰ ॥

অৱশেষ ৰাজাগণ থাকা মোৰ ঠাই ।

যুদ্ধৰ সময়ে আমি নিবন্ধিবো পাই ॥১০২১

বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ে নৰেশ্বৰ ।

ভীষ্মক ৰাজাৰ পুত্ৰ কৰু বীৰ বৰ ॥

যিবেলাত দামোদৰে কৰ্ম্মিণী হৰিলা ।

সিবেলাত ৰাজাগণে বেড়ি যুদ্ধ দিলা ॥১০২২

শাইলেক ৰাজাগণ শৰে মাধৱৰ ।

পাচ কৰুবীৰে কৰিলেক অঙ্গীকাৰ ॥

কৃষ্ণক নমাৰি কষ্ণিণীক নেমেলাই ।

নপশিবো কুণ্ডিলত পালটি ছুনাই ॥ ১০১৩

এহি বুলি কহয়ে কৃষ্ণক দিলা ধাৰি ।

তিনি অক্ষৌহিনী সেনা লগে ধৰি আৰি ॥

কৃষ্ণৰ হাতত অঙ্গীকাৰ ভৈল চম ৷

সি ঠাৱতে নগৰ পাতিলা বিটোপন ॥ ১০২৪

ভোজকত নাম থৈল দিটো নগৰৰ ।

কতো দিন সেই ঠানে আছিল কুমৰ ॥

কতোদিন অন্তৰে যে তাহকো তেজিল ।

বোলে কি কাৰণে জীওঁ যাবৰে জিনিল ॥ ১০২৫

কিম্পুকষ সিংহ আছে গন্ধ মাদনত ।

তানে ঠাই ধনুৰ্বেদ শিখিলেক যত ॥

তথাহন্তে যাঠি বাসৱক আৰাধিল ।

বৎসৰ অন্তৰে আসি ইন্দু দেখা দিল ॥ ১০২৬

কহাবীৰে বৰ খোজে বাসৱক পাই ।

তযু নিজ ধনু মোক দিয়োক গোঁসাই ॥

কৃষ্ণক জিনিবো মই দিয়ো এহি বৰ ।

নিহিনোক মোক জগতৰ ধনুৰ্দ্ধৰ ॥ ১০২৭

বাসৱ বদতি কথা শুনা বিদ্য মান ।

ত্ৰিভুবনে খ্যাত এই ধনু তিনি খান ॥

অৰ্জুনৰ গাণ্ডীৱ বিজয় ধনু মোৰ ।
 কৃষ্ণৰ সাবঙ্গ যাৰ পৰাক্ৰম ঘোঁৰ ॥১০২৮
 লৈয়াক বিজয় ধনু হেৰা দিলো মই ।
 আকে ধৰি পৃথিবীত লভিব বিজই ॥
 ইয়ো বৰ দিলোহো জিনিবি জগতক ।
 কিস্ত ইটো ধনু নুযুজিবি মাধৱক ॥১০২৯
 কৃষ্ণ বলোভদ্ৰ দুই জগত কাৰণ ।
 তাসম্বৰ হাতে আছে তোমাৰ মৰণ ॥
 আন যাক যুজ জয় হুঁইবি সেহি ঠান ।
 এহি বুলি বাসৱ ভৈলেক অন্তৰ্ধ্যান ॥১০৩০
 সেই ধনু খান লৈলা কৰ্ম মহাবীৰ ।
 বাসবৰ বৰে ভৈলা অবধ্য শৰীৰ ॥
 তপস্যাব পৰা আসি দেখি বিদ্যমান ।
 কুক পাণ্ডৱৰ যুদ্ধ মিলিলে সি ঠান ॥১০৩১
 যদি কোঁৱৰক মই জিনিলো বণত ।
 যশস্যা বহিব মোৰ তিনি জগতত ॥
 তেবে মোক পাণ্ডৱ কৰিব মিত্ৰ অতি ।
 যাদৱক জিনো মই পাশা খেল পাতি ॥১০৩২
 এহি গুণি কৰ্মে নিজ সৈন্য লৈয়া সজ্জ ।
 হস্তী ঘোৰা অসংখ্য পদাতি লই স্বজ্জ ॥

তিনি অক্ষৌহিনী সেনা সহিতে জণ্টাই ।
 পাণ্ডৱৰ ঠানে গৈলা পৃথিবী কম্পাই ॥১০৩৩
 সৈন্যৰ মহলা কৰি পাণ্ডৱ আছন্ত ।
 দুগুণি শব্দ কতো দূৰে শুনিলন্ত ॥
 মাধৱে সহিতে সবে নিহালিয়া বইল ।
 কৰ্ম্মবীৰ আসে কতো দূৰে ভেট পাইল ॥১০৩৪
 ভয়ঙ্কৰ জলে আতি বাসৱ সমান ।
 ত্ৰিভুবনে প্রচণ্ড ধৰিছে ধনু খান ॥
 তপৰ প্ৰভাৱে আতি ভয়ঙ্কৰ জ্বলে ।
 দেখি মহাভয় ভৈলা পাণ্ডৱ সকলে ॥১০৩৫
 পাণ্ডৱৰ বীৰগণ সাৱধান ভৈলা ।
 অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ ধৰি সবে বাক পাতি বৈলা ॥
 দেখি কৰ্ম্মবীৰে পাচে পঠাইলেক চৰ ।
 ঘোৰবৰ্ণে সখা আজি ভজিবো তোমাৰ ॥১০৩৬
 শূনি যুধিষ্ঠিৰে আগ বাঢ়ি আনিলন্ত ।
 কৰ্ম্মবীৰ আসি সমজ্যাত পশিলন্ত ॥
 সিংহাসন দিয়াইলা নৃপতি যুধিষ্ঠিৰ ।
 সসৈন্যে সহিতে বহিলন্ত মহাবীৰ ॥১০৩৭
 পাচে যুধিষ্ঠিৰ ৰাজ্য কৰি সতকাৰ ।
 পুছিলা কিকাৰ্য্যে আইলা পাশক আমাৰ ॥

ত্ৰৈলোক্য বিজয় ধনু আপোনাৰ হাতে ।
 পৰম প্ৰচণ্ড যেন বাসৱ সাক্ষাতে ॥১০৩৮
 কৃষ্ণৰ কুটুম্ব তুমি জানো অভিপ্ৰাই ।
 সি কাৰণে হৈবা তুমি আমাৰ সহাই ॥
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ে নৰেশ্বৰ ।
 হেন শূনি কৰ্ম্মবীৰে দিলন্ত উত্তৰ ॥১০৩৯
 লুইতো মহাৰাজা আসি আছো তযু ঠাই ।
 কুটুম্ব সম্বন্ধে লুই আমিযো সহাই ॥
 কিন্তু মোৰ কথা শূনা অভিপ্ৰায় খনি ।
 মই যেন ৰাজা তাক ত্ৰিভুবনে জানি ॥১০৪০
 সাক্ষাততে মাধৱ জানন্ত বল মোৰ ।
 কক্সিণী হৰণে যেন যুদ্ধ ভৈল ঘোৰ ।
 প্ৰচণ্ড বিক্ৰম মোৰ শৰ গুৰুতৰ ।
 সম্মুখ সমৰে হাবিলন্ত দামোদৰ ॥১০৪১
 অন্যায় কৰিয়া মোৰ হৰিলা কক্সিণী ।
 ইটো কথা মাধৱত পুছিয়ে আপুনি ॥
 অনন্তৰে অৰ্জুনক মাতে কক্সে পাচে ।
 সভা মাজে বসি ৰাজাগণ শূনি আছ ॥১০৪২
 কৰ্ম্মবীৰ বদতি শুনিয়ে ধনঞ্জয় ।
 কুৰু সমুদ্ৰত জানিয়াছো তোৰ ভয় ॥

তেবে আজি সমস্তে দেখোক বিদ্যমান ।
 এতিফণে শৰণে পশিয়ো মোৰ ঠান ॥১০৪৩
 তই যাক নপাবস কৰে। অঙ্গীকাৰ ।
 একেখৰে কোঁৱৰ কুলৰ চিন্তো মাৰ ॥
 ভীষ্ম দ্রোণ কৃপ আদি যত ৰাজাগণ ।
 একেখৰে মাৰি মই দৈও ৰাজ্য খান ॥১০৪৪
 বৈসম্পায়ন বদতি শুনিয়ো নৰেশ্বৰ ।
 ৰাজাগণে শুনিলেক বচন কুন্তৰ ॥
 ঘোৰ কৰ্ম্ম কৰিবেক বঙ্গ হুইয়া বৈল ।
 সেই বেলা ধনঞ্জয়ে বুলিবাক লৈল ॥ ১০৪৫
 ধনঞ্জয় বদতি শুনিয়ো কৰ্ম্মবীৰ ।
 হুইতো তই পৰাক্ৰমী নিকৰ্ম্ম শৰীৰ ॥
 কিন্তু মোক জানিবি কোঁৱৰ কুলে জাত ।
 যাব সখি দামোদৰ আছয় যাহাত ॥১০৪৬
 দ্রোণ শিষ্য মহেশ্বৰ অস্ত্ৰ আছে। পাই ।
 লগত গাণ্ডীৰ ধনু আছে। সঙ্গাই ॥
 দেৱাস্বৰ নব যাব শবদতে ভাগে ।
 কিমতে বুলিবো কোঁৱৰক ভয় লাগে ॥১০৪৭
 কুন্তীৰ গৰ্ভত বাসৱৰ বীৰ্য্যে জাত ।
 অগ্নিদত্ত চাৰি ঘোনা পয়ান সাকাত ॥

যাহাব অক্ষয় টোন নাহি ক্ষয় হয় ।
 যাব পাশে কাল কুঞ্জ গণব প্ৰলয় ॥১০৪৮
 ক্ষুদ্ৰ সম কুক সৈন্তগণ মোৰ আগে ।
 সমৰতে কিসক বুলিবো ভয় লাগে ॥
 যিটো ভীষ্মে জগত জিনিলা অপ্ৰয়াসে ।
 পশুৰামে হাবিয়া পলাইল যাক ত্ৰাসে ॥১০৪৯
 ত্ৰিভুবনে পৰাক্ৰমী গুৰু দ্ৰোণ কুপ ।
 একোবাবে জম্বুদ্বীপ পাবে জিমিৰাক ॥
 লক্ষ লক্ষ নৃপতি সকলে যাব পাশে ।
 তাহাক জিনিবো ইটো শৃগালক আশে ॥১০৫০
 এভো বোলো পাপী তোৰ যুদ্ধক নলাগে ।
 গৃহক ফিৰিয়া চল শুই থাক লাগে ॥
 হেন শুনি কৰ্ম্মবীৰ নবহিল তথা ।
 চলি গৈলবাজা দোৰ্ষ্যোধন আছে যথা ॥১০৫১
 সাগৰ সঙ্কশ নিজ সেনাগণ লই ।
 দোৰ্ষ্যোধন নৃপতিক বচন বোলই ॥
 দোৰ্ষ্যোধন আগত কৰ্ম্ময়ে বোলে বাক ।
 ত্ৰিভুবনে যেন বীৰ চিনিবি আমাক ॥১০৫২
 থাকন্তোক ভীষ্ম দ্ৰোণ আনো বাজাগণে ।
 পাণ্ডৱত ভয়ে মোক পৰিয়ো পৰণে ॥

একেৰে সাজি মই পাণ্ডৱক মাৰি ।
 সকলে পৃথিৱী দিবো অকণ্টক কৰি ॥১০৫৩
 শুনি শুনি আছে সবে বাঁহী নিবস্তবে ।
 মহাথলৈ মা'তিলস্ত গঙ্গাৰি কুমাৰে ॥
 হৃদ্ধ ভৈলো ক্ষেত্ৰিয় কৰ্ম্মত বিপৰীত ।
 এবে তযু যজ্ঞ আসি ভৈল উপস্থিত ॥১০৫৪
 মহাবীৰ ক্ষেত্ৰিগণে বাকিয়ো নপাৰে ।
 ভয় ভৈলো বুন্দিবো কিমতে তোৰ ঠাৰে ॥
 যিটো বীৰ ধনঞ্জয় জগততে মাৰ ।
 অমৃত হস্তীৰ বল ভীম অনিৰ্ব্বাৰ ॥১০৫৫
 তাহাক জিনিবে ইটো বুদ্ধি বালেকৰ ।
 ছুৰাচাৰ পাপী এৰ সত্বেৰে অন্তৰ ॥
 বৈশম্পায়ন বৰ্দ্ধতি শুনিয়ে ভাস্কৰজয় ।
 কল্লবীৰে নিকম্বাস ভৈলা ছয়ো ঠাই ॥১০৫৬
 কিদিন গৈলেক পাচে আপোনাৰ ঘৰ ।
 সেৱাৰ্থে সমস্তে জন্তুয়া কোঁববৰ ॥
 কহে বাম সবস্বতী এৰি আন কাম ।
 নিবস্তবে হুবে ডাকি বোলা বাম বাম ॥১০৫৭

উদ্যোগ পৰ্ব সম্পূৰ্ণ ।

